

Starý Zákon a Evanjeliá

**Pre súkromnú potrebu
GCM Nitra
1. ročník - kvinta**

POUŽITÁ LITERATÚRA:

- 1. Otváral nám Písma:** W. Trutwin/J. Maga a kol.; Vydal kňazský seminár b. J. Vojtaššáka Spišská Kapitula; Spišské Podhradie, 1993
- 2. Sväté Písmo SZ a NZ:** Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím 1995
- 3. Ako k nám prišla Biblia:** Meryl Doney; vydala SBS Banská Bystrica, 1998.
- 4. Bohatstvo inšpirovaných kníh – SZ:** Edward Staniek (preklad z poľštiny do slovenčiny Mons. Dominik Brňák, asistent TI Nitra)
- 5. Nový Zákon – Biblia s aplikáciami pre život:** Vydala Medzinárodná biblická spoločnosť – Slovensko, 1999; tlačiareň Svornosť.

Pre vnútornú potrebu spracovala Mgr. Marta Čáčová (sr. Juliána, Praem)

Obsah

1. Úvod do Biblie – stručná charakteristika	4
2. Pôvod, obsah a jedinečný charakter Biblie	6
3. Od papyrusu k modernému vydaniu	10
4. Preklady Biblie	13
5. Pentateuch	16
6. Hexameron	20
7. Pád prvých ľudí a jeho následky	25
8. Kainova bratovražda.	29
9. Biblické rozprávania o potope.	32
10. Parabola o babylonskej veži.	36
11. Dejiny patriarchov – Abrahám.	38
12. Izák	43
13. Patriarcha – Jozef	48
14. Historické zaradenie Mojžišovej doby	53
15. Štvornásobný obraz o Mojžišovi.	55
16. Obsadenie Palestíny.	62
17. Doba sudcov.	65
Kniha Jozue	65
Kniha Sudcov: <i>Koncepcia moci</i>	69
Prvá kniha Samuelova: <i>Dráma Samuela a tragédia kráľa</i> ..	71
<i>Samuel</i>	72
<i>Šaul</i>	73
Druhá kniha Samuelova: <i>Kajúci kráľ Dávid</i>	75
Prvá a druhá kniha Kráľov: <i>Kráľ Šalamún a veľký prorok</i> ..	81
18. Asýrske a Babylonské zajatie.	86
19. Proroci Izraela	89
Proroci severnej ríše	91
Proroci Južnej ríše – Júdska	93
20. Poexilová doba	96
21. Tobiaš, Judit, Ester, Kniha Machabejcov	102
22. Múdroslovné knihy	107
23. Mnohorakosť a jednota Nového zákona.	110
24. Evanjelium podľa Matúša (Mt)	114
25. Evanjelium podľa Marka (Mk)	118
26. Evanjelium podľa Lukáša (Lk)	122
27. Evanjelium podľa Jána (Jn)	126
Prílohy	129
Zoznam použitej literatúry	150

1. Úvod do Biblie – stručná charakteristika

Čo je Biblia?

Je to akási malá „knížnica“, v ktorej sa uchováva **viacero spisov od rôznych autorov z rozpätia viac ako desať storočí, napísaných zväčša po hebrejsky a po grécky.**

Po literárnej stránke obsahuje:

Historické rozpravy, texty zákonov a kultových predpisov, básnické zbierky, reči a kázne náboženského obsahu, modlitby a piesne, múdro- slovné výroky, apokalyptické výjavy, zbierky listov a pod.

Názov: Biblia z grec. *tá biblía = knižočky, spisky. Pre svoj mimoriadny pôvod a bohatú myšlienkovú náplň si Biblia získala jedinečné miesto vo svetovej literatúre a právom dostala meno „Kniha kníh.“*

Túto skutočnosť plnšie vyjadruje a potvrdzuje jej *bežný názov Sv. písmo (lat. Sacra Scriptura), ktorý naznačuje aj to, že všetky spisy Biblie boli napísané z vnuknutia Ducha Svätého a že v nich máme písomne zachytené Božie zjavenie a Božie slovo, ktoré sa nám neporušene zachovalo aj v ústnom podaní Cirkvi.* „Posvätná tradícia a Sv. písmo sú spolu tesne spojené a navzájom sa dopĺňajú.“

Biblia nie je iba kniha v ktorej sa hovorí o Bohu, ale aj kniha, v ktorej Boh hovorí ľuďom, človekovi.

Okrem všeobecných názvov Biblia a Sväté písmo sa na označenie biblických spisov podľa ich zadelenia do dvoch skupín používa **v slovenčine výraz Starý zákon a Nový zákon.** V *iných jazykoch „Starý testament a Nový testament“ (z lat. testamentom = zmluva, z grec. diathéke a hebr. berít), t. j. „Stará zmluva a Nová zmluva“*

Tento názov má podklad už u apoštola Pavla (por. 2Kor , 14) a od čias Klementa Alexandrijského (asi 150-215 po Kr.) a Tertuliána (asi 155-225 po Kr.) sa všeobecne zaužíval v Cirkvi.

V knihách SZ sa opisuje tá fáza dejín spásy, ktorá sa začala zmluvou Boha s Abrahámom a vyvrcholila zmluvou Jahveho s Izraelom na vrchu Sinaj. V knihách NZ sa hovorí o splnení Božieho plánu spásy novou, definitívnou a večnou zmluvou Boha s celým ľudstvom, ktorú uzavrel sám Boží Syn, Ježiš Kristus, svojou krvou na spásu všetkých ľudí. Druhý

POROVNANIE ŠTYROCH EVANJELIÍ

Všetky štyri evanjeliá prezentujú Ježišov život a učenie. Každá kniha je zameraná na jeho jedinečnosť a charakter. Ak chceš lepšie porozumieť Ježišovmu charakteru, prečítaj si niektoré z evanjelií.

	Matúš	Marek	Lukáš	Ján
Ježiš je...	zasľúbený Kráľ	služobník Boží	Syn človeka	Boží Syn
Pôvodní čitatelia	Židia	pohania, Rimania	Gréci	kresťania celého sveta
Významné témy	Ježiš je Mesiáš, pretože naplnil proroctvá Starého zákona	Ježiš potvrdil svoje slová činní	Ježiš bol Boh a zároveň človek	Viera v Ježiša je potrebná pre spasenie
Pisatelia	učiteľ	rozprávač	historik	teológ
Dôraz je na	Ježišove kázne a slová	Ježišove zázraky a činy	Ježišova ľudskosť	princípy Ježišovho učenia

MESIÁŠSKE PROROCTVÁ A ICH NAPLNENIE

Pre pisateľov evanjelií bolo jednou zo základných dôvodov pre vieru Ježiša naplnenie starozákonných proroctiev o Mesiášovi. Tu uvádzame aspoň niektoré z týchto proroctiev.

	Proroctvá Starého zákona	Ich naplnenie v Novom zákone
1. Mesiáš sa narodil v Betleheme	Mich 5,2	Mt 2,1-6; Lk 2,1-20
2. Mesiáš sa narodil z panny	Iz 7,14	Mt 1,18-25; Lk 1,26-38
3. Mesiáš bol prorok ako Mojžiš	5 M 18,15.18-19	Jn 7,40
4. Mesiáš slávnostne vstúpil do Jeruzalema	Zach 9,9	Mt 21,1-9; Jn 12,12-16
5. Mesiáša odmietli vlastní ľudia	Iz 53,1-3 Ž 118,22	Mt 26,3-4; Jn 12,37-43; Sk 4,1-12
6. Ježiša zradil jeden z jeho učeníkov	Ž 41,9	Mt 26,14-16; 47-50; Lk 22,19-23
7. Mesiáš bol skúšaný a súdený	Iz 53,8	Lk 23,1-25; Mt 27,1-2
8. Mesiáš mlčky prijímal obvinenie	Iz 53,7	Mt 27,12-14; Mk 15,3-4; Lk 23,8-10
9. Mesiáš bol opluovaný a bitý svojimi nepriateľmi	Iz 50,6	Mt 26,67; Mt 27,30; Mk 14,65
10. Mesiášovi sa posmievali a pokúšali ho	Ž 22,7-8	Mt 27,39-44; Lk 23,11,35
11. Mesiáš bol ukrižovaný	22,14.16-17	Mt 27,31; Mk 15,20,25
12. Mesiáš trpel so zločincami a modlil sa za svojich nepriateľov	Iz 53,12	Mt 27,38; Mk 15,27-28; Lk 23,32-34
13. Mesiášovi podali ocot a žlté	Ž 69,21	Mt 27,34; Jn 19,28-30
14. O Mesiášov odev žrebovali	Ž 22,18	Mt 27,35; Jn 19,23-24
15. Mesiášove kosti nezlomili	2 M 12,46	Jn 19,31-36
16. Mesiáš zomrel ako obeť za hriechy	Iz 53,5-6.8.10.12	Jn 1,29; 11,49-52
17. Mesiáš vstal z mŕtvych	Ž 16,10	Sk 2,22-32; Mt 28,1-10
18. Mesiáš teraz sedí po pravici Boha	Ž 110,1	Mk 16,19Lk 24,50-51

JEŽIŠOVE ZÁZRAKY

Ján aj ostatní pisatelia evanjelií dokázali zachytiť iba určitú časť ľudí, ktorých sa Boh dotkol a liečil ich. Napriek tomu sa veľa Ježišových slov a činov uchovalo, a tak i v súčasnosti môžeme mať o ňom dostatok informácií a môžeme sa stať jeho učeníkmi. Nasledujú záznamy o zázrakoch, ktoré sa nachádzajú v evanjeliu. Zázraky boli nadprirodzené a priviedli ľudí k Bohu.

	Matúš	Marek	Lukáš	Ján
Nasýtil päťtisíc ľudí	14,15-21	6,35-44	9,12-17	6,5-14
Utláenie búrky	8,23-27	4,35-41	8,22-25	
Zl duchovia vyhnaní do čierdy sviň	8,28-34	5,1-20	8,26-39	
Vzkriesenie Jairovej dcéry	9,18-26	5,22-24.35-43	8,41-42.49-56	
Uzdravenie ženy trpiacej na krvotok	9,20-22	5,25-34	8,43-48	
Uzdravenie ochrnutého	9,1-8	2,1-12	5,17-26	
Uzdravenie malomocného v Genezarete	8,1-4	1,40-45	5,12-15	
Uzdravenie Petrovej svokry	8,14-17	1,29-31	4,38-39	
Uzdravenie človeka s vyschnutou rukou	12,9-13	3,1-5	6,6-11	
Uzdravenie posadnutého chlapca	17,14-21	9,14-29	9,37-42	
Ježiš kráča po mori	14,22-33	6,45-52		6,17-21
Uzdravenie slepého Bartimeja	20,29-34	10,46-52	18,35-43	
Oslobodenie dievčiny od démona	15,21-28	7,24-30		
Štyritisíc nasýtených	15,32-38	8,1-9		
Prekĺtanie figovníka	21,18-22	11,12-14.20-24		
Uzdravenie stotníkovho sluhu	8,5-13		7,1-10	
Vyhnanie démona z muža		1,23-27	4,33-36	
Uzdravenie nemého, posadnutého zlým duchom	12,22		11,14	
Uzdravenie dvoch slepov	9,27-31			
Uzdravenie nemého	9,32-33			
Minca v rybe	17,24-27			
Uzdravenie hluchonemého		7,31-37		
Uzdravenie slepého v Betsaide		8,22-26		
Prvý zázrak pri rybolove			5,1-11	
Vzkriesenie vdovinho syna			7,11-16	
Uzdravenie zhrbenej ženy			13,10-17	
Uzdravenie chorého na vodnatiešku			14,1-6	
Uzdravenie desiatich malomocných			17,11-19	
Ježiš uzdravil odľaté ucho			22,49-51	
Ježiš premenil vodu na víno			2,1-11	
Uzdravenie syna kráľovského úradníka v Káne			4,46-54	
Uzdravenie chromého			5,1-16	
Uzdravenie slepého od narodenia			9,1-7	
Vzkriesenie Lazára zo smrti			11,1-45	
Druhý zázrak pri rybolove			21,1-14	

vatikánsky koncil hovorí: „Boh, ktorý inšpiroval knihy obidvoch zákonov a je ich pôvodcom, vo svojej múdrosti zariadil, že sa NZ skrýval v SZ a SZ sa vyjasňuje v NZ. Knihy SZ prevzaté ako celok do hlásania evanjelia nadobúdajú a ukazujú svoj plný zmysel v NZ a zároveň NZ objasňujú a vysvetľujú.“ (DV 16)

2. Pôvod, obsah a jedinečný charakter Bible

Na napísanie posvätných kníh si Boh vyvolil ľudí a použil ich tak, že oni uplatnili svoje schopnosti a sily, no On účinkoval v nich a skrze nich, aby napísali ako skutoční autori všetko to, a len to, čo On sám chcel.

Keďže teda všetko, čo inšpirovaní autori, čiže *svätopisci* tvrdia, treba pokladať za výrok Ducha Svätého, musí sa uznať, že **knihy Pisma bezpečne, verne a bez omylu učia pravdu, ktorú chcel mať Boh vo SP zaznačenú na našu spásu. SP je teda Božia kniha, Boží spis, lebo jeho pôvodcom, autorom je Boh, lebo bolo inšpirované Duchom Svätým.**

Inšpirácia – mimoriadny Boží vplyv.

Celé Písmo je Bohom vnuknuté. Termínom inšpirácia sa označuje **súhra Božej a ľudskej spolupráce vo chvíli, keď sa Božie slovo „stáva knihou.“**

Božie zjavenie:

Podľa dogmatickej konštitúcie *Dei Verbum* (DV) je **obsahom SP** Božie zjavenie, čiže **Bohom zjavené pravdy, cez ktoré „chce Boh vyjadriť samého seba a večné rozhodnutie svojej vôle o spásu ľudí.“** Neviditeľný Boh sa vo svojej veľkej láske prihovára ľuďom ako priateľom a s nimi žije, aby ich pozval a prijal do svojho spoločenstva. *Hĺbka pravdy, ktorá sa odhaľuje týmto zjavením o Bohu a o spásu človeka nám žiari v Kristovi, ktorý je prostredníkom a zároveň plnosťou celého zjavenia.*

Neomylnosť (*lat. inerrantia*) **SP spočíva v tom, že v ňom nie je nijaký omyl ani klam, pokiaľ ide o učenie, od ktorého závisí spása človeka.**

Po II. Vat. Koncile sa hovorí o „pravdivosti“ Pisma. *Neomylnosť Pisma teda neznamena, že v Biblii, ktorá je Božím slovom, niet omylu z hľadiska historických, alebo prírodných vied, ale že SP bezpečne, verne a bez omylu učí pravdu dôležitú pre našu spásu. V tomto zmysle stojí za Bibliou Božia autorita a má záruku neomylnosti* (*lat. infallibilitas*), čiže nemôže uviesť do omylu alebo pomýliť. **A preto ani to, čo je nesprávne, alebo nepresné podľa profánnych vied, neslobodno brať izolovane a zjednodušene a pokladať za „omyl“, ale treba to brať i posudzovať v celkovom rámci biblického posolstva (t.j. to, „čo Biblia učí“) z hľadiska spásnej funkcie Božieho slova.**

JEŽIŠOVE PODOBENSTVÁ

I. Vyučujúce podobenstvá

A. Podobenstvá o Božom kráľovstve

1. o rozsievačovi (Mt 13,3-8; Mk 4,4-8; Lk 8,5-8)
2. o kúkolí (Mt 13,24-30)
3. o horčičnom zrne (Mt 13,31-32; Mt 4,30-32; Lk 13,18-19)
4. o kvase (Mt 13,33; Lk 13,20-21)
5. o poklade (Mt 13,44)
6. o perle (Mt 13,45-46)
7. o rybárskej sieti (Mt 13,47-50)
8. o zasiatom semene (Mk 4,26-29)

B. Podobenstvá o službe a poslušnosti

1. o robotníkoch vo viníci (Mt 20,1-16)
2. o zverených peniazoch (Mt 25,14-30)
3. o desiatich kráľovských úradníkoch (Lk 19,11-27)
4. o neužitých sluhoch (Lk 17,7-10)

C. Podobenstvá o modlitbe

1. o neodbytnom priateľovi (Lk 11,5-8)
2. o sudcovi a vdove (Lk 18,1-8)

D. Podobenstvá o susedoch

1. o milosrdnom Samaritánovi (Lk 10,30-37)

E. Podobenstvá o prvenstve

1. o svadobnej hostine (Lk 14,7-11)
2. o pyšnom farizejovi a mylníkovi (Lk 18,9-14)

F. Podobenstvá o bohatstve

1. o bohatstve blázna (Lk 12,16-21)
2. o bohatej večeri (Lk 14,16-24)
3. o nepoctivom správcovi (Lk 16,1-9)

II. Podobenstvá o záchrane (Dobrej správe)

A. Podobenstvá o Božej láske

1. o stratenej ovci (Mt 18,12-14; Lk 15,3-7)
2. o stratenej minci (Lk 15,8-10)
3. o mámotratnom synovi (Lk 15,11-32)

B. Podobenstvá o vďačnosti

1. o odpustení dlhov (Lk 7,41-43)

III. Podobenstvá o súde a budúcnosti

A. Podobenstvá o Kristovom návrate

1. o desiatich pannách (Mt 25,1-13)
2. o múdrych a verných sluhoch (Mt 24,45-51; Lk 12,42-48)
3. o bdelosti (Mk 13,34-37)

B. Podobenstvá o Božích hodnotách

1. o dvoch synoch (Mt 21,28-32)
2. o zlých vinohradníkoch (Mt 21,33; Mk 12,1-9; Lk 20,9-16)
3. o neplodnom figovníku (Lk 13,6-9)
4. o svadbe kráľovho syna (Mt 22,1-14)
5. o nemilosrdnom sluhovi (Mt 18,23-35)

	Matúš	Marek	Lukáš	Ján
212. Ježiš predpovedá Petrovo zapretie			22,31-38	13,31-38
213. Ježiš je cesta k Otcovi				14,1-14
214. Ježiš sľubuje Svätého Ducha				14,15-31
215. Ježiš učí o viniči a ratolestiach				15,1-16
216. Ježiš hovorí o nenávisťi sveta				15,17-16,4
217. Ježiš učí o Svätom Duchu				16,5-15
218. Ježiš učí o používaní jeho mena v modlitbe				16,16-33
219. Ježiš sa modlí sám za seba				17,1-5
220. Ježiš sa modlí za svojich učeníkov				17,6-19
221. Ježiš sa modlí za budúcich veriacich				17,20-26
222. Ježiš znova predpovedá Petrovo zapretie	26,30-35	14,26-31		
223. Ježiš prežíva muky v záhrade	26,36-46	14,32-42	22,39-46	
224. Ježiša zradili a zajali	26,47-56	14,43-52	22,47-53	18,1-11
225. Annáš vypočúva Ježiša				18,12-24
226. Kaitáš vypočúva Ježiša	26,57-68	14,53-65		
227. Peter zapiera, že pozná Ježiša	26,69-75	14,66-72	22,54-65	18,25-27
228. Židovská rada súdi Ježiša	27,1-2	15,1	22,66-71	
229. Judášova samovražda	27,3-10			
230. Pilát súdi Ježiša	27,11-14	15,2-5	23,1-5	18,28-38
231. Herodes súdi Ježiša			23,6-12	
232. Pilát vydáva Ježiša, aby ho ukrižovali	27,15-26	15,6-15	23,13-25	18,39-19,16
233. Rímski vojaci sa posmievať Ježišovi	27,27-31	15,16-20		
234. Ježiša vedú ukrižovať	27,32-34	15,21-24	23,26-31	19,17
235. Ježiša ukrižovali	27,35-44	15,25-32	23,32-43	19,18-27
236. Ježiš zomiera na kríži	27,45-56	15,33-41	23,44-49	19,28-37
237. Ježiš je pochovaný	27,57-61	15,42-47	23,50-56	19,38-42
238. Stráž postavená ku hrobu	27,62-66			
239. Ježiš vstáva z mŕtvych	28,1-7	16,1-8	24,1-12	20,1-9
240. Ježiš sa zjavuje Márii Magdaléne		16,9-11		20,10-18
241. Ježiš sa zjavuje ženám	28,8-10			
242. Náboženski vodcovia podplácajú stráž	28,11-15			
243. Ježiš sa zjavuje dvom veriacim na ceste		16,12-13	24,13-35	
244. Ježiš sa zjavuje učeníkom za zavretými dverami			24,36-43	20,19-23
245. Ježiš sa zjavuje učeníkom vrátane Tomáša		16,14		20,24-31
246. Ježiš sa zjavuje učeníkom pri love rýb				21,1-14
247. Ježiš hovorí s Petrom				21,15-25
248. Ježiš dáva veľké poverenie	28,16-20	16,15-18		
249. Ježiš sa zjavuje učeníkom v Jeruzaleme			24,44-49	
250. Ježiš vstupuje do neba		16,19-20	24,50-53	

Kanonickosť (z gréc. kanón = norma, meradlo).

Všetky inšpirované spisy a ich časti sú zozbierané v kánone, čiže v zozname biblických kníh a preto sa nazývajú i kanonické.

Hlavné kritéria:

- ich apoštolský pôvod
- ich verejné používanie vo väčšine cirkevných obcí
- ich súlad s „pravidlom viery“ tradovaným od apoštolov a používaným pri príprave na krst.

Kanonickosť teda znamená, že dané spisy sú Božieho pôvodu.

Spisy SZ prevzala Cirkev od Ježiša Krista a jeho apoštolov v takom počte, ako boli uvedené v gréckom preklade Septuaginty, „Sedemdesiatich“, kým spisy NZ postupne zozbierala a vložila ich do zoznamu inšpirovaných kníh. Tento zoznam bol už koncom 4. stor. úplný a v celej Cirkvi všeobecne známy a prijatý. Na IV sesii všeobecného Tridentského koncilu 8. apríla 1546 ho definitívne schválili a slávnostne zverejnili.

Vzhľadom na časový odstup prijatia knihy delíme na:

Protokanonické spisy (z gréc. prótos = prvý, prvotný).

To sú tie biblické knihy SZ a NZ, ktoré Cirkev hneď takmer bez námietok alebo diskusii o ich inšpirácii prijala do kánonu SP.

Deuterokanonické spisy (z gréc. déuterios = druhý, druhotný).

To sú tie, ktorých kanonickosť neuznávali hneď od začiatku a bez ťažkosti v celej Cirkvi. Sú to však inšpirované biblické spisy, a preto sú zaradené spolu s „protokanonickými spismi“ do kánonu SP.

V SZ sú „deuterokanonické“ tie texty, ktoré vznikli v hebrejčine, ale sa zachovali iba v gréckom preklade Septuaginty ako : Tob, Judt, Sir, Bar a 1 Mach, alebo boli napísané už po grécky ako: Múd a 2 Mach a niektoré dodatky k: Dan a Est.

V NZ sú: Hebr, Jak, 2Pt, 2Jn, 3Jn, Júd a Zjv.

Autentickosť a pseudonymita:

Autentickosť (z gréc. authentikós = pôvodný, pravý).

Týmto termínom sa vyhlasuje, že daný spis alebo spisy naozaj napísal autor, ktorému sa pripisujú.

Pseudonymita (z gréc. pseudonymos = s nepravým menom).

Za čias helenizmu to bol bežný spôsob písania. Spočíval v tom, že anonymní autori pripisovali svoje diela vynikajúcim historickým alebo náboženským osobnostiam, aby takto zabezpečili svojím literárnym výtvorom väčšiu autoritu

a prestíž. Úlohou biblickej pseudonymity, bolo zachovať duchovné dedičstvo vynikajúcich osobností alebo autorov a pokračovať v ich tradícii aj po ich smrti.

Preto neskorší svätopisci ako pokračovatelia prvotných autorov, právom písali pod ich menom a s ich autoritou.

V tomto zmysle sa v Deuteronomii niektoré reči a predpisy pripisujú Mojžišovi, hoci sú neskoršieho pôvodu. Takisto sa Dávidovi pripisujú aj tie žalmy, ktoré nezložil, a Šalamún sa pokladá za autora knihy Múd a Sir.

Rozdelenie Biblie na hlavy a verše:

Palestínski Židia už v predkresťanských časoch rozdelili Tóru na 154 častí (hebr. seder = odsek, stať) na čítanie pri náboženských obradoch, každý týždeň jednu stať v období troch rokov.

Babylonskí Židia ju rozdeľovali na 54 častí (hebr. paraša = úsek, stať), ktoré sa čítali pri sobotňajšej liturgii v období jednoročného cyklu

Najstaršie rozdelenie Evanjelii je vo Vatikánskom kódexe (z 1 polovice 4. stor.): **Matúš** – 170 sekcií, **Marek** – 62, **Lukáš** – 83, **Ján** – 18. Jednotlivé sekcie majú však rozličnú dĺžku.

Dnešné rozdelenie Biblie na hlavy alebo kapitoly sa pripisuje parížskemu profesorovi a neskoršiemu canterburskemu arcibiskupovi Štefanovi Langtonovi (asi 1150-1228).

Celá Biblia je rozdelená na 1189 kapitol, z čoho je v SZ 929 a v NZ 260 kapitol.

Najdlhšou kapitolou je Ž 119 (176 veršov) a najkratšou je Ž 117 (iba 2 verše) Najdlhší verš je Est 8, 9 (hebr. biblii 43 slov), najkratší je Jn 11, 35 (v gréckej osnove 2 slová).

Rozdelenie Biblických kníh

Tri skupiny kníh:

1. DEJEPISNÉ: SZ: 21 (Gn, Ex, Lv, Nm, Dt, Joz, Sdc, Rút, 1 a 2 Sam, 1 a 2 Kr, 1 a 2 Krn, Ezd Neh, Tob, Jdt, Est, 1a2 Mach.)

NZ: 5 (Mt, Mk, Lk, Jn, Sk)

2. POUČNÉ: SZ: 7 (Job, Ž, Pris, Kaz, Pies, Múd, Sir)

	Matúš	Marek	Lukáš	Ján
151. Ježiš je dobrý pastier				10,1-21
152. Náboženski vodcovia obkľučujú Ježiša v chráme				10,22-42
153. Ježiš učí o večnom kráľovstve			13,22-30	
154. Ježišov zármutok nad Jeruzalemom			13,31-35	
155. Ježiš uzdravuje chorého vodnatieľkou			14,1-6	
156. Ježiš hovorí o povyšovaní sa			14,7-14	
157. Ježiš hovorí podobenstvo o veľkej hostine			14,15-24	
158. Ježiš hovorí, čo znamená byť jeho učeníkom			14,25-35	
159. Ježiš hovorí podobenstvo o stratenej ovci			15,1-7	
160. Ježiš hovorí podobenstvo o stratenej minci			15,8-10	
161. Ježiš hovorí podobenstvo o stratenom synovi			15,11-32	
162. Ježiš hovorí podobenstvo o prefikanom správcovi			16,1-18	
163. Ježiš hovorí podobenstvo o boháčovi a žobrákovi			16,19-31	
164. Ježiš hovorí o odpustení a viere			17,1-10	
165. Lazár ochorie a umiera				11,1-16
166. Ježiš potešuje Máriu a Martu				11,17-36
167. Ježiš vzkriesi Lazára zo smrti				11,37-44
168. Úklady náboženských vodcov proti Ježišovi				11,45-57
169. Ježiš uzdravuje malomocných			17,11-19	
170. Ježiš učí o prichádzajúcom Božom kráľovstve			17,20-37	
171. Ježiš hovorí podobenstvo o neodbytnej vdove			18,1-8	
172. Ježiš hovorí podobenstvo o dvoch modliaciach sa mužoch			18,9-14	
173. Ježiš učí o manželstve a rozvode	19,1-12	10,1-12		
174. Ježiš žehná malým deťom	19,13-15	10,13-16	18,15-17	
175. Ježiš hovorí k bohatému mladému mužovi	19,16-30	10,17-31	18,18-30	
176. Ježiš hovorí podobenstvo o robotníkoch za rovnakú mzdu	20,1-16			
177. Ježiš tretikrát predpovedá svoju smrť	20,17-19	10,32-34	18,31-34	
178. Ježiš učí o službe druhým	20,20-28	10,35-45		
179. Ježiš uzdravuje slepeho žobráka	20,29-34	10,46-52	18,35-43	
180. Ježiš prináša spasenie Zachejovmu domu			19,1-10	
181. Ježiš hovorí podobenstvo o desiatich kráľovských úradníkoch			19,11-27	
182. Žena pomazáva Ježiša drahocennou masťou	26,6-13	14,3-9		12,1-11
183. Ježiš vchádza do Jeruzalema na oslíkovi	21,1-11	11,1-11	19,28-44	12,12-19
184. Ježiš opäť vyčisťuje chrám	21,12-17	11,12-19	19,45-48	
185. Ježiš vysvetľuje, prečo musí zomrieť				12,20-36
186. Väčšina v Ježiša neuverila				12,37-43
187. Ježiš zhrňuje svoje učenie				12,44-50
188. Ježiš hovorí učeníkom, že môžu prosiť o čokoľvek	21,18-22	11,20-25		
189. Židia popierajú Ježišovu autoritu	21,23-27	11,26-33	20,1-8	
190. Ježiš hovorí podobenstvo o dvoch synoch	21,28-32			
191. Ježiš hovorí podobenstvo o zlých vinohradníkoch	21,33-46	12,1-12	20,9-19	
192. Ježiš hovorí podobenstvo o svadobnej hostíne	22,1-14			
193. Židia sa pýtajú Ježiša na platenie dani	22,15-22	12,13-17	20,20-26	
194. Židia sa pýtajú Ježiša na vzkriesenie	22,23-32	12,18-27	20,27-40	
195. Židia sa pýtajú Ježiša na najväčšie prikázanie	22,33-40	12,28-34		
196. Židia nedokážu odpovedať na Ježišovu otázku	22,41-46	12,35-37	20,41-44	
197. Ježiš varuje pred náboženskými vodcami	23,1-12	12,38-40	20,45-47	
198. Ježiš odsudzuje náboženských vodcov	23,13-26			
199. Ježiš opäť narieka nad Jeruzalemom	23,37-39			
200. Chudobná vdova dáva všetko, čo má		12,41-44	21,1-4	
201. Ježiš hovorí o budúcnosti	24,1-22	13,1-20	21,5-24	
202. Ježiš hovorí o svojom návrate	24,23-35	13,21-31	21,25-33	
203. Ježiš vyzýva na bdelosť	24,36-51	13,32-37	21,34-38	
204. Ježiš hovorí podobenstvo o desiatich pannách	25,1-13			
205. Ježiš hovorí podobenstvo o zverených peniazoch	25,14-30			
206. Ježiš hovorí o Poslednom súde	25,31-46			

III. SMŔŤ A VZKRIESENIE JEŽIŠA KRISTA

207. Náboženski vodcovia sa usilujú zabíť Ježiša	26,1-5	14,1-2	22,1-2	
208. Judáš zjednáva zradu Ježiša	26,14-16	14,10-11	22,3-6	
209. Učeníci pripravujú veľkonočnú večeru	26,17-19	14,12-16	22,7-13	
210. Ježiš umýva učeníkom nohy				13,1-20
211. Ježišova Posledná večera s učeníkmi	26,20-29	14,17-25	22,14-30	13,21-30

	Matúš	Marek	Lukáš	Ján
86. Ježiš hovorí podobenstvo o rybárskej sieti	13,47-52			
87. Ježiš utišuje búрку	8,23-27	4,35-41	8,22-25	
88. Ježiš vyháňa démonov do stáda sviň	8,28-34	5,1-20	8,26-39	
89. Ježiš uzdravuje ženu trpiacu na krvotok a vzkriesi dievča	9,18-26	5,21-43	8,40-56	
90. Ježiš uzdravuje slepého a nemého	9,27-34			
91. Ľudia z Nazareta odmietajú uveriť	13,53-58	6,1-6		
92. Ježiš nabáda učeníkov na modlitby za robotníkov pri žatve	9,35-38			
93. Ježiš vysiela dvanásť učeníkov	10,1-15	6,7-13	9,1-6	
94. Ježiš pripravuje učeníkov na prenasledovanie	10,16-42			
95. Herodes zabíja Jána Krstiteľa	14,1-12	6,14-29	9,7-9	
96. Ježiš nasycuje päťtisícový zástup	14,13-21	6,30-44	9,10-17	6,1-15
97. Ježiš kráča po vode	14,22-33	6,45-52		6,16-21
98. Ježiš uzdravuje všetkých, ktorí sa ho dotýkajú	14,34-36	6,53-56		
99. Ježiš je pravý chlieb z neba				6,22-40
100. Židia nesúhlasia s tým, že Ježiš je z neba				6,41-59
101. Niektorí z učeníkov opúšťajú Ježiša				6,60-71
102. Ježiš hovorí o skrytej čistote	15,1-20	7,1-23		
103. Ježiš vyháňa demóna z dievčiny	15,21-28	7,24-30		
104. Zástup sa čuduje Ježišovým uzdraveniam	15,29-31	7,31-37		
105. Ježiš nasycuje štvortisícový zástup	15,32-39	8,1-9		
106. Náboženski vodcovia žiadajú znamenie z neba	16,1-4	8,10-12		
107. Ježiš varuje pred falošným učením	16,5-12	8,13-21		
108. Ježiš navracia zrak slepému mužovi		8,22-26		
109. Peter vyznáva, že Ježiš je Mesias	16,13-20	8,27-30	9,18-20	
110. Ježiš prvýkrát predpovedá svoju smrť	16,21-28	8,31-9,1	9,21-27	
111. Ježiš sa premieňa na vrchu	17,1-13	9,2-13	9,28-36	
112. Ježiš uzdravuje chlapca posadnutého démonom	17,14-21	9,14-29	9,37-43	
113. Ježiš druhýkrát predpovedá svoju smrť	17,22-23	9,30-32	9,44-45	
114. Peter nachádza mincu v ústach ryby	17,24-27			
115. Učeníci sa dohadujú, kto z nich je väčší	18,1-6	9,33-37	9,46-48	
116. Učeníci bránia iným hovoriť v Ježišovom mene		9,38-42	9,49-50	
117. Ježiš varuje pred pokušením	18,7-9	9,43-50		
118. Ježiš varuje pred poháňaním iných	18,10-14			
119. Ježiš učí, ako zaobchádzať s tým, kto zhrešil	18,15-20			
120. Ježiš hovorí podobenstvo o nemilosrdnom dlžníkovi	18,21-35			
121. Ježiš je nepochopený svojimi bratmi				7,1-9
122. Ježiš učí o cene svojho nasledovania	8,18-22		9,51-62	
123. Ježiš káže verejne v chráme				7,10-31
124. Náboženski vodcovia sa usilujú o zatknutie Ježiša				7,32-53
125. Ježiš odpúšťa cudzoložnici				8,1-11
126. Ježiš je svetlo sveta				8,12-20
127. Ježiš varuje pred nadchádzajúcim súdom				8,21-30
128. Ježiš hovorí o skutočných Božích deľoch				8,31-47
129. Ježiš vyhlasuje, že je večný				8,48-59
130. Ježiš vysiela sedemdesiat poslov			10,1-16	
131. Návrat sedemdesiat poslov			10,17-24	
132. Ježiš hovorí podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi			10,25-37	
133. Ježiš navštevuje Máriu a Martu			10,38-42	
134. Ježiš hovorí s učeníkmi o modlitbe			11,1-13	
135. Ježiš odpovedá na obvinenia nepriateľov			11,14-28	
136. Ježiš varuje pred nevierou v neho			11,29-32	
137. Ježiš hovorí o šírení svetla			11,33-36	
138. Ježiš kritizuje náboženských vodcov			11,37-54	
139. Ježiš varuje pred pokrytectvom			12,1-12	
140. Ježiš hovorí podobenstvo o bohatom bláznovi			12,13-21	
141. Ježiš varuje pred starosťami o denný život			12,22-34	
142. Ježiš nabáda k príprave na jeho príchod			12,35-48	
143. Ježiš upozorňuje na budúce rozdelenie ľudí			12,49-53	
144. Ježiš varuje pred budúcou krízou			12,54-59	
145. Ježiš vyzýva na pokánie			13,1-9	
146. Ježiš uzdravuje chromú ženu			13,10-17	
147. Ježiš učí o Božom kráľovstve			13,18-21	
148. Ježiš uzdravuje slepého od narodenia				9,1-12
149. Náboženski vodcovia vypočúvajú uzdraveného slepého				9,13-44
150. Ježiš učí o duchovnej slepote				9,35-41

NZ: 21 (Rim, 1 a 2 Kor, Gal, Ef, Flp, Kol, 1 Sol, 1 a 2 Tim, Tit, Flm, Hebr, 1 a 2 Pt, 1,2 a 3 Jn, a Júd)

3. PROROCKÉ: SZ: 18 (Iz, Jer, Ez, Dan – veľki proroci, Oz, Joel, Am, Abd, Jon, Mich, Nah, Hab Sof, Ag, Zach a Mal– mali proroci)

NZ: 1 Zjv

3. Od papyrusu k modernému vydaniu

Dnes máme možnosť čítať Bibliu v mnohých vydaniach a moderných prekladoch.

Existuje veľa druhov: lacné vreckové vydania, solidne zväzky, ktoré sa odporúčajú pre ustálenú prácu, cenné reprezentačné vydania odpočívajúce v knižniciach.

Cesta od rukopisu biblických autorov až k dnešnej forme Bible bola dlhá a zložitá. Medzi originálmi a dnešnými textami je rozdiel niekoľkých storočí. Preto sa vynára otázka: „Môžeme naše texty kontrolovať s originálmi?“ Odpoveď však nie je uspokojivá. Originály Biblických kníh, tak ako ich napísali pôvodní autori, sa už nezachovali. Tým zdieľa Biblia osud väčšiny antických literárnych diel, ktoré sa ešte i dnes čítajú. Ani od väčšiny staroorientálnych, gréckych a rímskych autorov už neexistujú originály.

Väčšina biblických spisovateľov písala v celkom určitej, originálnej situácii. Obracali sa na určité spoločenstvo, na prorocké školy, na kráľovský dvor, na ľudí Jeruzalema, na vyhnančov v babylonskom exile, na spoločenstvo v Korinte alebo kresťanov v Ríme. Pritom mysleli na to, čo treba povedať vo vtedajšej situácii, na ohlasovanie, na povzbudzovanie, na varovanie, či napomínanie. Nemysleli však na to, aby svojim textom dali formu, ktorá by bola uznávaná aj po stáročiach, či tisícročiach. A keby aj chceli, nemali po ruke nejaký trvanlivý materiál, prípadne bol taký drahý, že si ho bibliisti sotva mohli dovoliť zadovážiť. **Hoci dnes nemáme k dispozícii úplné originály, nemusíme sa báť, že by sa v priebehu času text podstatne zmenil alebo sfalšoval. Istotu môžeme získať porovnávaním od prvých vytlačených Biblií z 15. stor. až k najstarším rukopisom a odpisom, ktoré vedú až k samostatným originálom.**

Na aký materiál sa písala Biblia?

Staré národy mali rozličné možnosti písania. Králi, vládovia, zákonodarcovia a kňazi vyjadrovali svoju vôľu často písomne na **železných tabuliach, kamenných kvádroch, na kamenných stenách alebo silných stĺpoch**. Tak sa uchovali **antické tabule** so zákonmi, **stĺpy** so správami o víťazstvách, **náhrobky a čestné tabule**. Tieto písomné pamätníky sú najstálejšie.

Existoval aj menej nákladný spôsob písania, ktorý sa pestoval predovšetkým **v Mezopotámii u Babylončanov a Asýrčanov**. Tam radi písali na malé **hlinené tabuľky**. *Kým bola hlina ešte mäkká, dalo sa do nej ľahko s kovovým*

II. POSOLSTVO A SLUŽBA JEŽIŠA KRISTA

	Matúš	Marek	Lukáš	Ján
23. Ježiš obnovuje poriadok v chráme				2,13–25
24. Nikodém navštevuje v noci Ježiša				3,1–21
25. Ján Krstiteľ znovu predstavuje Ježiša				3,22–36
26. Herodes dáva Jána do väzenia			3,19–20	
27. Ježiš hovorí pri studni so ženou				4,1–26
28. Ježiš hovorí o duchovnej úrode				4,27–38
29. Veľa Samaritánov uverilo v Ježiša				4,39–42
30. Ježiš káže v Galilei	4,12–17	1,14–15	4,14–15	
31. Ježiš uzdravuje syna kráľovského úradníka				4,46–54
32. Ježiš je odmietnutý v Nazarete			4,16–30	
33. Sýria rybári nasledujú Ježiša	4,18–22	1,16–20		
34. Ježiš učí ako ten, ktorý má moc		1,21–28	4,31–37	
35. Ježiš uzdravuje Petrovu svokru a veľa ďalších	8,14–17	1,29–34	4,38–41	
36. Ježiš káže v Galilei	4,23–25	1,35–39	4,42–44	
37. Ježiš ovplyvňuje záračný úlovok rýb			5,1–11	
38. Ježiš uzdravuje malomocného	8,1–4	1,40–45	5,12–16	
39. Ježiš uzdravuje ochrnutého	9,1–8	2,1–12	5,17–26	
40. Ježiš stoluje s hriešnikmi v Matúšovom dome	9,9–13	2,13–17	5,27–32	
41. Náboženský vodcovia sa pýtajú Ježiša na pôst	9,14–17	2,18–22	5,33–39	
42. Ježiš uzdravuje ochrnutého pri rybníku				5,1–15
43. Ježiš sa vyhlasuje za Božieho Syna				5,16–29
44. Ježiš dokazuje, že je Boží Syn				5,30–47
45. Učenci trhajú v sobotu obilie	12,1–8	2,23–28	6,1–5	
46. Ježiš v sobotu uzdravuje muža s ochrnutou rukou	12,9–14	3,1–6	6,6–11	
47. Veľké zástupy nasledujú Ježiša	12,15–21	3,7–12		
48. Ježiš vyberá dvanásť učeníkov		3,13–19	6,12–16	
49. Ježiš vyslovuje blahoslavenstvá	5,1–12		6,17–26	
50. Ježiš učí o soli a svetle	5,13–16			
51. Ježiš učí o Zákone	5,17–20			
52. Ježiš učí o hneve	5,21–26			
53. Ježiš učí o zmyselnosti	5,27–30			
54. Ježiš učí o rozvođe	5,31–32			
55. Ježiš učí o prísaha	5,33–37			
56. Ježiš učí o odplate	5,38–42			
57. Ježiš učí o milovaní nepriateľov	5,43–48		6,27–36	
58. Ježiš učí o dobročinnosti	6,1–4			
59. Ježiš učí o modlitbe	6,5–15			
60. Ježiš učí o pôste	6,16–18			
61. Ježiš učí o peniazoch	6,19–24			
62. Ježiš varuje pred starostami o denný život	6,25–34			
63. Ježiš učí o kritike	7,1–6		6,43–45	
64. Ježiš učí: žiadajte, hľadajte a klopte	7,7–12			
65. Ježiš učí o ceste k večnému životu	7,13–14			
66. Ježiš učí o ovoci života	7,15–20		6,43–45	
67. Ježiš učí o stavbe na piesku a na skale	7,21–29		6,46–49	
68. Filmsky stotník prejavuje svoju vieru	8,5–13		7,1–10	
69. Ježiš prebúdzá zo smrti syna vdovy			7,11–17	
70. Ježiš rozplytuje Jánove pochybnosti	11,1–19		7,18–35	
71. Ježiš sľubuje pokoj duše	11,20–30			
72. Hriešna žena potiera olejom Ježišove nohy			7,36–50	
73. Ženy sprevádzajú Ježiša a učeníkov			8,1–3	
74. Náboženský vodcovia obviňujú Ježiša z posadnutosti	12,22–37	3,20–30		
75. Náboženský vodcovia žiadajú, aby Ježiš urobil zázrak	12,38–45			
76. Ježiš hovorí, kto tvorí jeho rodinu	12,46–50	3,31–35	8,19–21	
77. Ježiš hovorí podobenstvo o rozsievачovi	13,1–9	4,1–9	8,4–8	
78. Ježiš vysvetľuje podobenstvo o rozsievачovi	13,10–23	4,10–25	8,9–18	
79. Ježiš vysvetľuje podobenstvo o zasiatom semene		4,26–29		
80. Ježiš hovorí podobenstvo o kúkoli	13,24–30			
81. Ježiš hovorí podobenstvo o horčičnom zrne	13,31–32	4,30–34		
82. Ježiš hovorí podobenstvo o klase	13,33–35			
83. Ježiš vysvetľuje podobenstvo o kúkoli	13,36–43			
84. Ježiš hovorí podobenstvo o ukrytom poklade	13,44			
85. Ježiš hovorí podobenstvo o obchodníkovi s perlamami	13,45–46			

I. NARODENIE A PRÍPRAVA JEŽIŠA KRISTA

	Matúš	Marek	Lukáš	Ján
1. Prečo napísal Lukáš evanjelium			1,1-4	
2. Boh sa stal človekom				1,1-18
3. Ježišov rodokmeň	1,1-17		3,23-38	
4. Anjel oznamuje Zachariášovi narodenie Jána Krstiteľa			1,5-25	
5. Anjel oznamuje Márii narodenie Ježiša			1,26-38	
6. Mária navštevuje Alžbetu			1,39-56	
7. Narodenie Jána Krstiteľa			1,57-80	
8. Jozefovi sa zjavuje anjel	1,18-25			
9. Ježišovo narodenie v Betleheme			2,1-7	
10. Pastieri navštevujú Ježiša			2,8-20	
11. Mária s Jozefom prinášajú Ježiša do chrámu			2,21-40	
12. Návšteva astrologov z východu	2,1-12			
13. Útek do Egypta	2,13-18			
14. Návrat do Nazareta	2,19-23			
15. Ježiš hovorí s náboženskými učiteľmi			2,41-52	
16. Ján Krstiteľ pripravuje cestu pre Ježiša	3,1-12	1,1-8	3,1-18	
17. Pokrstenie Ježiša	3,13-17	1,9-11	3,21-22	
18. Pokúšanie Ježiša na púšti	4,1-11	1,12-13	4,1-13	
19. Ján Krstiteľ oznamuje svoje poslanie				1,29-28
20. Ján Krstiteľ vyhlasuje Ježiša za Mesiáša				1,29-34
21. Prví učeníci nasledujú Ježiša				1,35-51
22. Ježiš premieňa vodu na víno				2,1-12

alebo dreveným gríflom vyrývať znaky alebo písma. Tieto tabule, ktoré sa usušili na slnku alebo vypaľovali v peciach, mali potom takmer neobmedzenú trvanlivosť. V najhoršom prípade sa mohli zlomiť. V posledných desaťročiach sa našli státisíce takýchto hlinených tabúl. Archeológovia našli v Ninive alebo v Mari celé knižnice s takýmito tabuľami. Na nich možno nájsť text veľkých básnických diel, ale aj poznámky zo všedných dní. (napr. malé kúpne zmluvy alebo cenníky.)

Egyptania mali inú metódu písania. Už v 3. stor. pred Kristom tam našli spôsob, ako získať použiteľný materiál z drene papyrusu, rastúceho na brehoch riek a močiarov. (Dreň niekoľko centimetrov hrubej byle pokrájali na tenké plátky, ktoré vertikálne a horizontálne preložili cez seba tak, aby sa spolu držali. Keď sa potom materiál vysušil a vylisoval, vznikli papyrusové listy, ktoré sa vynikajúco hodili na písanie.). Na **papyrus** ako písací nástroj používali rúrkovité perá alebo kovové grífle. Poznali už aj určitý druh „atramentu“. Získaval sa buď zo sadzí alebo za šťavy dubienky. Jednotlivé papyrusové listy sa dali zlepiť do zvitkov na dlhšie texty.

Konce zvitku, ktorých normálna dĺžka dosahovala 6 až 10 metrov, opatřili paličkami, aby sa zvitky pri čítaní mohli pohodlne rozvíjať a navíjať.

Hoci bol papyrus tak veľmi praktický, mal aj svoj nedostatok: ľahko naberal vlhkosť a preto nebol veľmi trvanlivý. Do budúcnosti sa nemohli zveriť žiadne texty. Túto techniku, **papyrus, uprednostňovali aj Izraeliti**. Už prorok Jeremiáš použil pre svoje varovanie papyrus. V Biblii môžeme čítať, že kráľ tieto zvitky roztrhal na niekoľko kusov a potom dal spáliť. 36 kapitola v Jeremiášovej knihe dáva jasnú predstavu o tom, ako vtedy Izraeliti čítali a písali. (Veľké časti SZ a NZ boli pôvodne napísané asi na papyrus. Pre celý NZ bolo treba asi 70 m, teda asi 10 zvitkov.)

Peržania poznali trvalejší materiál než papyrus. Používali **zvieraciu kožu = pergamen**. V Pergamone, v Malej Ázii, vyvinuli už v 2. stor. pred Kristom zvláštnu metódu preparovania týchto koží, ktoré sa stávali trvalými. Pergameny sa už nerolovali, ale jednotlivé „listy“ sa ukladali na seba a spájali sa ako naše knihy. Neskôr sa takto postupovalo aj s papyrusom.

Takéto dielo z pergamenových alebo papyrusových listov sa nazýva KÓDEX. (pozri prílohu č. 1)

V neskorších dobách Starej zmluvy používali pergamen aj Židia. Zdá sa, že časom sa používal, ako najčastejší písomný materiál. Takéto zvitky sa našli v Kumráne. (Zvitok Iz má dĺžku 7,34 m). **V priebehu vekov však tieto pergameny nahľadali zvieratá, klíma vybielila ich písmená, takže je dnes už veľmi ťažké rozlúštiť ich.**

Nestálosť písacieho materiálu je jedným z dôvodov, že sa už originály biblických autorov nezachovali. Je tu ešte jeden dôvod:

Židia mohli pri svojich bohoslužbách používať len čisté, nepoškodené odpisy. Veľmi dobre vyškolení pisári vynakladali nekonečnú námahu na zostavovanie textu, ktorý sa mal používať v synagóge. Staré texty sa väčšinou dostávali do „genizmy“, teda do akéhosi skladu synagógy. Po nejakom čase sa zakopali na cintoríne. Tak sa staré texty nahradzovali neustále novými.

Veľká starostlivosť, s akou Židia odpisovali sväté texty, sa ukazuje napríklad v tom, že písmená nového zvitku sa počítali a porovnávali s písmenami starého. Chyby v odpise boli teda takmer vylúčené

Geniálny vynález.

Rozlíšenie starých rukopisov je ťažké aj preto, lebo pisatelia používali také grafické znaky, ktoré sa úplne odlišujú od nášho písma. Pritom tieto hebrejské grafické znaky boli na svoju dobu moderné. Prvé pokusy o písanie pochádzajú zo 4. stor. pred Kristom. Zdajú sa nám komplikované a nepraktické, keďže používali obrázkové písmo, lepšie povedané, malé obrázky. Neskôr hovoríme o takzvanom klinovom písme Sumerov, Babylončanov, Asýrčanov a Chetitov. V tomto písme bolo potrebných niekoľko stoviek znakov, pričom ich význam sám o sebe nebol celkom jednoznačný.

K vzdelaným a vplyvným ľuďom vo vtedajšej spoločnosti iste patrili práve pisári (pozri prílohu č. 2)

Znaky písma, ktoré sa použili na skoncipovanie Biblie, neboli zďaleka tak komplikované, ako klinové písmo a hieroglify. Totiž, uprostred, medzi Mezopotámiou a Egyptom, kde tieto tvary písma prevládali, v Kanaáne vynašli v 2. tisícročí pred Kristom iné písmo, ktoré bolo modernejšie a praktickejšie.

Feničanom, ktorí vtedy sídlili na sýrskopalestínskom brehu Stredozemného mora sa ako prvému národu podarilo vyvinúť abecedné písmo, ktoré si vystačilo len s malým množstvom znakov. Takto vznikla okolo roku 1000 pred Kristom abeceda, ktorá obsahovala len 22 znakov. **Fénická abeceda sa stala základom všetkých neskôr vyvinutých foriem písma.** Toto písmo však malo jednu zvláštnosť: **Obsahovalo len spoluhlásky, nie vokály, nemalo žiadne samohlásky. Napísané slová mali teda iba kostru zo spoluhlások.**

V období po Kristovi sa veľmi citeľne vyskytoval nedostatok samohlások, preto sa do hebrejského písma zaviedli samohláskové znaky. (Napri.: malý bod pod spoluhláskou označoval „e“, malá čiarka „a“).

Simeon bol Jakubovým druhým synom. Pred svojou smrťou vyčíta Jakub jemu a Lévimu ich násilnícke povahy a oznamuje im, že budú rozptýlený po Izraeli. Po dobytí Kanaánu získal Simeon mnoho miest v "dedičnom vlastníctve synov Júdových".

Júda bol zakladateľom jedného z najdôležitejších kmeňov. Obýval hornaté kraje juhu. Splynul s kmeňom Simeon. Aj iné dôležité kmene z okolia v dobe dobývania (Kaleb, Kenas, Jerachmeel) prenikli do Júdu.

Benjamin, zobrazený ako "trhajúci vlk", sa mohol usadiť severne od Jeruzalema až po ťažkých bojoch. Meno Benjamin (syn juhu) vzniklo pravdepodobne vtedy, keď bol kmeň už usadený.

Efraim obsadil riedko osídlenú centrálnu pahorkatinu. Efraim je typický geografický názov, ktorý až dodatočne na seba prevzala skupina usídlencov.

Rubenovo územie ležalo v Zajordánsku. Jeho spôsob života zostal sčasti nomádsky. Kmeň neskôr stratil na význame.

Gád obýval lesnú krajinu Gileádu, a tak Gád a Gileád sa stali takmer zameniteľnými menami.

Manasses sídlil východne a západne od Jordánu. Rôzne mestá Kanaánčanov sa biblicky nazývajú "synmi" a "dcérami Manassesa".

Izachar, nazývaný "kostnatý osol", sa vraj predal do otroctva na nútené práce. Kmeň sa pravdepodobne v 14. storočí pred Kr. usadil v Galilei.

Zebulom "býva na morskom pobreží, pri prístave lodí, jeho okraje sú pri Sidone". Jakubovo proroctvo naznačuje, že časti neskoršieho kmeňa sa presunuli z pobrežia do hôr južnej Galilei.

Dan, "had na ceste", sa chcel usadiť najprv v Šefele, nedokázal sa však presadiť, a tak odišiel do horného údolia Jordánu. Daniti tam dobyli a obsadili kanaánske mesto Lajš a dali mu meno Dan.

Neftali, "utekajúca laň", obsadil veľké kmeňové územie vo východnej a strednej Galilei. Nejasným zostáva, či sa pristahoval pred alebo po Zabulonovi. Keďže sa obaja zúčastnili v Deborinej vojne, museli mať už v dobe sudcov svoje stále územia.

Ašer, ktorému sa pripisuje, že "pripravoval kráľovské jedlá" sa spomína koncom 14. storočia pred Kr. na egyptských nápisochoch. Kmeň sa usadil očividne už v susedstve fenických miest. Podobne ako Izachar bol závislý od panstva kanaánskych miest.

4. Preklady Biblie

1. Sýrsky preklad:

Pred rokom 100 po Kr. bol SZ preložený do sýrčiny, ktorou hovoril ľud usadený v okolí mesta Edesy, v dnešnom Turecku. Edeský biskup Rabbula vyhotovil okolo r. 400 po Kr. preklad celej Biblie. Preklad dostal pomenovanie Pešitta (všeobecný).

Misionári sýrskej cirkvi prenikli až hlboko do Indie a Číny. Existujú dôkazy o tom, že v r. 180 po Kr. sa v Indii používalo Matúšovo Evanjelium v sýrčine.

2. Koptský preklad:

Prví kresťania v Egypte hovorili koptčinou, teda predchodkyňou starej egyptčiny. Biblia bola najskôr preložená do sahidského dialektu používanom na juhu krajiny a neskôr do ďalších nárečí. Dnes už po koptsky nikto nehovorí, ale koptčina sa naďalej používa v Egypte ako liturgický jazyk.

3. Arménsky a gruzínsky preklad:

Sýrski misionári prenikli na sever do Arménska. Časť Biblie bola preložená do arménčiny už v 5. stor. Arméni potom priniesli evanjelium Gruzíncom žijúcim na severe od nich a zo svojej Biblie vyhotovili preklad do gruzinčiny.

4. Gótsky preklad (germánsky):

Ostrogóti, zo severu Európy, Rimania ich nazývali barbarmi, prijali kresťanstvo už v 3. stor. Ich biskup Vulfila preložil bibliu v polovici 4. stor. Jej známy odpis, ktorý dnes uchovávajú vo Švédsku, napísali striebrom a zlatom na jemný purpurový pergamen.

5. Starosloviensky preklad:

V 9. stor. prišli na naše územie ako misionári solunskí bratia **Konštantín (Cyril) a Metod**. Aby mohli Slovanom preložiť Bibliu, zostavili pre nich abecedu, nazývanú **hlaholika**. Neskôr Metodovi žiaci zostavili cyriliku. Starosloviensky preklad sa dodnes používa v Pravoslávnej cirkvi.

6. Septuaginta:

Preklad textu 72 židovských znalcov do gréčtiny.

7. Vulgáta:

Vytvoril ho sv. Hieronym. Trvalo mu to 21 rokov. Je dodnes najprekladanejším vzorom. Preklad vydal v latinskom jazyku.

8. Neovulgáta

Urobený na základe hebrejskej, aramejskej a gréckej predlohy spisov. Vyšiel tlačou v roku 1979.

Od biblických jazykov k moderným prekladom (pozri prílohu č. 3)**Sloviensky a slovenské preklady:**

Historické pramene dokazujú, že **sv. Cyril a Metod** postupne preložili do staroslovienskej reči celú Bibliu. Už v Carihrade Konštantín pre bohoslužbu preložil **lekcionár**, ktorý na Veľkej Morave doplnil chýbajúcimi textami z Evanjelií, Skutkov apoštolov a Žaltára, preloženého z gréckej predlohy s ohľadom na latinský preklad. Tieto časti sa zachovali v Zografskom a Mariánskom kódexe z 10. stor.. Po Cyrilovej smrti (r. 869), Metod so svojimi žiakmi dokončil okolo r. 881 preklad ostatných kníh SZ, okrem 1 a 2 Mach. **Týmto prekladom sa Slovania dostali medzi vtedy vyspelé európske národy.**

Prvý, doteraz známy preklad Biblie do slovenčiny je z 1. polovice 18. storočia. Jeho autorstvo sa pripisuje kamaldulskému mníchovi Romualdovi Hadbavnému.

Preklad ostal v rukopise a bol urobený z *Vulgáty* do jazyka blízkeho bernolákovčine. Tento spisovný jazyk bol uzákonený v roku 1787.

Prvý preklad SP, ktorý vyšiel aj **knižne** pochádza z pera ostrihomskeho **kanonika Juraja Pálkoviča** (1763-1835). Pálkovič ho prekladal na základe rozhodnutia cirkevného snemu, ktorý sa pod vedením arcibiskupa Alexandra Rudnaya konal v Bratislave r. 1822. Dielo vyšlo v bernolákovčine v 2 zväzkoch.

Ďalší nový preklad vyhotovil básnik, **kňaz Ján Donoval** (1864-1920), ktorý preložil najprv Evanjelía (1913) a potom aj ďalšie knihy NZ (1914). Knihy SZ pripravovali viacerí prekladatelia.

LUKÁŠ	JÁN
lekár - neskoršie sprievodca Pavla na jeho cestách	Ježišov miláčik
obec s veľkým počtom pohanokresťanov	židovsko-kresťanská obec v starom Grécku
názorný, elegantný	slávnostný, vznešený
asi r. 90	asi r. 100
Alexandria (?)	Eféz (?)
priateľ a pomocník ľudí	Kristus prichádza od Otca do sveta a vracia sa k nemu
evanjelium detstva, veľa podobenstiev	zázraky vzbudzujúce pozornosť, reči o zjavení, modlitby
býk	orol
	

Štyri evanjeliá		
	MAREK	MATÚŠ
Údaje o autorovi:	sprievodca Petra na jeho cestách, prekladal jeho kázne	colník - potom Ježišov apoštol
Adresáti:	kresťanská obec v Ríme (?)	obec s veľkým počtom židokresťanov
Reč / Štýl:	drsný, bez umenia	náučný, dobre rozčlenený
Čas vzniku:	asi r. 70	asi r. 80
Miesto:	Rím (?)	Sýria (?)
Ako je predstavený Ježiš:	Syn Boží v boji proti mocnostiam zla	Mesiáš v ktorom je naplnené prisľúbenie SZ
Zvláštnosti:	veľa Ježišových zázrakov	evanjelium detstva, "reč na vrchu"
Symbol evanjelistu:	lev 	človek

Prvý preklad celého SP Slovenskej Evanjelickej cirkvi a. v., vyšiel v roku 1978.

Úplný preklad NZ vydal SSV v r. 1986 na základe Neovulgáty.

Najúplnejší preklad SZ a NZ vyšiel v Ríme 1995 doplnený úvodníkmi od prof. Heribana

Sväté Písmo v živote Cirkvi a veriacich:

V dogmatickej konštitúcii II. Vatikánskeho koncilu Dei Verbum sa poukazuje na význam a úlohu SP v živote Cirkvi a veriacich týmito slovami: „Cirkev vždy mala a má SP spolu s Posvätnou tradíciou za najvyššie pravidlo viery, lebo ono, Bohom vnuknuté a raz navždy napísané, nezmeniteľne podáva slovo samého Boha a v slovách prorokov a apoštolov dáva zaznieť hlasu Ducha Svätého. Preto všetka kazateľská činnosť Cirkvi, ako aj sama kresťanská nábožnosť má sa živiť a dať viesť SP. Veď v posvätných knihách ide s veľkou láskavosťou v ústrety svojim deťom sám Otec, ktorý je na nebesiach a rozpráva sa s nimi. A v Božom slove je toľká sila a účinnosť, že ono je oporou a životnou silou Cirkvi a jej deťom posilou vo viere, pokrmom duše a čistým, nikdy nevysychajúcim prameňom duchovného života.“ (DV 21)

„Preto posvätný cirkevný snem naliehavo a dôrazne vyzýva aj všetkých veriacich, najmä rehoľníkov, aby si častým čítaním SP nadobudli „vznešené poznanie Krista Ježiša“ (Flp 3, 8).

„Veď, kto nepozná Písmo, nepozná Krista.“ (sv. Hieronym).

Preto nech sa radi oboznamujú s posvätným textom jednak prostredníctvom posvätnnej liturgie, ktorá oplýva božskými výrokmi, alebo nábožným čítaním, alebo pomocou iných na to vhodných prostriedkov a podujatí, ktoré sa dnes všade chválitebne šíria so schválením a pod vedením Pastierov Cirkvi. **Nech však nezabúdajú na to, že čítanie SP musí sprevádzať modlitba, aby sa stalo rozhovorom medzi Bohom a človekom. Lebo: „Keď sa modlíme, prihovárame sa Bohu a keď čítame Božie výroky, Boha počúvame.“ (Sv. Ambróz).**“ (DV 25)

5. Pentateuch

Názov:

Pentateuch je grécke slovo s pôvodným významom „**päť puzdier**“, do akých sa po použití vkladali pergamenové alebo papyrusové zvitky prvých piatich spisov biblie (Gn, Ex, Lv, Nm a Dt), ktoré Židia nazývajú „**Tóra**“ = *zákon, náuka*. Tieto spisy sa často označujú aj názvom „**päť kníh Mojžišových**“, lebo izraelský národ podľa tradície dostal Tóru – zákon prostredníctvom Mojžiša.

Obsah:

Pentateuch opisuje **predhistóriu a najstaršie dejiny Izraela: od stvorenia sveta po Mojžišovu smrť pred zaujatím Kanaánu.**

Už samotné názvy kníh naznačujú ich obsah.

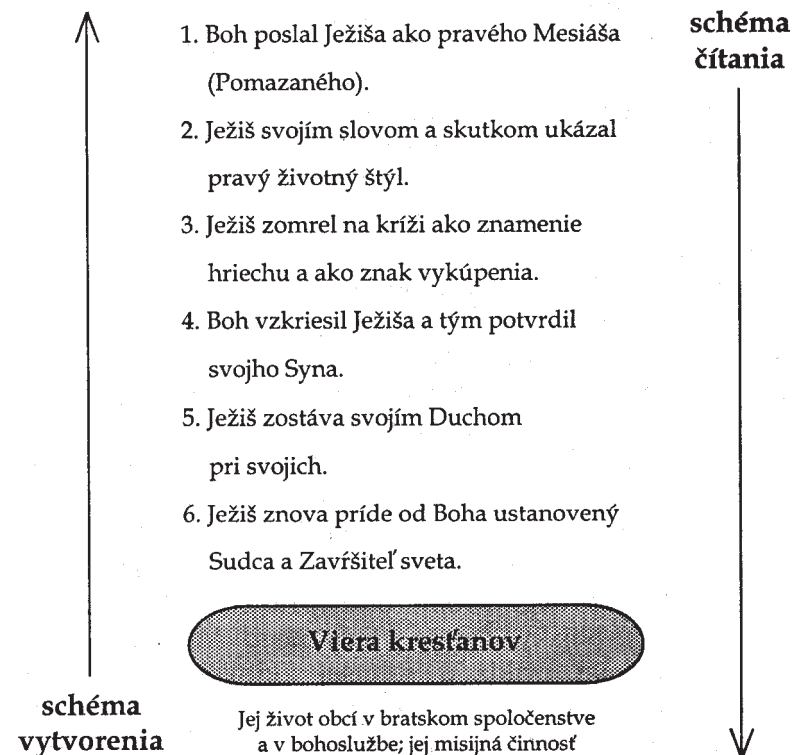
- ♦ Začiatky Božieho stvoriteľského diela a dejín spásy opisuje **kniha Genezis (vznik, pôvod)**;
- ♦ východ Izraelitov pod vedením Mojžiša je témou **knihy Exodus (odchod, východ)**;
- ♦ **kniha Levitikus** podáva zákony o kultovej službe kňazov a levitov;
- ♦ **v knihe Numeri (čísla)** sa dvakrát spomína sčítanie Izraelitov, respektíve počet bojaschopných mužov;
- ♦ **a v knihe Deuteronomium (druhý zákon)** sa opakujú a dopĺňajú „Mojžišove“ zákony.

Autorstvo:

Podľa tradície bol autorom týchto spisov Mojžiš. Vedecké bádanie však ukázalo, že Pentateuch vznikol postupne a celé toto dielo sa nedá pripisovať jedinému autorovi. Na vysvetlenie autorstva existuje niekoľko teórií.

Teória prameňov Pentateuchu.

Na základe analýzy textov sa zistili rozdiely v štýle, v slovníku, v pojmoch, z čoho vidno, že pri redakcii Pentateuchu boli použité viaceré pramene (dokumenty), ktoré obsahovali záznamy a správy, písomne alebo ústne uchovávaných tradícií. Pentateuch sa tak začal chápať ako veľká zbierka utvorená z viacerých prameňov – dokumentov, ktorých ústne tradície siahajú

do Mojžišovských čias (13. stor. pred Kr.) a niektoré až do obdobia patriarchov (18. stor. pred Kr.).

(Treba však zdôrazniť, že dnešní biblisti už nehovoria o „prameňoch – dokumentoch“ Pentateuchu v zmysle niečoho fixne napísaného, ale hovoria o „tradícii“, čo je obsahovo širší výraz.)

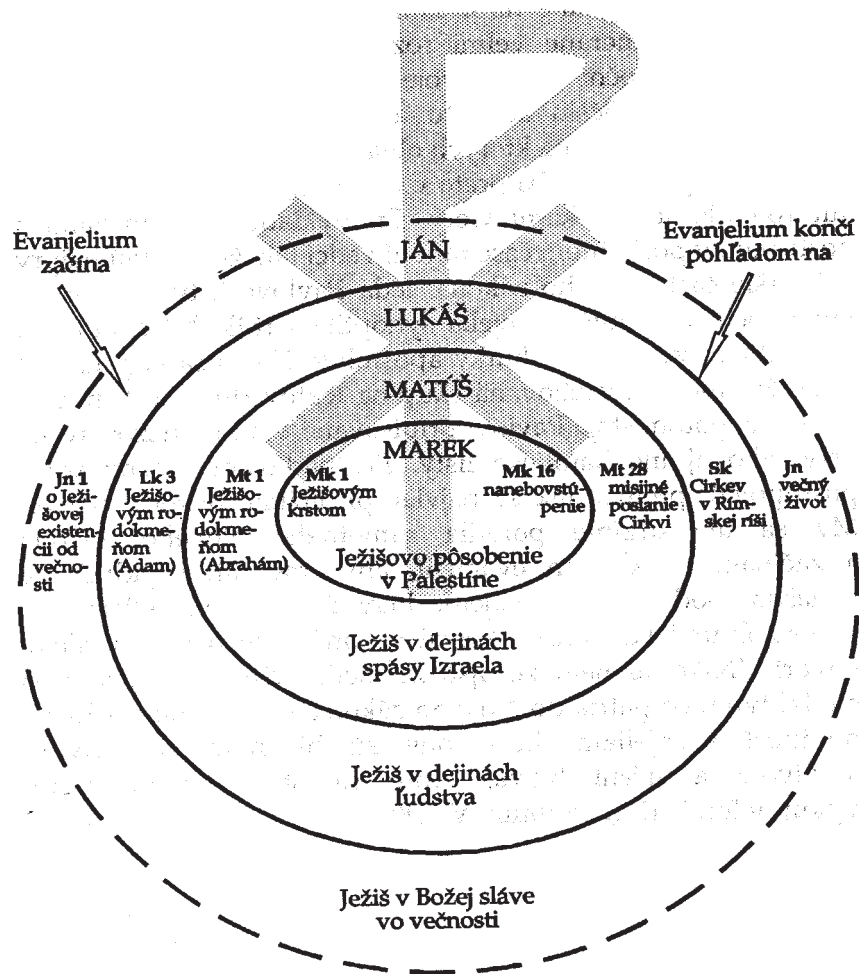
Na základe tejto teórie hovoríme o štyroch základných prameňoch Pentateuchu:

A: Jahvistický (J)

B: Elohistický (E)

C: Deuteronomický (D)

D: Kňazský (P)

A: JAHVISTICKÝ PRAMEŇ (J)

Jeho názov je odvodený na základe používania mena **JAHVE**. Vznikol pravdepodobne okolo roku 950 pred Kr., ale obsahuje ústne podania aj zo staršieho obdobia.

Charakteristické črty:

1. O Bohu má hlboko náboženskú, ale veľmi primitívnu, až antropomorfnú predstavu: Boh myslí, rozpráva a koná ako ľudia, zjavuje sa im v ľudskej podobe (por. Gn 3,8; 7,16).

2. Vyznačuje sa živým opisom udalostí a ľudských postáv (por. Gn 9, 18-27). Rozprávania sú napísané príťažlivým štýlom, ktorý nemá páru v celo SZ (por. Gn 11,1-9).

3. Dejiny ľudstva a vyvoleného národa chápe a vykladá ako dejiny spásy. Jahveho opisuje ako Pána a Osloboditeľa celého sveta.

4. Nekladie veľký dôraz na mravné požiadavky, ale má veľmi jasnú predstavu o hriechu. Etiku predstavuje v protikladoch dobra a zla.: Kainova zloba má svoj protiklad v Ábelovej добрote; mravná skazenosť sveta a potopa má svoj protiklad v Noemovej spravodlivosti; atď.

B: ELOHISTICKÝ PRAMEŇ (E)

Nazýva sa podľa Božieho mena **ELOHIM**. Vznikol okolo r. 800-750 pred Kr., v prorockých kruhoch Eliáša a Elizea v Izraelskom (severnom) kráľovstve. V knihách Pentateuchu sa nachádza od Gn 15 po Nm 25.

Charakteristické črty:

1. Zdôrazňuje duchovnosť a transcenciu Boha, ktorého nemožno vidieť, ani si ho predstaviť; preto Boh v tomto prameni nehovorí k človekovi priamo, ale cez sny alebo anjela. (por. Gn 20,1-8; 22,11-18)

2. Naratívne state sa vyznačujú zaujímavým a umeleckým opisovaním deja a preto na čitateľa pôsobia hlbokým dojmom (por. Gn 22).

3. Podľa tohto prameňa je vyvolený iba ten národ, ktorý sa zaviazal Bohu osobitnou zmluvou. Preto tu vystupuje do popredia zachovávanie zmluvy. (por. Ex 20, 22-23, 33)

4. Mravné požiadavky Božej vôle sú vyjadrené v Božom zjavení a v Zákone, ktorý sa zakladá na Desatore. (por. Ex 20, 1-21)

C: DEUTERONOMICKÝ PRAMEŇ (D)

Názov má podľa rovnomennej knihy, lebo sa v skutočnosti stotožňuje s dnešnou knihou Deuteronomium (D). Jej podstatná časť pochádza z prvej polovice 7. stor. pred Kr., spísaná bola okolo 5. stor pred Kr. Obsahom tohto prameňa sú „Mojžišove reči“, ktorými bolo vyvolenému národu pripomínané, že ho Boh miluje i napriek jeho nevernosti.

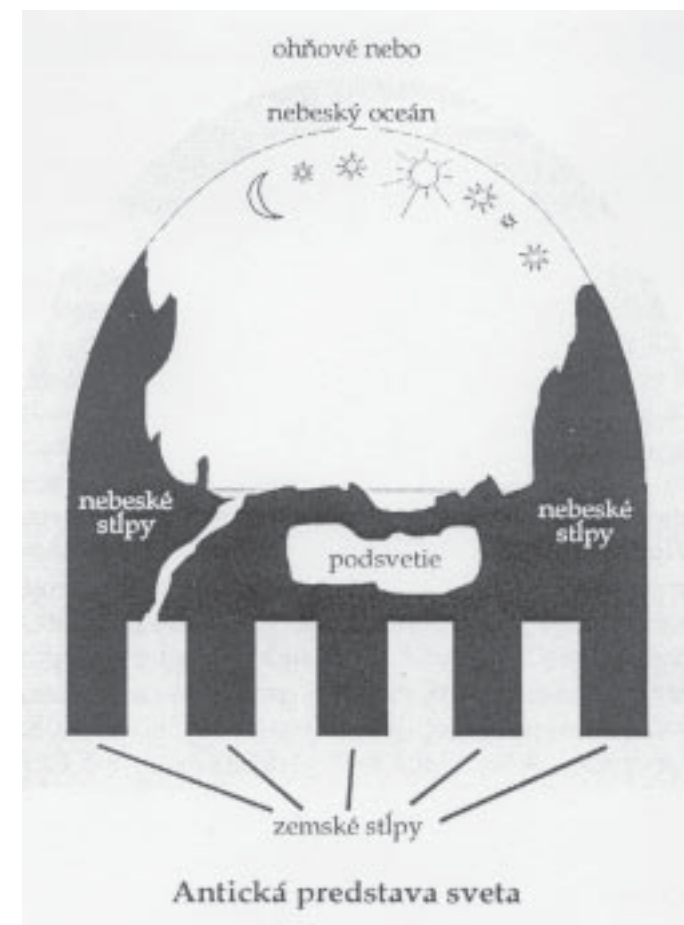
Charakteristické črty:

1. Veľmi jasne a zásadne sa v ňom zdôrazňuje monoteizmus a radikálne sa odsudzuje akýkoľvek druh osobnej, či kolektívnej **apostázie** (*odpadlictva*), **modloslužobníctva** (*klaňanie sa cudzím bôžikom*) Za veľké nebezpečenstvo a nepriateľa sa preto pokladajú okolité pohanské národy. (por. Dt 7, 1-11; 13; 17, 2-5; 20,16-18)

2. Ľud je vyzývaný, aby zachovával zmluvu a zákon, lebo sú prameňom Božieho požehnania, blahobytu a víťazstvom nad nepriateľmi. (por. Dt 4,1-40; 7,12-26)

3. Štýl reči je naliehavý, snaží sa pohnúť ľudské srdcia k dôvere a láske k Bohu, ako dôkaz vďačnosti za prijaté dobrodenia (por.Dt6). Preto sa často poukazuje na Božie divy a zásahy v prospech vyvoleného národa (por. Dt 4, 32-40...)

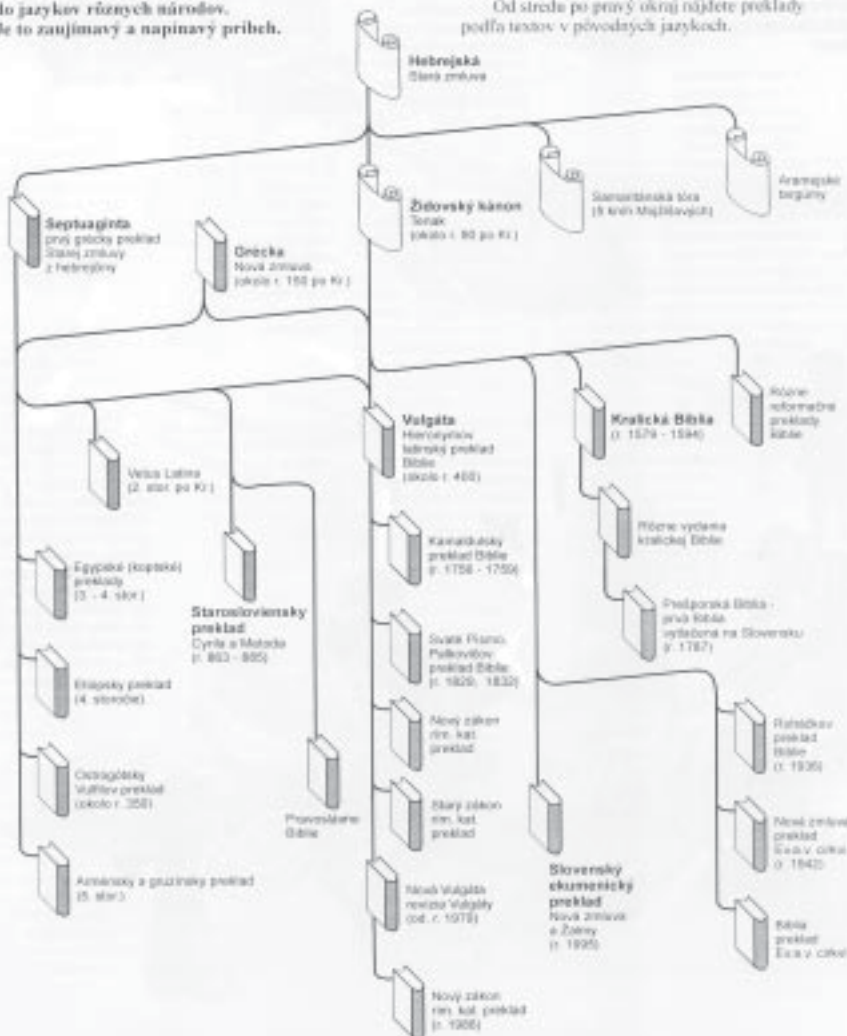
4. Láska k Bohu a bližnému sa objasňuje praktickými predpismi, uvádza samotné Desatoro (por. Dt 5,6-21). Zdôrazňujú sa povinnosti voči sociálne slabým, cudzincom, otrokom, ale aj zvieratám a rastlinám. (por. Dt 6,4-9; 22,1-4.6n; 20,19)

OD BIBLICKÝCH JAZYKOV K MODERNÝM PREKLADOM

Pokasy o preklad Staršej a Novej zmluvy sa objavili ešte skôr, ako sa dosiahla dohoda o ich konečnom znení. V priebehu stáročí kresťania kládli veľký dôraz na to, aby sa Písmo sväté preložilo do jazykov rôznych národov. Je to zaujímavý a napínavý príbeh.

Nasledujúca schéma znázorňuje dva hlavné smery prekladu Staršej zmluvy od počiatku až po súčasnosť. Určite vám poslúži pri čítaní ďalších kapitol. Od ľavého okraja až po stred nájdete preklady, ktoré vznikali z gréckej Septuaginty. Od stredu po prvý okraj nájdete preklady podľa textov v pôvodných jazykoch.

Príloha č. 3

D: KŇAZSKÝ PRAMEŇ (P)

Vznikol v kňazských kruhoch v exilovom a poexilovom období, asi v rokoch 570-450 pred Kr. Materiál tohto prameňa môžeme nájsť vo všetkých knihách Pentateuchu. Označuje sa podľa názvu kňaz t.j. presbytér písmenkom **P**.

Charakteristické črty:

1. Zdôrazňuje sa v ňom absolútna transcendencia Boha, ktorý zjavuje svoju slávu ľuďom najčastejšie v oblaku a dáva poznať svoju vôľu prostredníctvom Mojžiša, Árona a kňazov. Na označenie Boha používa rôzne mená. Pre prvotnú históriu ELOHIM, pre éru patriarchov El ŠADAJ (Všemohúci) a v Mojžišovom čase JAHVE.

2. Štýl je všedný, stereotypný, schematický a monotónny. Veľký dôraz kladie na chronologické údaje, rodostromy, ktoré vymedzujú dôležité udalosti izraelského národa.

3. Naratívne state chcú čitateľom objasniť pôvod teokracie, náboženských nariadení, sobotného dňa, obriezky, Paschy, zmluvy a najmä božský pôvod izraelskej bohoslužby a kňazstva (por. Ex 12, 25-31; Lv 23, 3-14; Nm 1-10; 17).

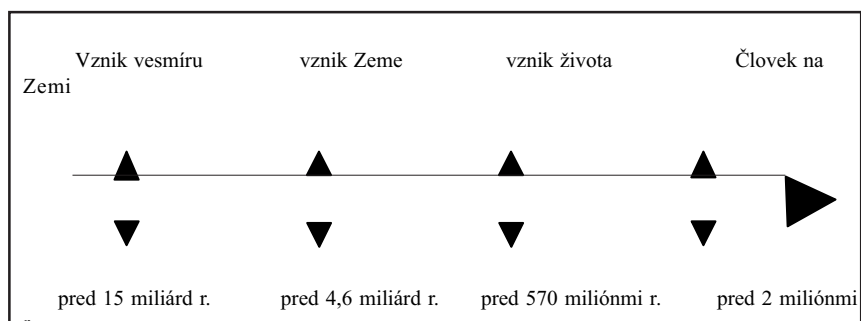
4. Z morálneho hľadiska sa vyzdvihuje fakt, že „svätosť“ pozostáva hlavne v zachovávaní Božích prikázanií. Konkrétne požiadavky k svätosti sú zhrnuté v Lv 17-26.

6. Hexameron

Hex = šesť

heméra = deň

Človek sa oddávna pýta: „**Ako vznikol svet? Vesmír? Odkiaľ sa zobral na zemi život?**“ **Dnešní vedci** hovoria, že vesmír je vytvorený obrovskou explóziou (Big Bang), ktorá nastala asi pred 15 miliardami rokov. Touto explóziou sa vytvorila hmota, vytvoril sa priestor a čas. Zem vznikla pravdepodobne pred 4,6 miliardami rokov. Život na zemi v najjednoduchších formách asi pred 570 miliónmi rokov. Avšak človek vznikol až pred 2 miliónmi rokov.

Čo nám hovorí Biblia?

Čítaj úryvok Gn 1, 1-20

Aby sme našli najsprávnejšiu odpoveď a pochopili úmysel autora „opisu stvorenia“, musíme preniknúť do chápania a predstáv ľudí o svete, ktoré boli bežné v ich dobe. Svätopisec, autor toho textu, nebol vedec, nemal dnešné prístroje a našu techniku, aby mohol napísať vedeckú správu o vzniku sveta. A keby aj mal, určite by to vedecky nenapísal, pretože dôvod k napísaniu tejto správy bol niekde inde. Slová z knihy Genezis, ktoré máme dnes možnosť čítať, boli približne v 6.-5. storočí pred Kristom v kňazských kruhoch. Bola to doba, ktorú celý Izrael prežíval ako dobu skúšky. Po zničení Jeruzalema a odvečnení do Babylonského zajatia v roku 586 pred Kristom, Izrael prišiel o chrám, teda o miesto kultu a tým bol ohrozený ich život viery. Strata slobody, tvrdá práca, neľudské zákony, pozorovanie náboženského života

BIBLICKÉ JAZYKY

Je prirodzené, že Biblia nebola pôvodne napísaná po slovensky. Vznikala v priebehu tisícročí na rôznych miestach, vo viacerých jazykoch.

Hebrejčina
Väčšia časť Starej zmluvy bola napísaná v hebrejčine. Hebrejská abeceda má dvadsaťdva písmen, ale nijaké samohlásky (tieto tvoria systém bodiek a čiarok, ktorý sa pripája k spoluhláskam). Číta sa sprava doľava.

Aramejčina
Niektoré časti Danielaovej knihy boli napísané v aramejčine. Táto reč, veľmi blízka hebrejčine, bola úradným jazykom Perzskej ríše a bola značne rozšírená v obchode a diplomacii. V časoch Novej zmluvy bola aramejčina hovorovým jazykom Palestíny a hovoril ňou asi aj Ježiš.

Gréčtina
Nová zmluva bola napísaná v hovorovej gréčtine, nazývanej koiné. Tento jazyk bol veľmi rozšírený vo východnej časti Rímskej ríše.

VÝVOJ ABECIED

Máme sklon pokladať svoju abecedu za čosi dané, akoby odjakživa jestvovala v tejto podobe. Písmenká však majú dlhú históriu. Tie, ktoré dnes používame, vznikli pred tisícami rokov v ďalekých krajinách. Vezmime si napríklad písmeno A.

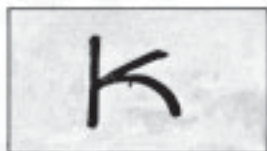
1. Začalo sa zobrazovať ako hlava býka.

2. V obrázkovom písme bolo postupne zjednodušené.

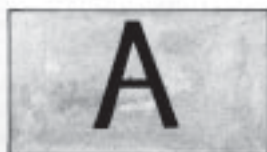
3. Najranejšia abeceda v Kanaáne používala tvar býčej hlavy ako znak pre hlásku „a“.

4. Takto sa zmenilo v zjednodušenom písme Féničanov.

5. Gréci ho postupom času upravili na svoje písmeno alfa.

6. Rímania z gréckeho písmena vyvinuli a, ktoré používame dodnes.

Babylončanov, najmä mnohobožstvo a ich veľkolepé slávnosti, nahlodávali dôveru zajatcov v Boha Izraelitov. V takejto situácii sa rodí nádherná biblická modlitba, chválospev, ktorý vyjadruje veľkú vieru a dôveru v Boha Izraela.

Boh stvoril svet. On je Pánom aj nad slnkom a mesiacom. Boh dáva stvoreným veciam mená, teda všetko čo stvoril je podriadené jedine jemu, Stvoriteľovi. **On je Pánom nad všetkým a nik iný! Všetko čo Boh stvoril je dobré, nestvoril nič zlé!**

Svätopisec, pravdepodobne kňazský autor, pripisuje vznik celého sveta jedinej príčine, Bohu, ktorý jediný je pôvodcom všetkých jestvujúcich vecí. Text veľmi jasne hovorí proti všetkým pokusom zbožstvenia výtvorov vtedajšieho, ale aj dnešného sveta. Preto sa nemôžeme čudovať, že vychádzal z predstáv o svete, ktoré v ňom prevládali. Mal však aj iný zámer. Svojím chválospevom chcel vzdať Bohu Stvoriteľovi, ktorý je nad všetkým, ktorý je mocnejší ako všetci bohovia Babylončanov.

Aké boli predstavy o vzniku sveta?

A/ babylonská – Enuma Eliš

B/ grécka – Kozmogónia

C/ perzská – princíp dobra a zla

Babylonská predstava – Enuma Eliš

Najskôr existovali odveké elementy:

Absu – boh (mužs. rodu) **oceánu sladkých vôd** a **Tiamat** – boh (žens. rodu) **oceánu slaných vôd**. Od týchto dvoch pochádzali ostatné božstvá. Medzi nimi bola roztržka: boh **podzemných sladkých vôd**, **Ea**, zabil Absu. Keď to vidí bohyňa Tiamat, túži po pomste a vytvára tábor, na čele ktorého stojí **Kingu**. Proti nej stojí **Marduk** – boh **slnka a rastlín**. *Marduk zabije Tiamat a rozdelí ju na dve časti. Z jednej časti vyformuje nebo a klenbu, z druhej vyformuje zem. Potom na zemi stvorí svet rastlín, zvierat a na konci aj človeka. No skôr, ako by stvoril človeka, bola porada víťazov. Po nej priviedli zajatého Kingu, ktorého zabili a z jeho krvi vytvorili človeka, ktorý mal slúžiť bohom.*

Grécka predstava : Hesiodos – Kosmogónia

Tento filozof vytvoril **báseň o pôvode sveta a bohov**. Začína pri samom počiatku vecí, pri prapôvodnom chaose, ktorý grécka tradícia chápala ako prázdny priestor.

Najskôr bol chaos, potom vznikla zem. Z chaosu vznikli temno a noc, zo zeme nebo, hory a more. Jeho teogónia je zároveň kozmogóniou – náukou o pôvode sveta. Každý stupeň v podobách sveta ja spätý so zrodom nejakého boha. Takýto prístup je typický pre celú mytológiu a pre myslenie, ktoré vychádza z mýtu. (mýtické myslenie)

Perzská predstava

Najvyšší princíp – boh Servana Akarana, nekonečný, bezhraničný čas.

Potom dvaja bohovia:

princíp dobra – boh Ormuz, princíp zla – boh Ahrima. Títo bohovia bojujú proti sebe a medzi nich, do stredu, sa dostáva človek. Človek, žijúci na tomto svete musí bojovať proti zlu. Preto človek, ktorý robí dobré skutky, vráti sa k Ormuzovi do neba a človek, ktorý koná zlo sa dostane do pekla. Nakoniec však sila dobra predsa len zvíťazila.

Pohľad na svet očami Hebrejov

Zem je ako tabuľa, je životným priestorom ľudí; pod zemou sa nachádzajú spodné vody podsvetia a miesto mŕtvych, **šcol**; z tejto vody vyvierajú rieky, ktoré prúdia do rozličných morí na zemi; zem je podopieraná mocnými stĺpmi nad vodami podsvetia; tieto stĺpy držia vrchy zeme; nad zemou ako klenba sa klenie obloha, sú na nej zavesené hviezdy a ostatné nebeské telesá; nad klenbou sú horné vody, ktoré môžu padať na zem v podobe dažďa, ak boh otvorí priepusty, uvoľní mreže; slnko putuje po oblohe a večer sa ponorí do mora; v noci putuje podsvetím a ráno začína svoju novú púť; pri potope sa spájajú všetky vody; nebo je sídlom boha a podsvetie sídlom zlého, sídlom zla.

(pozri prílohu č. 4).

Biblický opis stvorenia sa podstatne líši od podobných opisov v staroorientálnych tradíciách.

Jedine Boh existuje pred akýmkoľvek bytím a stvoril všetko, čo jestvuje na zemi a vo vesmíre. Boh Jahve je Pánom nad celou zemou a babylonské modly sú len bábky. Toto je ten Boh, ktorý stvoril nebo i zem, takisto aj človeka.

AKO SA ZAČALO PÍSAŤ

Potreba odovzdávať správy, viesť zoznamy, zaznamenávať záväzky a všetko, čo sa dialo, je také staré ako civilizácia. Dejiny vývoja písma preto siahajú do dávnych čias, ďaleko pred vynález abecedy.

1. Asi pred 30 000 rokmi naši prehistorickí predkovia maľovali na steny jaskýň výjavy zo života ľudí, zvierat a vtákov. Príklady tohto prvého „písma“ nachádzame na celom svete, od Európy po Austráliu.

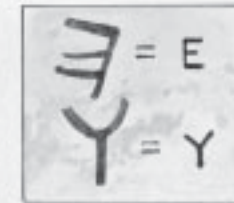
2. S vývojom civilizácie sa hrubé kresby predmetov začali používať usporiadane, čím vzniklo jednoduché obrázkové písmo.

3. Pred 5 000 rokmi vyvinuli starí Egypťania krásne štylizované obrázky hieroglyfického písma, ktoré dodnes môžeme vidieť na stenách ich hrobiek a iných pamiatok.

4. Babylónčania vytvorili z obrázkov jednoduché znaky, ktoré vyrývali do mäkkkej hliny klinovitým rydlom. Takto vzniklo klinové písmo.

5. Ďalší veľký krok vpred urobili asi v Kanaáne, keď ktorýsi vynálezavý pisár objavil abecedu. Zisil, že jeho jazyk možno zredukovať na približ-

ne dvadsať jednoduchých hlások. Každú hlásku priradil jeden znak, ktorý väčšinou vzal zo slova, začínajúceho touto hláskou. Samohlásky sa spočiatku nezapisovali.

Prvá abeceda mala taký úspech, že sa rýchlo rozšírila a okolo roku 1 000 pr. Kr. si ju mnohé národy prispôbili pre svoj jazyk, vrátane Židov zo starozmluvných čias.

ŽIVOT PISÁRA

Pisár bol v každom meste dôležitou osobou. Mal podobné postavenie ako dnešní právní poradcovia, či advokati. „Kanceláru“ mal pri mestských bránach, kde sa uzatvárali všetky dôležité

obchody. Každá si ho mohla najat', aby im zostavil prívrny doklad alebo závet. Ak niekto potreboval napísať dôležitý list, pisár ho napísal i odobral.

Ježišovo slovo: „Dokiaľ sa nebo a zem nepominú, nepominie sa ani jediné písmenko, ani jediná čiarka zo Zákona, kým sa všetko nestane.“ Mt 5, 18

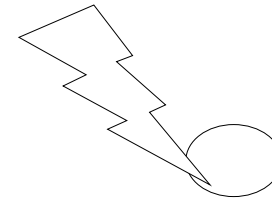
477

Pod písmenkom sa rozumie jed (j), najmätie písmeno hebrejskej abecedy. Znamená to teda, že Zákon platí do poslednej bodky a že sa v ňom nič nesmie meniť.

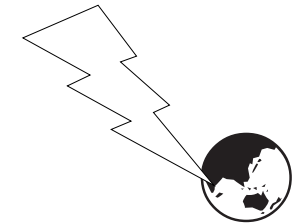
Ďalšou dôležitou funkciou bolo odpisovanie rukopisov. Za obzvlášť posvätnú úlohu sa považovalo odpisovanie biblických knáh. Platili tu veľmi prísne pravidlá a pisári si dávali veľký pozor, aby sa nepomyli. Pomáhali si niekoľkými spôsobmi kontroly. Napríklad spočítavali riadky a potom ich porovnávali s originálom. Takto zistili každú odchýlku od pôvodného textu.

Niekedy ešte celý odpis skontroloval iný pisár.

Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.

Zem však bola pustá a prázdna, Tma bola nad priepaťou a Duch boží sa vznášal nad vodami

Slovo Boh / ELOHIM/ sa v prvom opise stvorenia opakuje 35x.

Toto časté opakovanie prezrádza, že autorovi nejde o kozmologickú informáciu či vedeckú správu, ale skôr o teologickú výpoveď.

1. deň		4. deň	
2. deň		5. deň	
3. deň		6. deň	

Aké sú témy hexameronu?

Pán Boh je Stvoriteľ sveta. On je ukázaný ako *ten, ktorý stvoril všetko svojim všemohúcim slovom*, ktorý všetko **stvoril z ničoho**. Boh chcel, aby jestvovala zem, nebo a celé bohatstvo.

Boh je Stvoriteľ.

Celý svet, ako jeho dielo, je veľmi dobrý.

Ďalšia pravda sa týka siedmeho dňa odpočinku. Preto autor napísal, že Boh si na 7 deň odpočinul, aby ukázal čitateľovi, že má 6 dní pracovať a na 7 deň má odpočívať a stretnúť sa so samým Stvoriteľom. **Je to katechéza o siedmich dňoch v týždni a ich predurčení.**

Človek je stvorený na obraz a podobu Boha z lásky. Preto muža a ženu spája láska, no a to je celý človek. Človek v knihe Gn, to je muž a žena. Ľudstvo je zložené z dvoch častí: **mužov a žien**. Tieto dve časti sú spojené láskou. Až v NZ je podaný kľúč k pochopeniu tejto pravdy. **Boh Otec a Syn sa navzájom milujú. Sú spojení Láskou, ktorou je Duch Svätý.** Človek je stvorený tak, že môže milovať. A vo vzájomnej láske tvorí jedno. Pred stvorením človeka predchádza akási porada Boha so sebou. Už z toho možno tušiť, aká bude hodnota človeka.

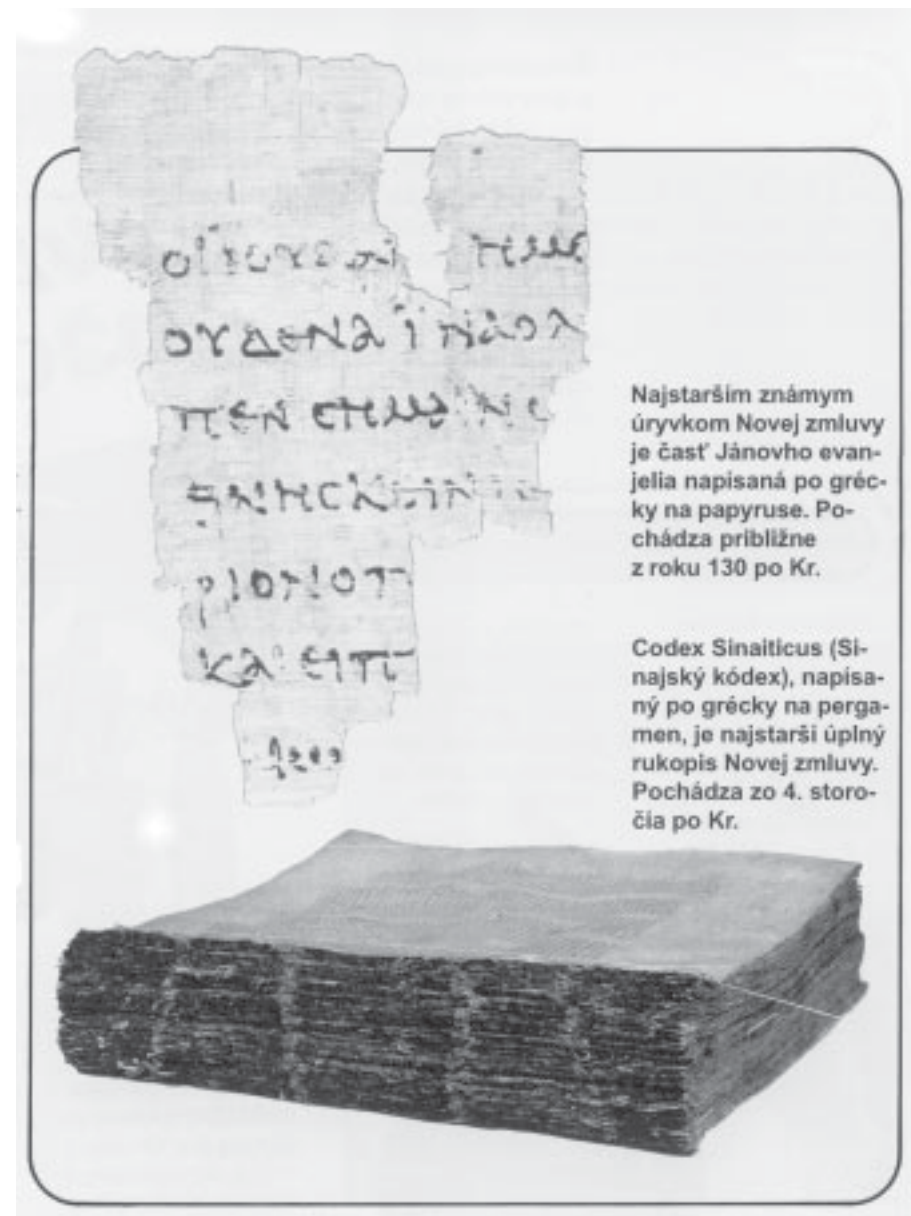
*Boh videl všetko, čo urobil,
a hľa, bolo to veľmi dobré.*

Človek je vrcholom, korunou a dôvodom celého stvorenia.

Tým, že je stvorený na obraz Boží, nie je len súčasťou prírody, ale prevyšuje ju skrze zvláštny vzťah k Bohu. Má účasť na Božom spravovaní a sláve. **Môže a má vládnuť nad svetom, ale nie nad ľuďmi**, pretože aj oni sú obrazom Boha. **Pohlavná sila je dar od Boha. Je dobrá, ale je s ňou spojená zodpovednosť.**

Muž a žena sú rovnoprávni.

Najstarším známym úryvkom Novej zmluvy je časť Jánovho evanjelia napísaná po grécky na papyruse. Pochádza približne z roku 130 po Kr.

Codex Sinaiticus (Sinajský kódex), napísaný po grécky na pergamene, je najstarší úplný rukopis Novej zmluvy. Pochádza zo 4. storočia po Kr.

❖ Avšak **najväčším zázrakom je zmŕtvychvstanie** a Ján rozpráva vzrušujúci príbeh očitého svedka o tom, ako našiel prázdny hrob. Ďalej zaznamenáva rôzne prípady, keď sa Ježiš ukázal ľuďom po svojom vzkriesení.

Ján, oddaný nasledovník Krista, predložil osobný mocný pohľad na osobu Ježiša, večného Božieho Syna. Až budeme jeho príbeh čítať, rozhodneme sa uveriť a nasledovať Ježiša.

KLÚČOVÉ SLOVÁ:

„Učenci uvideli Ježiša vykonať ešte veľa iných zázrakov okrem týchto, o ktorých rozpráva táto kniha. Tie sú však zapísané preto, aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn a aby ste vo viere v neho mali večný život.“

(Jn 20,30-31)

SYMBOL: orol, pretože evanjelium začína vzletným, básnickým spôsobom o Slove = Kristovi.

CHARAKTERISTICKÉ ČRTY:

Od synoptických evanjelií sa Jánovo evanjelium líši štruktúrou, obsahom, štýlom ako aj teologickým chápaním a výkladom Ježišových činov a slov. Na rozdiel od **ostatných evanjelií, ktoré predstavujú Ježišovu činnosť v rámci jedného roka** (jedna Veľká Noc, jedna cesta do Jeruzalema a hlavné účinkovanie v Galiley), **Jánovo** evanjelium ju rozvrhuje **na tri roky**. Ježišove zázraky a reči sa v ňom rozvídzajú obsirnejšie a sú navzájom úzko späté. Namiesto správ o Ježišom detstve Ján kladie na začiatok svojho evanjelia prólog s hlbokou úvahou o Logose = Slove, o jeho **preexistencii**, t. j. *trvanie od večnosti* a **inkarnácii**, t. j. *vtelenie Boha* – Ježiša Krista. Príznačnou črtou Jánovho evanjelia je dramatickosť, s ktorou predstavuje reakciu a nepriateľský postoj Židov voči Ježišom sebazjaveniu. V synoptických evanjeliách sa Ježiš predstavuje ako ohlasovateľ a sprostredkovateľ božieho kráľovstva, v Jánovom zjavuje sám seba, pričom kladie veľký dôraz na svoj mimoriadny vzťah k Otcovi.

TEOLOGICKÝ VÝZNAM EVANJELIA:

Podľa záverečných a zároveň kľúčových slov, adresovaných čitateľom, posledné evanjelium bolo „napísané“, aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn a aby v ste vierou mali život v jeho mene.“ Autorovi teda šlo predovšetkým o vieru v Ježiša a o spôsobnosť význam tejto viery.

Človek má účasť na spáse svojou vierou, ktorá je spolu s láskou základnou požiadavkou spásy.

7. Pád prvých ľudí a jeho následky

Odkiaľ pochádza ľarcha práce, neplodnosť zeme, bolesti matky pri pôrode, závislosť ženy od muža, strach pred smrťou? Veď všetko, čo Boh urobil bolo dobré! Boh sám je dobrý, nemôže byť predsa zodpovedný za utrpenie sveta. **Ako** si vysvetlíť všetko zlo na svete? **Kde** je príčina? **Kedy** to všetko začalo? Svätopisec dáva jednoznačnú odpoveď: všetko to začalo neposlušnosťou človeka. Človek vo svojej pýche povedal bohu „NIE“ a tým začali na zemi dejiny hriech

Eden – znamená záhradu, úrodnú rovinu, niečo ako oáza.

Vysadil ho na východe – východ pre Izraelitov vždy predstavoval hojnosť všetkého; pri rieke Eufrat...

Raj – toto slovo nie je hebrejské, objavilo sa až v gréckom texte. Oni poznali iba výraz záhrada. Je obrazom neporušeného vzťahu človeka a Boha.

Strom – je dôležitý, dáva ovocie a chladok. V mytológii okolitých národov je miestom prítomnosti bohov.

Strom života – /Gn 2,9/ je symbolom telesnej nesmrteľnosti. Pisateľ si pomáha starým obrazom mýtu o Gilgamešovi, ktorý našiel rastlinu života. Keby ju zjedol, žil by naveky, ale had mu ju ukradol. Epos pochádza asi z 3. tisícročia pred Kristom.

Strom poznania dobra a zla – o tomto strome sa nenašiel žiadny mýtus. Nachádza sa len na tomto mieste SP. Človek musel byť obdarený rozumom a slobodou, keď mu Boh povedal, z toho stromu nejedz. Existoval takýto strom? Je to obraz, ktorý nám hovorí, že človek si sám chcel určovať čo je dobré a čo zlé. Chcel si dať svoj vlastný mravný zákon.

„Zo všetkých stromov raja môžeš jesť. Zo stromu poznania dobra a zla však nejeď! Lebo v deň, keď by si z neho jedol, istotne zomrieš“.

Had – Aký bol had? Išlo tu o symbol. V rozprávani o páde do prvého hriechu predstavuje znak ľstivosti, zákernosti, zla, smrti. Skutočnosťou však bolo, že číhal na človeka na každom mieste. Často krát našli beduini smrť práve pod stromom, v tieni ktorého si chceli oddýchnuť. Proti uštipnutiu hadom sa však ubrániť nevedeli.

Pokúšenie a pád – Boh dovolil prarodičom jesť zo všetkých stromov, okrem jedného. Zo stromu „poznania dobra a zla“ im zakázal, aby človek poznal a uznal, že i keď je vlastníkom všetkých stvorených vecí, predsa nie je ich neobmedzeným pánom. Má si uvedomiť, že pri užívaní stvorených dobier je závislý na Bohu, lebo poznať a rozlíšiť, čo je dobré a zlé vie len Boh. Preto je cesta k tomuto stromu zakázaná. To, čo je pre človeka otvorené, je cesta k stromu života. Boh tým sledoval veľmi vážny zámer. Prekročenie tohoto zákazu malo jeden výsledok, ťažký trest: „Istotne zomrieš!“

Vesmír odpovedá „láskou“ na Božiu lásku, ale nedokáže to urobiť slobodne, je mu to dané. Boh chce, aby to človek robil tiež, ale slobodne.

Pokúšenie – Taktika hriechu. Diabol nepokúša hneď. Má svoju psychológiu., ktorá spočíva v konfúzii svedomia. Hriech vždy začína znechutením hodnôt vo svedomí. Diabol začína polopravdou, prehnanou a falošnou otázkou: „Naozaj povedal Boh: Nesmiete jesť z nijakého rajského stromu !?“ V rozhovore sa prejavuje ako znalec ľudských srdc. Prvý omyl urobila Eva pri vysvetľovaní Božieho zákazu. Tvrdila, že nesmú jesť zo stromu v strede raja a pozorný čitateľ vie, že v strede raja bol strom života, z ktorého Boh jesť nezakázal. (**Gn 2,9 – Gn 3,3**) Týmto omylom robí Boha klamárom a tak je dielo Zlého, ktorý začal dialóg nevinnou otázkou, dokonané. Dialóg so zlým vedie často k podobnému omylu.

Hriech – Čo to bolo? Azda jablko, ako sa s tým často stretávame na obrazoch? Azda Boh zakázal ľuďom jesť jablká?

(Jablko sa dostalo do obrazov o prvom hriechu človeka pravdepodobne v súvislosti s chybou v preklade z latinčiny. Pretože to isté slovo malum má dva významy: malum = zlo; malum = jablko. Rozdiel je iba v prízvuku.)

AUTOR: Pripisuje sa Jánovi. Posledná redakcia štvrtého evanjelia nepochádza bezprostredne od Jána, ale treba ho pokladať za pravého autora, lebo obsah a učenie spisu sa zakladá na svedectve Ježišovho učeníka, ktorí mal popri Petrovi popredné miesto medzi Dvanástimi a v prvotnej Cirkvi. Autorom bol palestínsky Žid. Aramejské slová prekladá do gréčtiny, presne a podrobne uvádza zemepisné údaje a dôkladne pozná židovské zvyky a názory.

CIEĽ: Autorovi išlo predovšetkým poukázať na dôležitosť viery v Ježiša ako v Božieho Syna a že kto v Neho verí, bude mať večný život. **Píše pre kresťanov, ktorí už mali základné poznatky o Ježišovi a jeho účinkovaní.**

DOBA VZNIKU: medzi rokom **90-100** po Kristovi.

OBSAH:

❖ Ján začína **Prológom**. Už prvými slovami odhaľuje Kristovu totožnosť: „Kristus existuje od večnosti, je stále s Bohom Otcom a je to sám Boh. On je tvoriace slovo, ktorým všetko vzniklo a trvá“. (1,1-2) Vo zvýšenej časti túto tematiku rozvíja.

❖ Ján, očitý svedok Ježišovho pôsobenia, si vybral **len 8 zázrakov** alebo znamení. Vykresľuje z v nich Ježišovu Božskú i ľudskú prirodzenosť a jeho poslanie, ktoré prináša život. Týmito zázrakmi sú:

- premenenie vody na víno (2,1-11)
- uzdravenie syna kráľovského úradníka (4,46-54)
- uzdravenie ochrnutého pri Betsaide (5,1-9)
- nasýtenie 5000 ľudí (6,1-14)
- chodenie po vode (6,15-21)
- vrátenie zraku slepému mužovi (9,1-41)
- vzkriesenie Lazara (11,1-44)
- po vzkriesení dal učeníkom hojný úlovok rýb (21,1-14)

❖ Každá kapitola vypovedá o Ježišom božstve. A Ján pravú Ježišovu identitu zdôrazňuje menami, ktorými ho nazýva: Slovo, Jednorodný, Baránok Boží, Syn Boží, Pravý chlieb, Život, Vzkriesenie, Víno...Všetko sprevádza veta „**Ja som**“. Keď Ježiš používa túto vetu, dosvedčuje tým, že existoval pred stvorením sveta a že je pravý večný Boh.

❖ Ježiš hovorí: Ja som životodárny chlieb (6,35); Ja som svetlo sveta (8,12;9,5); Ja som brána (10,7); Ja som dobrý pastier (10,11.14); Ja som vzkriesenie a život (11,25); ja som cesta, pravda a život (14,6); Ja som vinič (15,1).

27. EVANJELIUM podľa JÁNA (Jn)

Prehovoril a náhle tu boli galaxie, nebo sa rozžiarilo hviezdami a planéty začali obiehať okolo Slnka. Slová budiace bázeň, slová presýtené neobmedzenou a nespútanou mocou. Znova prehovoril a voda so zemou sa naplnili rastlinstvom a tvorstvom, pobiehajúcim sem a tam, plávajúcim, rastúcim a množiacim sa – slová skrývajúce v sebe čulý, dýchajúci a pulzujúci život. Opäť prehovoril a stvoril muža a ženu – bytosti schopné myslieť, hovoriť a milovať. Tieto slová odkryli slávu jeho osobnosti ako Stvoriteľa. Večný, nekonečný, neobmedzený – taký bol, je a vždy bude: Stvoriteľ a Pán všetkého, čo existuje.

A potom prišiel v tele na maličké miesto vo vesmíre nazvané planéta Zem. Mocný Stvoriteľ sa stal súčasťou stvorenia, obmedzeného časom a priestorom, vystaveného starnutiu, chorobám a smrti. Avšak láska ho nútila ísť, a tak prišiel vyslobodiť a zachrániť stratených; prišiel a daroval im večnosť.

On je Slovo, on je Ježiš, on je Kristus!

Práve túto pravdu nám tu apoštol Ján predkladá. Jánovo evanjelium však nie je iba opisom Kristovho života; je mocnou obhajobou jeho vtelenia; presvedčivým svedectvom o tom, že Ježiš bol a je pravý Syn Boží, poslaný z neba a jediný zdroj večného života.

JÁN bol synom rybára Zebedeja a Salome. S bratom Jakubom patrili medzi prvých učeníkov Pána. Boli tiež nazývaní „synovia hromu“, azda pre ich prchké povahy a horlivosť za Pána. Ján bol očitým svedkom vzkriesenia Jairovej dcéry, Ježišovho premenenia na vrchu Tábor a Ježišovej agónie v Getsemanskej záhrade. Bol po Pánovom boku pri poslednej večeri a umierajúci Ježiš mu pod krížom zveril svoju Matku. **Ján sa stotožňuje s anonymným učeníkom vo svojom evanjeliu výrazom: „iný (druhý) učeník“ alebo „učeník, ktorého Ježiš miloval“.**

Po Turíciach sa spolu s Petrom sa venoval misionárskej činnosti, bol s ním uväznený a neskôr bol s ním Cirkvou poslaný do *Samárie*. O jeho ďalšom živote hovorí cirkevná tradícia, že sa *usadil v Efeze*, počas Domiciánovho prenasledovania bol poslaný do vyhnanstva na **ostrov Patmos**, kde aj **zomrel prirodzenou smrťou na konci 1. storočia**.

Následky – Eva zhrešila, vedela, že príkaz je ťažký. Čo bolo pohnútkou jej hriechu? Tradícia hovorí o zmyselnosti, žiadostivosti tela. Hriech často začína **nevinnou zvedavosťou**: „Aké to bude? Had hovorí, že to bude dobré. Boh hovorí nejedz!“ Potom **prechádza nedôverou voči Božím zákonom**. Tou **najväčšou pohnútkou je však pýcha, túžba po samostatnosti a nezávislosti od Boha**. („budete ako Boh“)

**„Odteraz ja budem hovoriť, čo je dobré a čo zlé...!
... a výsledok? ...“**

„Spoznali, že sú nahí“ – obom sa otvorili oči. Spoznali, že sú oklamani. Báli sa trestu, mali strach pred Bohom. Hriechom stratili voči nemu dôveru. Utekali, chceli sa pred Ním skrýť. **Pred Bohom však nikto neutecie.** Ako reagovali na Jeho výzvy vo svedomí? Výhovorky! Samé výhovorky! „Žena ma naviedla... Had ma naviedol... To ona je na vine ... To on je na vine ...“ **Zvaľovali vinu jeden na druhého a nevedeli si ju priznať. Avšak až po priznaní viny môže nastať ľútosť nad hriechom.**

Dedičný hriech – bol vinou len pre našich prarodičov. U nás je tento hriech v tom, že sme zbavení milosti, ktorú nám mali odovzdať.

Boží prísľub – Protoevanjelium: Bohu na človeku záleží, je stále pri ňom, aj po hriechu. Dáva mu novú nádej. **Boh povedal diablove: „Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi твоjím potomstvom a jej potomstvom, ono ti rozšliape hlavu a ty mu zraníš päť.“** (Gn 3, 15) To je znamenie nádeje. Kristus je potomok, Mesiáš, ktorý prišiel v plnosti času, aby zvíťazil nad zlom a ľudstvu umožnil vstup do „nového raja“. Izraeliti žili z toho očakávania celé generácie.

Preto sa tento verš volá blahozvešť = protoevanjelium.

Výkon trestu:

ŽENE: „Veľmi rozmnožím tvoje trápenia a ťarchavosť; v bolesti budeš rodiť deti, a hoci budeš po mužovi túžiť, on bude vládnuť nad tebou.“

MUŽOVI: „Nech je prekliata zem pre teba; s námahou sa z nej budeš živiť po všetky dni svojho života. Trnie a bodľacie ti bude rodiť a ty budeš jesť poľné byliny. V pote svojej tváre budeš jesť svoj chlieb, kým sa nevrátiš do zeme, z ktorej si bol vzatý, lebo prach si a na prach sa obrátiš!“

Takto si pisateľ vysvetľoval existenciu zla, tvrdej práce, bolesti a utrpenia na svete.

Hriech a vzťahy:

Trest zasahuje vinníkov v ich hlavnom povolání. Ženu ako matku, muža ako robotníka. To však neznamená, že keby nespáchali hriech, nemala by žena pôrodné bolesti a muž pot na tvári. **Najväčší trest však bol, že stratili spoločenstvo s Bohom.**

„**On bude vládnuť nad tebou**“ – Stratou priateľstva s Bohom nastal posun aj vo vzťahoch medzi ľuďmi a medzi manželmi. Žena je vydaná mužovi a muž zemi, ťažkej práci.

Skúsenosť raja a hriechu nie je poznačená Duchom Božím. Adam a Eva boli v rukách Božích, ale upadli do hriechu a začali sa báť.

Kristus zobral vinu Adama a Evy. Otče, do tvojich rúk odovzďavam svojho ducha.

Boh urobil šaty – znamená, že Boh nenechal človeka napospas Zlému, ale naďalej sa o neho stará. Dáva im šaty, teda dáva im pomoc svojou milosťou.

Ďalšie verše naznačujú, že „nešťastná“ situácia poznačená prvým hriechom pokračuje. Kainova bratovražda, divoká a výhražná pieseň Lamechova, Kainovho potomka, manželstvo „synov božích“ (anjelských bytostí – preklad tohto miesta je veľmi otázky), potopa, nehanebnosť Noemových synov, povýšenectvo obyvateľov Babelu.

Je veľmi obdivuhodné, že napriek týmto hrozným, stále sa stupňujúcim vinám, milosrdenstvo Božie pretrváva ďalej. Napriek všetkej stručnosti 1 kap., je v nej skrytá „**dobrá zvesť**“.

prostredí podľa Ježišovho príkladu a učenia: „Ježišova cesta“ sa má stať aj „cestou kresťana.“

Proti pokušeniam je účinná iba vytrvalosť v dobrom a modlitba. Bez ustavičnej modlitby kresťan nemôže byť verný. Preto Lukáš poukazuje na Ježiša ako na vzor modlitby. Lukáš zdôrazňuje osobu a pôsobenie Ducha Svätého a zdôrazňuje, že radosť je charakteristickou vlastnosťou kresťanstva.

Čítaj si Lukášovo nádherne napísané a presné rozprávanie o živote Ježiša, Syna človeka a Syna Božieho. Potom chváľ Boha, že poslal pre všetkých ľudí záchrancu – nášho vzkrieseného a víťazného Pána!

Kľúčové slová evanjelia podľa Lk sú:

„Ježiš mu povedal: „Dnes prišla spása so tvojho domu. Veď ty si bol jedným zo stratených synov Abraháma a ja, Syn človeka som prišiel hľadať a zachraňovať stratených.“

(Lk 19, 9-10)

SYMBOL: býk, lebo svoje evanjelium začína opisom obety starozákonného veľkňaza Zachariáša v chráme.

CHARAKTERISTICKÉ ČRTY:

Toto evanjelium je najúplnejšie. Všeobecná slovná zásoba prezrádza, že autor je vzdelaný. Často sa zmieňuje o chorobách a uvádza diagnózy. Lukáš vyzdvihuje Ježišov vzťah k ľuďom, zdôrazňuje modlitby, zázraky, anjelov, zaznamenáva inšpirované chválospevy ako **Magnifikát; Zachariášov chválospev; Simeonov chválospev** a dáva výsadné miesto ženám. Väčšina udalostí, zaznamenaných vo veršoch 9, 51 – 18, 35, sa v ostatných evanjeliách nenachádza.

TEOLOGICKÝ VÝZNAM EVANJELIA:

Ježiš je skutočný Spasiteľ a Pán; jeho božská nadvláda nad zlým duchom a nad ľudstvom vyplýva z toho, že je Božím Synom.

Lukáš predstavuje Ježiša ako záchrancu stratených, zástancu chudobných a sociálne opovrhovaných.

Vyzdvihuje osobitne **pozornosť**, ktorú Ježiš venuje **ženám** (por.: 7,11-17 naimská vdova; 7,36-50 verejná hriešnica; 13, 10-17 zhrbená žena; 10,38-40 Mária a Marta; 8,2-3 uzdravené ženy ; 23,27-31 ženy plačúce nad Ježišom...).

Zdôrazňuje aj dôležitú úlohu, ktorú mali ženy v Ježišovom detstve: Alžbeta; prorokynia Anna; a najmä jeho matka Mária.

Podľa Lukáša je Panna Mária veľkou vyvolenkyňou a veľkou veriacou. Preto je aj osobitným vzorom pre veriacich.

Hlavnou úlohou kresťana nie je očakávať Pánov príchod, ale zapojiť sa do poslania Cirkvi a žiť kresťanstvo v každodennom živote a vo svojom

8. Kainova bratovražda.

Keď už Izreliti bývali v Kanaáne, prišli do kontaktu s kočovným národom Kenitov. Keďže mali nápadné tetovanie, boli drsní, nestáli a neuctievali Jahveho, považovali ich za potomkov Kaina. Preto Jahvista zabudoval do svojich dejín túto etiológiu. Kaina a Ábela urobil deťmi Adama a Evy. Táto črta rozprávania je však vedľajšia, preto otázky typu: „Boli Kain a Ábel jediné deti? S kým sa oženil Kain?“ sa stávajú zbytočné, nepodstatné.

Najdôležitejšia je tu výpoveď viery, že prvý hriech pokračoval násilím a vraždou. Až po strate priateľstva s Bohom začal šikan a teror medzi ľuďmi na zemi. Tento narušený vzťah má za následok súčasnú nenávisť a vojny. **Najhorším následkom hriechu je hriech, Hriech rodí hriech.** Tak získava staré rozprávanie o rodokmeni neobyčajnú hĺbku. Rozprávanie je tiež svedectvom starého nepriateľstva dvoch rozličných kultúr v tejto oblasti.

Ábel zastupuje pastierov, kočovníkov, teda nomádov.

Kain usadených roľníkov so vzťahom k mestu. Kočovní nomádi **pohrdali mestským spôsobom života, videli v ňom miesto nerestí, sídlo zla.**

Kain = význam tohoto mena je dosť nejasný. Znamená oštep, podľa arabštiny kováč

Ábel = toto meno znamená opar, vánok, márnosť, skrátka, niečo nestále. Tým chcel svätopisec naznačiť nestálosť, zraniteľnosť a smrteľnosť ľudského života.

Obaja bratia obetujú, každý prináša to najlepšie, čo má. Kain plody a Ábel prvorodené zo stáda. **„Pán zhladol na Ábela a na jeho obetu. Na Kaina však a jeho obetu nezhladol. Kain sa veľmi rozhneval a zamračila sa mu tvár.“ / Gn 4, 4-5 /**

Môžeme sa pýtať „Prečo?“ Je to veľmi častá otázka. „Sme v jednej triede, on má jednotku a ja päťku. Prečo? To je nespravodlivé!“ Mnohí ľudia majú voči Bohu výčitky: „Nevypočul si nás. Nesplnil si, o čo sme prosili...“ Myslia si, že oni najlepšie vedia, čo potrebujú a kedy to potrebujú. Ak im to „ich boh“ nesplní, často krát povedia: „Načo potom chodiť do kostola?“

Ako však reagoval Kain? Nedokázal čakať a trpezlivo prijať Božie rozhodnutie. Za každú cenu chcel dosiahnuť svoj cieľ, požehnanie a snáď aj stratený raj. Búri sa, že Pán nekoná podľa jeho želania hneď a teraz. Je to pre neho tvrdé a neprijemné, Božie rozhodnutie prijíma ako bezprávie, ako nespravodlivosť. To je veľmi častá ľudská reakcia. Je to už iba krôčik k tomu, aby zobral „spravodlivosť“ do svojich vlastných rúk!

Kainova tvár sa zamračila – bolo vidieť, že je zlej vôle, že niečo zlé zamýšľa. Pán sa snaží odvrátiť ho od jeho zlého úmyslu. **Kain však zamietol božiu výzvu vo svedomí a rúti sa do záhuby.**

Zo závidy zabije svojho nevinného brata. / Ábel je nevinná obeta. V tejto udalosti vidíme predobraz J. Krista / *V tomto prípade už hriech prerastá do sociálnej oblasti života. Aj po hriechu prichádza Pán ku Kainovi, výčtkami vo svedomí chce pohnúť jeho vnútro. On sa však nechce ku hriechu priznať. Napokon uzná svoj hriech, ale neprosí o odpustenie.*

Ktokoľvek ma nájde – zabije ma: akoby si zúfal. „Môj zločin je väčší, než by mi mohol byť odpustený.“ Bratovrah sa bojí svojho zavraždenia, bojí sa pomsty.

Kain postavil mesto – symbol odporu, pýchy. **“Už nepotrebujeme Boha, vystačíme si sami!”**

Boh označuje Kaina na čele znakom, ako výstrahu, že kto by ho zabil, bude prekliaty. Tu naznačuje, že nechce smrť hriešnika, ale pokánie; ukazuje, že iba On – Boh, je Pánom života a smrti.

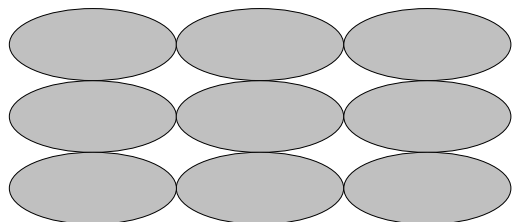
A teraz malá úloha na zamyslenie pre teba:

Čo tvorí v tvojom živote oltár pre obetu Bohu?

Ako sa právaš, keď sa ti nesplní „dôležitá“ túžba? Doplň k postave.

Doplň po jednom do kameňov. **Kedy sa ti zdá obeta neprijatá?**

Doplň k obilii.

❖ Zachariášovi a Alžbete sa mal narodiť Ján, ktorý pripraví cestu pre Krista.

❖ Mária počne z Ducha Svätého a porodí J. Krista, Božieho Syna.

❖ Onedlho po Jánovom narodení nariadil cisár Augustus sčítanie ľudu a Mária s Jozefom museli putovať do Betlehema, mesta Dávidovho. Tam sa narodí Ježiš. Anjeli ohlasujú radostnú zvesť pastierom, ktorí sa poponáhľali do maštale. Keď odišli, chválili Boha a všade túto novinu ohlasovali.

❖ O 8 dní neskôr Ježiša obrezali a potom zasvätili Bohu v chráme, kde Simeon a Anna potvrdili jeho totožnosť ako Spasiteľa a Mesiáša.

❖ Lukáš nám dáva krátko nahliadnuť do Ježišovho života v jeho 12 rokoch, keď hovorí v chráme s učiteľmi Zákona o teológii.

❖ Nasledujúca zapísaná udalosť sa odohrala o 18 rokov neskôr – čítame, ako Ján Krstiteľ kázal na púšti. Ježiš prišiel za Jánom, aby sa pred začiatkom svojej verejnej služby dal pokrstiť.

❖ Na tomto mieste Lukáš popisuje Ježišov rodokmeň zo strany jeho nevlastného otca Jozefa cez Dávida a Abraháma až k Adamovi, a tak podčiarkuje jeho totožnosť ako Syna človeka.

❖ Po pokušení na Judskej púšti sa Ježiš vrátil do Galiley a začal kázať, vyučovať a uzdravovať. V tom čase vytvoril skupinu svojich 12 apoštolov, keď najprv povolala Petra, Jakuba, Jána a Matúša.

❖ Neskôr Ježiš zveril učeníkom úlohu a posla ich hlásať zvesť o Božom kráľovstve. Po ich návrate im odhalil svoje poslanie, svoju pravú totožnosť a čo to znamená, byť jeho učeníkom.

❖ Jeho poslanie, byť záchrancom sveta, Ho malo priviesť do Jeruzalema, kde ho zavrhnú, budú mučiť a ukrižujú.

❖ Keď Ježiš niesol svoj kríž na Golgotu, niektoré ženy nad ním plakali, ale Ježiš im povedal, aby plakali sami nad sebou a nad svojimi deťmi.

❖ Lukášovo evanjelium sa však nekončí smutne. Vrcholí vzrušujúcim rozprávaním o Ježišovom vzkriesení z mŕtvych,

❖ o tom, ako sa zjavil apoštolom

❖ a o jeho sľube, že pošle Ducha Svätého.

26. EVANJELIUM podľa LUKÁŠA (Lk)

Každé narodenie je zázrak a každé dieťa je dar od Boha. Avšak pred skoro 20 storočiami došlo ku skutočne zázračnému narodeniu, Boží Syn sa narodil ako človek. S božským Otcom a ľudskou matkou Ježiš vstúpil do dejín ako Boh v tele.

Lukáš potvrdzuje Kristovo božstvo, **skutočný dôraz tejto knihy je však na jeho ľudskosti – Ježiš je Boží Syn, ale je tiež Syn človeka.**

LUKÁŠ = autor ; meno kresťana, ktorý podľa starokresťanskej pochádzal z pohanstva, zo sýrskej Antiochie. Lukáš bol lekár, čo potvrdzuje fakt, že používa odbornú lekársku terminológiu svojich čias a bezpochyby opisuje rozličné choroby a uzdravenia. Ako lekár bol vedec a ako Grék mal zmysel pre podrobnosti. Nie je teda ničím prekvapujúcim, že na začiatku listu sa zmieňuje o svojom rozsiahlom výskume a vysvetľuje, že predkladá správu o faktoch (1,1-4). Okrem toho bol Lukáš blízkym priateľom apoštola Pavla a jeho spoločníkom na cestách, takže mal možnosť hovoriť s inými apoštolmi, mal prístup k ďalším historickým materiálom a bol očitým svedkom zrodzenia a rastu prvej cirkvi. **Jeho evanjelium a Kniha Skutkov apoštolov, sú spoľahlivé historické dokumenty.**

Lukáš je jediný z evanjelistov, ktorý na spôsob starovekých spisovateľov a dejepiscov uvádza svoje dielo prológom. Zmieňuje sa v ňom o písomných a ústnych prameňoch, o očitých svedkoch, ktorých správy pozorne preštudoval, kriticky zhodnotil a redakčne spracoval. Základným prameňom je Markovo evanjelium.

Nemieni podať Ježišov životopis, ale jeho poslanstvo.

CIEL: Lukáš chce podať presné rozprávanie o živote Ježiša Krista a predstaviť Ho ako dokonalého človeka a Spasiteľa. Určil ho **TEOFILOVI = „milovníkovi Boha“**, teda pohanom a ľuďom na celom svete. Lukáš písal tento list z Cézarey alebo Ríma.

DOBA VZNIKU: pravdepodobne **medzi rokmi 80 až 90** po Kristov, viacerí znalci sú za skorší čas. Možno to určiť iba približne.

OBSAH:

❖ Lukáš začína evanjelium príbehom o tom ako sa najprv Zachariášovi pri prinášaní obety v chráme a neskôr Márii zjaví archanjel, aby im oznámil narodenie ich synov.

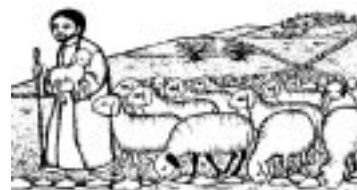

Proti komu ja bojujem bez príčiny?

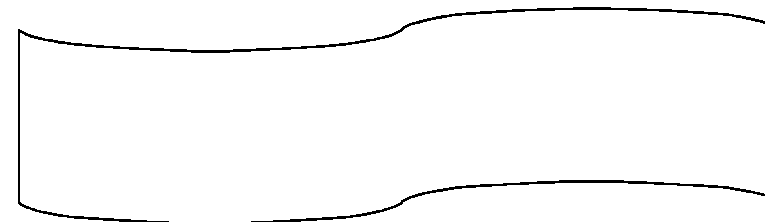
Kedy sa cítim ako za mrežami? Trestaný?

Kedy sa ti zdá obeta prijatá?

Ako sa správaš, keď cítiš šťastie a úspech v živote?

Pieseň o Lamechovi prezrádza, ako ľudstvo bez Boha mravne klesá. Už nejde o prísnu spravodlivosť, ale o pomstu: svojvoľne bude vraždiť aj pre najmenšiu urážku a ublíženie na tele. Možno že Lamech po prvý krát držal v ruke meč, čo mu ukoval **jeho syn Tubalkain**. No pyšný na svoju silu a istotu prezrádza svoje ukrutné vnútro. **Lamech je horší ako Kain**. Kain vraždil z nenávisťi a závidi, Lamech sa vražedným úmyslom vychvaľuje. **Lamech sa vychvaľuje nad Boha, ktorý sľúbil, že Kainovú smrť potresce 7x**. Lamech bude pomstiť krutejšie, krivdu potresce 77x. Tento Kainov rodostrom je hrozný. **Začína bratovraždou a končí človekom, ktorý sa chváli vražednými úmyslami skoro bezdôvodne.**

9. Biblické rozprávanie o potope.

Epos o Gilgamešovi

V 19. stor. objavil George Smith, mladý vedec, v Britskom múzeu v Londýne medzi veľkým počtom tabuliek s klinovým písmom náhodou polovicu tabuľky, na ktorej bola reč o nejakej lodi, ktorá sa nachádza na vrchu Nisir. Z tejto lode bola vypustená holubica, ktorá sa vrátila, keďže vonku nenašla žiadne miesto. Smith ihneď myslel na podobnosť s biblickou rozpravou o potope. Našiel ďalšie tabuľky, ktoré patrili k tomuto rozprávaniu – jednak medzi asýrskym materiálom v múzeu ako aj pri vykopávkach, ktoré vykonal on sám v nasledujúcich rokoch na asýrskej pôde, zvlášť v Ninive v 7. stor. pred Kristom.

O čo ide v tejto básni?

Gilgameš, kráľ z Uruku, je hlboko otrasený smrťou dlhoročného priateľa Enkidam, s ktorým prežil mnohé dobrodružstvá a viedol mnoho spoločných bojov. Do vedomia mu teraz veľmi bolestne prišla myšlienka o pomínutelnosti bytia a tým aj jeho vlastnej smrteľnosti. Pýta sa, či jej možno predísť. Vydáva sa hľadať nesmrteľnosť. Nakoniec stretáva Utanapištima a jeho manželku, ktorým ako jedným zo zástupu smrteľných bol udelený podiel večného života na spôsob bohov. Utanapištim rozpráva Gilgamešovi, ako k tomu

došlo. Vie o jednom rozhodnutí nebešťanov, predovšetkým boha nebies Anu a pána zemi Enlila, ktorí vyhubia veľkou potopou všetko ľudstvo. Motív pre toto počínanie je nejasný. Ea, boh vôd, však tento plán jemu, Utanapištimovi, vyzradil a dal mu nasledujúcu radu:

Text XI tabuľky

+Šerupacký muž, Ubaratutuov syn, dom strhni a loď si postav, život si zachovaj! Z každého semena živého do lode uved! A tá loď, ktorú postavíš, nech má rozmery podľa miery: nech má rovnakú šírku i dĺžku.

Po rozhovore medzi Utanapištim a Eom nasleduje opis stavby lode:

Slabí nosili asfalt, silní ostatné potrebné veci. Piateho dňa som zmeral obrys lode. Jedno jutro bola jej plocha, desať krát šesťdesiat lakťov do štvorca

Ríša mala spoločný jazyk, kvalitnú dopravu a komunikačný systém a bola zrelá počuť Ježišov odkaz, ktorý sa rýchlo širil od národa k národu.

Z literárneho hľadiska sa Markovo evanjelium vyznačuje jednoduchým, názorným štýlom, rečou a jednoduchou vetnou skladbou. Marek viac ako ostatní evanjelisti opisuje city a dojmy konajúcich osôb, ba aj samého Ježiša. (por.: 1,4 „zlutoval sa nad ním...“; 1,43 „prísne mu pohrozil...“; 3,5 „s hnevom si ich premeral ...“; 7,3 „vzdychol...“) a podčiarkuje Ježišovu ľudskú stránku (por.: 2,16 „je hladný a smädný“; 4,38 „je unavený a spí...“)

Marek venuje osobitnú pozornosť Petrovi.

TEOLOGICKÝ VÝZNAM EVANJELIA:

Markovo evanjelium svojim opisom Ježišovho účinkovania a osudu hlása, že Boh skrze Ježiša zjavil svoju vôľu spasiť všetkých ľudí. Ježišovým vystúpením nastal čas spásy. Ježiš víťazí nad zlom a nad vládou satana, odpúšťa hriechy, ohlasuje Božiu vôľu a buduje Božie kráľovstvo.

Od svojich poslucháčov vyžaduje bezpodmienečnú vieru a od svojich nasledovníkov nezištnosť, ochotu slúžiť a trpieť.

Ohlasovanie Krista má v tomto evanjeliu také popredné miesto, že v ňom chýba akákoľvek zmienka o jeho predkoch, narodení či detstve. So zreteľom na nežidovských čitateľov, vysvetľuje židovské zvyky a prekladá aramejské slová (por.:3,17; 5,41; 7,11; 14,36; 15,22.34).

- ❖ stretol sa so Sýrofeničankou,
- ❖ uzdravil hluchonemého a
- ❖ nasýtil 4000 ľudí.
- ❖ Nakoniec nadišiel čas konfrontácie učeníkov s Ježišovou skutočnou totožnosťou. Vedeli naozaj, kým je? Peter ho vyhlásil za Mesiáša, ale hneď potom dal najavo, že Ježišovo poslanie nepochopil.
- ❖ Po premenení Ježiš ďalej učil a uzdravoval, postavil sa proti názoru farizejov ohľadom rozvodu
- ❖ a názoru bohatého mládenca o večnom živote.
- ❖ Uzdravil slepého Bartimeja.
- ❖ Udalosti sa rýchlo priblížili k vyvrcholeniu. Posledná večera,
- ❖ zrada Judáša,
- ❖ ukrižovanie
- ❖ a vzkriesenie sú dramaticky zobrazené spolu s viacerými príkladmi Ježišovo učenia.

„Marek predstavuje Ježiša, ktorý koná, slúži, obetuje sa a zachraňuje.“

Kľúčovým veršom evanjelia podľa Mk je:

„Lebo ani Syn človeka neprišiel, aby ho obsluhovali, ale aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých.“

(Mk, 10, 45)

SYMBOL MARKA: lev, lebo začína účinkovaním Jána Krstiteľa na púšti.

CHARAKTERISTICKÉ ČRTY:

Marek napísal svoje evanjelium ako prvý. Ďalšie evanjelia citujú všetky, okrem 31 veršov z Marka. Marek zaznamenal viac zázrakov než ktorékoľvek iné evanjelium. Bolo písané v čase, keď v Rímskej ríši vládol cisár Tibérius.

bol okraj strechy. Navrhol som jej tvár, aj som ho nakreslil. Šiestimi strechami som ju potom prikryl a rozdelil som ju tak na sedem poschodí. Jej vnútro som rozdelil ešte na deväť častí, do jej prostriedku som zabil vodné kolíky, priniesol som veslá a všetko potrebné som na ňu naložil. Pre ľud som rozkázal zabiť pár býkov, denne som dával zabíjať ovce. Štáva, olej, polievka, biele i sezamové víno, to všetko tieklo ako voda v rieke. Ľud slávil sviatok ako nový rok,... svoje ruky som pomazal masťou. Pri slnka západe bola loď hotová, no ťažko sa dala na vodu spustiť; brvná jej museli položiť zhora i zdola, kým sa z dvoch tretín vo vode kúpala.

Teraz začína nakladanie majetku, zvierat, rodiny a remeselníkov: Všetok majetok som na ňu naložil celé moje zlato som na ňu naložil, všetko zo živého semena, čo som mal, som na ňu naložil. Rodinu celú som na loď vyviedol, aj celé jej príbuzenstvo, zver stepnú i drobné zvieratá stepné som na ňu vyviedol, aj všetkých remeselníkov. *Básnik opisuje podrobne začínajúcu búrku a potom pokračuje:* 6 dní a 7 nocí burácal južný vietor a potopa prikryla zem. A keď siedmy deň prišiel, zastavil vietor vody, ktoré sa zrážali ako šiky vojska. Utíchlo more, utíchla búrka i potopa. Podíval som sa von, všade vládlo ticho a celé ľudstvo bahno pohltilo. Ako strecha rovný pokrýval všetko močiar. Striešku som otvoril, na tvár mi padol lúč svetla, kľakol som na koleno, horko som zaplakal, po tvári tiekli mi slzy.

Brehy som očami na obzore hľadal. Za dvanásťkrát dvojhodín ostrov sa vynoril a moja loď pristala na hore ++Nisir.. Tá hora Nisir moju loď držala, kolísať sa jej nedala. Ale keď prišiel deň siedmy, holubicu som vyslal, na slobodu pustil. Vyletela von holubica, späť sa však vrátila, nebolo miesta, kde by si sadla. Havrana som von vyhnal, na slobodu pustil. Vyletela von lastovička, späť sa však vrátila, nebolo suchého miesta, kde by si sadla. Havrana som von vyhnal, na slobodu pustil. Vyletel havran a zazrel klesajúce vody, potravu hľadal, krákal, no späť sa nevrátil. Na štyri vetry pustil som všetko z lode a bohom som ulial obetný nápoj.

Na vrchole hory priniesol som zápalnú obeť; sedem a ešte raz sedem nádob som postavil, nasypal som pod ne trstie, cédrové drevo a myrhu. Voňali bohovia vôňu a ako muchy sa okolo obeť zhrkli. Po zostúpení a stretnutí bohov nastupuje Enlil do lode, dotýka sa čiel Utanapištima a jeho manželky a žehnajúc hovorí: **„Doteraz Unatapištim bol iba človek, odteraz Unatapištim a jeho žena nám bohom podobní budú!“**

VYSVETLIVKY:

+ Šeruppak = prastaré babylónske mesto na Eufrate. Jeho legendárnym kráľom bol Ular – Tutu, od ktorého mal pochádzať Utanapištim.

++ Nisir = vrch v dnešnom Kurdistaně

Kto porovná text Eposu o Gilgamešovi so správou o potope v Gn 6-9, bude veľmi prekvapený mnohými podobnosťami.

- + Ako babylonskí bohovia chceli zničiť potopou ľudské pokolenie, takisto aj Boh oľutuje, že stvoril človeka.
- + Tu aj tam zjavuje jednému človekovi (Unatapištim, Noe) boží plán, obidvaja majú postaviť loď, aby predišli katastrofe.
- + Obidva texty obsahujú presné údaje o mierach pri stavbe, obidvaja opisujú nakladanie a potopu.
- + Na konci vysielajú obidve hlavné postavy holubicu a krkavca
- + Obidvaja zachránení prinášajú obeť, ktorej príjemná vôňa poteší božstvo.
- + Nakoniec je Utanapištim obdarený nesmrteľnosťou, kým Noeho požehnáva Boh. Boh s ním uzatvára zmluvu, ktorá sa vzťahuje na celé ľudstvo.

++ Je tu však jeden veľký rozdiel. Biblia nepozná mnohých bohov, ale iba jedného jediného Boha. **Hlavným predmetom biblického rozprávania o potope je vzťah toho Boha k ľuďom.**

Ako chápať potopu?

Na našej Zemi bolo niekoľko ľadových dôb a tiež medziľadové, keď sa všetko topilo. Boli to obdobia veľkých bahnových záplav. Dá sa teda povedať, že potôp bolo viacej. Exegéti predpokladajú, že v Biblii išlo o miestnu potopu. Treba si však uvedomiť, že biblické rozprávania o potope je dejinami viery a nie nejakým historickým rozprávaním o udalosti, ktorá sa stala. Potom nám odpadnú aj všetky námietky, ktoré prichádzajú z historického pohľadu. Otázky o priestorovom rozsahu potopy, o mieste pristátia archy atď.. Taktiež sa stanú zbytočnými otázky o vzájomnom spoločnom živote a potrave zvierat v arche. Text chce jednoznačne povedať niečo iné.

Nasleduje pravda: Na Zemi spravodliví žijú popri nespravodlivých. Spravodliví trpia pre nespravodlivých. Dejiny Kaina a Ábela. Moc zla je zjavená v potope. Človek tak zhrešil, keď porušil prirodzený zákon – ide o trest za hriechy nečistoty – Boh ukázal ľudstvu nesúhlas týmto spôsobom, aby aj nám ukázal akým nešťastím je hriech. Potopa bola historickou udalosťou. Archeológia, keď odkryla hrubú vrstvu nánosov a pod ňou stopy ľudského života, tak tvrdí, že bola veľká potopa.

Kataklyzma to bola, avšak ťažké označiť ju v čase, no inšpirovanému autorovi o to nejde. Dlhé rozprávania sa sústreďujú na dve témy: **hriech ľudí a súd Boha**. Biblický text začína aj končí slovom, ktoré vyhlasuje potopu za súd nad hriešnym ľudstvom.

OBSAH:

Marek vynecháva narodenie J. Krista a začína svoje evanjelium kázaním Jána Krstiteľa.

- ❖Potom narýchlo spomenie Ježišov krst,
- ❖pokušenie na púšti
- ❖a povolanie apoštolov
- ❖a vedie nás priamo k jeho verejnému pôsobeniu.
- ❖Vidíme Ježiša, ako čelí démonovi,
- ❖uzdravuje malomocného,
- ❖odpúšťa a uzdravuje ochrnutého muža, ktorého priniesli k nemu jeho priatelia.
- ❖Potom Ježiš povoláva Matúša a obeduje s ním aj s jeho pochybnými spoločníkmi. Táto udalosť vyvoláva konflikt s farizejmi a náboženskými predstaviteľmi, ktorí ho odsudzovali pre stolovanie s hriešnikmi a porušovanie soboty.
- ❖V 4. kapitole Marek uvádza príklad Ježišovho učenia – podobenstvo o rozsievачovi a o horčičnom semienku;
- ❖a potom sa opäť vracia k Ježišovým činom.
- ❖ Ježiš utišil búrku na mori,
- ❖ vyhnal démonov
- ❖a uzdravil Jairovú dcéru.
- ❖Keď sa na pár dni Ježiš vrátil do Nazareta a zakúsil odmietnutie vo svojom rodnom meste, poveril učeníkov tým, aby všade šírili dobrú zvesť. Odpor zo strany Herodesa a farizejov rástol a Jána Krstiteľa popravili.
- ❖Ježiš ale pokračoval vo svojom pôsobení – nasýtil 5000 ľudí,

25. EVANJELIUM podľa MARKA (Mk)

Každý chce byť víťazom. Porazení sú tí, ktorí skončia vždy inak, len nie prví. Priamym protikladom sú Ježišove slová: „A kto by medzi vami chcel byť prvý, nech je sluhom všetkých. Lebo ani Syn človeka neprišiel, aby ho obsluhovali, ale aby on slúžil a dal život ako výkupné za mnohých“

(10, 44-45)

Ježiš je ten najväčší – vtelený Boh, náš Mesiáš – do histórie však vstupuje ako služobník.

Toto je Markovo posolstvo. Napísal ho, aby povzbudil rímskych kresťanov a bez akýchkoľvek pochybností dokázal, že Ježiš je Mesiáš. **Marek uvádza rýchly sled živých obrazov Ježiša v čine – jeho skutočnú totožnosť odhaľuje tým, čo robí, a nie tým, čo hovorí.** (Zaznamenal 18 zázrakov a len 4 podobenstvá.) **Predstavuje Ježiša ako muža činu.**

Ak čítame Marka, buďme pripravení konať, buďme otvorení Božiemu pôsobeniu v svojom živote a budeme vyzvaní, aby sme slúžili Bohu tam, kde sa práve nachádzame.

MAREK = autor evanjelia nebol jedným z dvanástich apoštolov, ale sprevádzal apoštola Pavla na jeho prvej misijnej ceste.

Týmto menom sa v NZ označuje Ján Marek (por. Sk 12,12.25; 15,37). Bol synom zámožnej vdovy Márie, v dome ktorej sa zhromažďovalo prvé jeruzalemské kresťanské spoločenstvo. Jeho prvé meno Ján sa používa zriedka, kým jeho priezvisko Marek sa vyskytuje bežne. Okrem Pavla, sprevádzal aj Barnabáša a neskôr Petra na misijných cestách. Podľa neskoršej tradície sa Marek stal biskupom v Alexandrii a tam zomrel mučeníckou smrťou. Podľa starokresťanskej tradície, Marek napísal evanjelium v Ríme, v ktorom podal svedectvo a kázanie apoštola Petra. Mk evanjelium bolo základným prameňom, z ktorého čerpali autori Matúšovho a Lukášovho evanjelia. **Je najstarším evanjeliom.**

CIEL: Marek chce predstaviť osobu Ježiša Krista ako Mesiáša, Božieho Syna; jeho dielo a učenie, kde zázrakmi dokazuje svoju božskú moc. **Píše pre kresťanov z pohanstva, aby ich povzbudil vo viere; aby ostali verní aj v čase prenasledovania.**

DOBA VZNIKU: Okolo roku 70 po Kristovi.

Na začiatku znie:

„Pán oľutoval, že stvoril človeka na Zemi. Bol skormútený v srdci...“
Táto časť je z jahvistického prameňa. Nemôžeme to chápať doslovne. Chce nám skôr pohnutými slovami podať vyjadrenie o Božom odpore voči hriechu. Výraz chce čitateľa zjavne šokovať. Ide tu o viac ako o jednorázový trest potopy. So všetkou ostrosťou sa chce zdôrazniť, že smrť ja zaslúženým a spravodlivým trestom za hriech.

„Iba Noe našiel milosť u Pána.“ V tomto verši vidíme, aká veľká láska je Boha k človeku. V Noemovi dáva Boh ľudstvu nový začiatok. I samotné meno Noe, znamená „**pokoj**“, alebo „**prinášajúci pokoj**“.

„S tebou však uzavriem zmluvu...“ Boh uzatvára jednostrannú zmluvu. Dáva láskyplnú záruku. Takto sa správa ku všetkým, ktorí prijímajú jeho ponuku. Neskôr prídu také zmluvy s Abrahámom, s celým národom v očakávaní novej zmluvy, ktorú Boh uzavrie v plnosti času. (pozri: Mt 26,28; Hebr 9, 15)

Ak Boh požehnal Adama, tak teraz po potope požehnáva Noema, hlavu nového ľudstva a dáva mu nadvládu nad všetkým, čo žije na zemi. V týchto slovách zakazuje jesť krv alebo mäso, v ktorom by ostala všetka krv. Podľa chápania starozákonného človeka, krv bola sídlom duše. Duša však prináleží Bohu. Preto beda tomu, kto preleje ľudskú krv. Túto zmluvu Boh potvrdzuje znamením, znakom, akoby pečatou.

Dúha bude znamením pokoja a Božieho milosrdenstva.

Neskôr pri Abrahámovi to bude obriezka (Gn 17, 11) a pri Sinajskej zmluve pokropenie krvou obetných zvierat.

Na konci rozprávania stojí opäť slovo Boha (8, 21 – 22), ktoré takisto vychádza z hriechu. Boh predpokladá, že hriech bude jestvovať aj po potope. Ale Boh ho už teraz nechce viac trestať smrťou. V trvaní Bohom stanoveného stvoriteľského poriadku; (semeno – žatva), bude ľudstvo zakusovať Božie milosrdenstvo. Boh nebude viac vykonávať súd nad človekom bezprostredne po hriechu. Takto dostáva Izrael i my odpoveď na otázku, prečo Boh ihneď netrestá každý hriech zaslúženou smrťou. Boh ide vo svojej láske k ľudstvu až tak ďaleko, že sa zaväzuje zmluvou.

10. Parabola o babylonskej veži.

Všetky rozprávania Bible o hriešnych pádoch ľudského praveku spásy naznačujú, že **ľudia stratili pôdu pod nohami, pretože si dali zlé ciele.**

1. Raj → strata → zlý cieľ → ľudská túžba byť ako Boh. Tento hriech Boh nemohol odpustiť, lebo ho nik o odpustenie neprosil.

2. Porušenie hranice nedotknuteľnosti života u Ábela Kainom. Následkom je strata Božieho priateľstva, vlasti, životného pokoja.

3. Sexuálny neporiadok, (Gn 6, 1-5), z ktorej človek nezískal väčšiu plnosť života, ale stratu Božieho Ducha.

4. Posledný biblický prípad, v ktorom sa nám svätopisci snažia ponúknuť riešenie problému zla, je rozprávanie o babylonskej veži.

Autorom rozprávania je podľa biblických odborníkov opäť Jahvista, teda pravdepodobne učiteľ na jeruzalemskej vysokej dvornej škole za kráľa Šalamúna (okolo r. 950 pred Kr.). Parabola tohoto svätopisca má tri základné pojmy:

a) jednota b) vzostup c) pomätenie

A: Formálne ide o jednotu reči, v skutočnosti ide o jednotu ľudí v plánovaní, vlastne o nariadenú ideologickú uniformitu. Môže nám pri tom v ušiach zaznieť slogan: „*Jedna ríša, jeden národ, jeden vodca.*“ V tomto prípade išlo o nacistickú, zločinnú ideológiu. I tá, ako v Babylone, priviedla istých ľudí s patričným terorom, k dosiahnutiu veľkých organizačných, hospodárskych, technických a mocenských cieľov. Ale za strašnú cenu... Neľudskosť, neslobodu...

B: Vzostup chce dosiahnuť Božej výšky; človek nechce zostať na zemi človekom, ale modla pokroku ho má urobiť nadčlovekom, mierou a stredom všetkého, teda Bohom.

C: Už tieto ciele by vlastne museli viesť mnohých ľudí k odporu proti nutným metódam násilia, teda k nejednote. Biblické rozprávanie označuje za autora zmätku Boha, a to nie ako trestu, ale ako výrazu jeho starostlivosti o svet, o človeka, rútiaceho sa do katastrofy.

K tejto záchrane pripája dobrý Boh nový plán spásy: Volá z rozptúleného ľudstva Abraháma k požehnaniu, teda k ďalšej etape dejín spásy celého

Ako dôkaz, že Ježiš je prisľúbený Mesiáš, Matúš cituje SZ. Miesto Izraela v dejinách spásy zaujala Cirkev, ako pravý Boží ľud, pozostávajúci zo Židov i pohanov, postavená na skale, ktorou je Peter. O Petrovom primáte v Cirkvi sa hovorí iba v Matúšovom evanjeliu. Ježiš je Syn Boží, definitívny zákonodarca a učiteľ. Najväčším Božím príkazom je prikázanie lásky, ktoré prikazuje milovať nielen blízkych, ale aj nepriateľov.

❖V tom čase Ježiš rozpráva učeníkom o svojej blízkej smrti a vzkriesení a Peter vyhlásil, že Ježiš je „Kristus, Syn živého Boha!“

❖Takmer na konci svojho pôsobenia Ježiš v triumfálnom sprievode vstúpil do Jeruzalema. Odpor proti nemu však silnel a jeho smrť sa blížila. Preto Ježiš rozprával učeníkom o budúcnosti, o tom, čo sa stane pred jeho návratom a ako majú dovedty žiť.

❖Matúš sa v závere svojho evanjelia sústreďuje na Ježišove posledné dni na zemi – na Poslednú večeru; jeho modlitbu v Getsemanskej záhrade; Judášovu zradu; útek učeníkov; Petrovo zapretie; na súdny proces pred Kajfášom a Pilátom; na Ježišove posledné slová na kríži a jeho uloženie do cudzieho hrobu.

❖Tu však tento príbeh nekončí, pretože Mesiáš vstal z mŕtvych – zvíťazil nad smrťou a svojich nasledovníkov poveril, aby pokračovali v jeho práci a získavali učeníkov vo všetkých národoch.

Keď toto evanjelium čítame, počujeme jasné Matúšovo posolstvo:

„Ježiš je Kristus, Kráľ kráľov a Pán pánov.“

Kľúčovým veršom evanjelia podľa Mt je:

„Nemyslite si, že som prišiel zrušiť to, čo bolo prikázané alebo predpovedané v SZ. Naopak, neprišiel som to zrušiť, ale naplniť.“

(Mt 5, 17)

SYMBOL MATÚŠA: človek, lebo začína rodokmeňom.

CHARAKTERISTICKÉ ČRTY:

Mt evanjelium je plné mesiánskych výrazov: „Syn Dávidov“ sa používa v celom Evanjeliu a starozákonných odkazov je 53 SZ citátov a 76 ďalších odvolávok. Toto evanjelium nie je napísané ako chronologický záznam, jeho zmyslom je podať jasný dôkaz, že Ježiš je Mesiáš, Spasiteľ.

TEOLOGICKÝ VÝZNAM EVANJELIA:

Evanjelista Matúš predstavuje Ježiša ako Abrahámovho potomka, prisľúbeného Mesiáša, ktorého náboženski vodcovia židovského národa už hneď od začiatku zavrhlí a pernasledovali, kým hriešnici a pohania ho prijali.

ľudstva. Abrahám, ktorý v neobmedzenej dôvere v boha opúšťa svoju vlasť a všetky ľudské istoty, dostáva od Boha darom to, čo si chceli vzbúrenci sami vydobýť. Totiž: nové meno, novú vlasť i nové potomstvo.

Boh dal ľudstvu cieľ a úlohu, aby chránilo život a stvorenie. Tam, kde ľuďom nestačia tieto ciele a oni sa snažia nezriadené dosiahnuť závrtných výšin moci, slávy, pôžitku a majetku, nedosiahnú veľkosť, ale naopak, stroskotanie a zmätok. Rozprávanie o babylonskej veži nás učí, že nie sme rovní Bohu a upadneme do nešťastia, ak si zameníme moc za život.

Treba vidieť, že všetky základné témy, ktoré sa týkajú existencie človeka na zemi, sú podané v týchto 11 kapitolách. Ich čítanie a pochopenie vôbec nie je ľahké a jednoduché. Ale ak pristúpime k Bohu s pokorou, aby sme si vypočuli slová, ktoré nám chce odovzdať, objavujeme, že sú to pravdy, ktoré sa týkajú aj nás.

1. Boh je mojím stvoriteľom.

2. Svet, v ktorom žijem, je veľmi dobrý.

3. Som povolaný k láske.

4. Žijem vo svete spravodlivosti i nespravodlivosti.

5. Môžem byť na strane Ábela alebo na strane Kaina.

6. Moja vôľa môže byť využívaná na zdokonalenie lásky a na zásade neposlušnosti môže byť využívaná, zneužívaná na zlé.

7. Moje telo môže viesť k takým hriechom, ktoré si zasluhujú potopu.

8. Moja pýcha môže viesť k stavbe babylonskej veže, kde si s nikým nedokážem rozumieť.

9. Božie Slovo je adresované mne.

A všetky tieto veci sú blízke môjmu srdcu.

11. Dejiny patriarchov – Abrahám.

Podobne, ako v pradejinách, aj tu nájdeme podania rôzneho druhu.

1. Podania, ktoré čiastočne pochádzajú z čias, keď ešte Izrael nebol národom.

- rozprávania viazané na sväté miesta (Sichem, Hebron, Mamre)
- rodinné rozprávania (Abrahám a Lót; Laban a Ezau; Izák a Jakub;...)
- anekdoty a ľudové povesti
- zánik Sodomy a Gomory
- soľný stĺp a kamenná Lótova žena
- majstrovsky vyrozprávané príbehy o úskočnom Jakubovi a Rebeke.

2. Keď Izrael už bol národom.

- ostatné pasáže (Jozef a izraelské kráľovstvá.)

Najdôležitejší usporiadatelia starých podaní sú: jahvista, elohista a kňazstvo.

Jahvista: Zdôrazňuje Božie pôsobenie na patriarchov; spomínanie chýb, tieňov a slabostí patriarchov. Milosť prevyšuje ľudskú vinu.

(napr. Gn 12, 10-12; Abrahám a Sára v Egypte.) Vidí však aj veľkosť viery, predovšetkým v prislúbeniach: Abrahámovi, Jakubovi, v ktorých poukazuje na budúcnosť.

Elohista: Rozpráva jednoduchšie a ľudovejšie, poukazuje na Božiu vznešenosť. Boh už nekomunikuje bezprostredne, ale cez anjelov, snov a hlasov z neba. *(Ukazuje sa tu istá opatrnosť v náboženskom myslení a vyjadrovaní, Boh už nie je do udalostí zapojený priamo.)*

Patriarcha – vzor, na ktorého má hľadiť Izrael, preto s hlbokým morálnym cítením odstraňuje všetko, čo by im mohlo ublížiť.

Kňazstvo: je viac učením, než rozprávaním. Zdôrazňuje zmluvu; pôvod obriezky už u Abraháma (Gn 17). Cez svoje číselné údaje, ktoré sa nedajú chápať doslovne, spája Abraháma s jeruzalemským chrámom.

Nasvedčuje tomu fakt, že evanjelista:

- ❖ nevysvetľuje rôzne židovské osobitosti,
- ❖ neprekladá hebrejské slová,
- ❖ vyzdvihuje platnosť celého zákona,
- ❖ používa židovské výrazy.

Hlavným prameňom Mt evanjelia je Mk evanjelium. Na rozdiel od Lukáša. Mt prevzal od Mk takmer všetok materiál a vcelku zachoval postup a rozvrh statí Mk evanjelia.

OBSAH:

❖ Matúš začína svoje evanjelium Ježišovým rodokmeňom. Ježiš ako potomok Abraháma a Dávida má kráľovský pôvod, práve tak, ako to bolo predpovedané v SZ.

❖ Potom píše o Ježišovom narodení a prvých rokoch, zdôrazňujúc návštevu mudrcov u „kráľa Židov“,

❖ útek rodičov pred vraždiacim Herodesom do Egypta a o ich návrate do Nazareta.

❖ Berie nás so sebou na Jánov krst Ježiša, keď Boh vyhlásil, že „toto je môj milovaný Syn, moja radosť! Jeho som si vyvolil.“

❖ Ďalej vidíme Ježiša, ako vzdoruje satanovi na púšti.

❖ Potom sa vracia do verejného života a hlása, že „kráľovstvo Božie prichádza.“

❖ Povoláva svojich prvých učeníkov a učí ich v kázni na vrchu.

❖ Matúš potom predstavuje autoritu J. Krista tým, že hovorí o jeho zázrakoch uzdravenia chorých a posadnutých démonmi a dokonca vzkriesenia mŕtveho.

❖ Ale Ježišova služba sa stretáva aj s opozíciou a kapitoly 12-15 zaznamenávajú nenávisť a sužovanie farizejmi a cirkevnou vrchnosťou.

❖ Matúš nám zaznamenáva Ježišove podobenstvá o kráľovstve nebeskom.

❖ V kapitolách 16-20 zaznamenáva učenie o kráľovstve.

24. EVANJELIUM podľa MATÚŠA (Mt)

Kolóna áut hlási príchod hlavy štátu. Okázala a slávnostná atmosféra symbolizuje jeho postavenie a dôležitosť. Či je predstaviteľom od narodenia alebo bol zvolený, prejavujeme mu úctu a rešpekt.

Židia očakávali vodcu, ktorý im bol prorokmi prisľúbený už pre stáročiami. Verili, že tento Mesiáš = Pomazaný ich vyslobodí spod nadvlády rímskych utláčateľov a založí nové kráľovstvo. Ako ich kráľ nastolí spravodlivosť a bude vládnuť na zemi.

Avšak mnohí prehliadli proroctvá, ktoré predpovedali, že tento Kráľ bude tiež trpiacim služobníkom, ktorý bude odmietnutý a zabitý.

Nemôžeme sa preto čudovať, že bolo iba tak málo tých, ktorí uznali Ježiša za Mesiáša. Ako mohol byť tento jednoduchý muž, učiteľ z Nazareta, ich Kráľom?

Ale Ježiš bol a je Kráľom celej zeme!

MATÚŠ, (Lévi) bol jedným z 12, Ježišom vyvolených apoštolov. Kedysi bol opovrhovaným vyberačom daní v Kafarnaume, ale tento muž z Galiley zmenil jeho život. Nasledoval Ježiša počas jeho pozemskej služby. Po Ježišovom vzkriesení slúžil Kristovi až do svojej smrti – kázal, učil, písal.

CIEL: Matúš písal evanjelium svojim bratom **Židom** preto, aby dokázal z ich vlastných Písem, že **Ježiš je Mesiáš, večný Kráľ**, a aby vysvetlil **Božie kráľovstvo**.

DOBA VZNIKU: Okolo **roku 80** po Kristovi.

AUTORSTVO : Podľa staro – kresťanskej tradície apoštol Matúš napísal dnešné prvé kanonické evanjelium pre Židov v hebrejskej (t.j. aramejskej) reči. No podľa výskumov moderného bádania nie je prekladom z aramejštiny. Ide o priame spracovanie tradíciou ustáleného, už v gréčtine jestvujúceho materiálu, teda už pôvodina bola napísaná po grécky.

Je isté, že autorom je po grécky hovoriaci kresťan židovského pôvodu, ktorý píše pre kresťanov zo židovstva v Sýrii alebo Palestíne.

Čo sa skrýva za číslami kňazských autorov?

Abrahámovi bola prisľúbená jeho vlastná krajina. Toto prisľúbenie sa podľa viery kňazov napĺňa až vtedy, keď pohyblivá Božia svätyňa, archa zmluvy, bude nahradená pevným chrámom.

V týchto časových údajoch je počiatok spojený s cieľovým bodom. 1 200 r. je stonásobok dvanástky, čísla dokonalej plnosti.

Bezprostredná príprava na stavbu chrámu trvala 480 rokov, teda 12 x 40 rokov, čo vyjadruje dokonalosť vyvolenia.

Je pochopiteľné, že práve kňazstvo Jeruzalema zdôrazňuje význam chrámu. Tieto čísla nemôžeme považovať za podklad pre správne historické datovanie, keďže sa o skutočnosť opierajú iba voľne.

Hra čísel v prameni „P“

Abrahám má 75 rokov, keď odchádza do Haranu (Gn 12, 4).

o 25 rokov neskôr: narodenie Izáka (Gn 21,5).

o 60 r. neskôr: narodenie Izákových synov (Gn 25, 26).

o 130 r. neskôr: usadenie Jakuba v Egypte (Gn 47, 9).

Spolu 215 r. patriarchov v Kanaáne.

430 r. pobyt Izraela v Egypte

(Ex 12, 40).

Dvojnásobok času, ktorý strávili Patriarchovia v Kanaáne

480 r. neskôr: Šalamún stavia Jeruzalemský chrám.

1 200 r: od Abrahámovho narodenia do stavby chrámu.

Vidíme teda, že Izrael spätne spoznával v dejinách patriarchov svoje vlastné, jednotné, Bohom chcené pradejiny.

Rozprávania sa zachovali vďaka viere Izraela a až v druhom rade kvôli historickému záujmu.

Svojím pohľadom chcú udržať v bdelosti vieru v Božie konanie aj pre prítomnosť, aj pre budúcnosť.

Božie oslovenie Abraháma – začiatok dejín spásy:

Po nešťastí, do ktorého upadlo ľudstvo svojou pýchou a snahou po moci si Boh volá z národov jedného muža, aby s ním začal úplne nové dejiny.

Abrahám má:

- zanechať svoju vlasť
- zrieknuť sa starých priateľstiev
- pastvín

na slovo Boha odchádza

➤ Boh žiada riziko úplne nového začiatku

„Odíd' zo svojej krajiny, od svojho príbuzenstva a zo svojho otcovského domu do krajiny, ktorú ti ukážem. Urobím z teba veľký národ a preslávim tvoje meno a ty budeš požehnaním. Požehnám tých, čo ťa budú žehnať, a preklajem tých, čo ťa budú preklínať! V tebe budú požehnané všetky pokolenia zeme!“ Gn 12, 1-3

tri prislúbenia:

- bude otcom veľkého národa;
- dostane podiel na Božom požehnaní (v prvom rade to znamená plodnosť a ochranu.)
- On a jeho potomci zaujmú krajinu Kanaán (Konečné zaujatie Kanaánu však nasledovalo až po odchode Izraelitov z Egypta.)

„ **Abram**“ = miluj otca /z babylónskeho: abu = otec; ramu = milovať/

„ **Abrahám**“ = otec zväzku ľudí /význam pre Izraelitov/

Novým menom začína preň aj nový dejinný úsek.

Božie volanie k Abrahámovi je posilnené slávnostným uzavretím zmluvy. Boh vedie Abraháma v noci, pod oblohou plnou hviezd a sľubuje mu potomstvo, ktoré má byť tak početné, ako tieto hviezdy. Vo sne môže vidieť budúcnosť Božieho ľudu. (Gn 15). Kňazský spis tu vidí ten znak zmluvy, ktorý je záväzný pre celý Izrael – **obriezku**.

Pritom sa odstraňuje predkožka na mužskom pohlavnom úde. Tento úkon, ktorý pri ostatných národoch môže mať hygienické zdôvodnenie, tu má hlbší význam. Na orgán, ktorý slúži pri odovzdaní života, pozerá sa tu z hľadiska zmluvy. Znak zmluvy prijíma len muž.

S obriezku je nerozlučne spojená Božia požiadavka, ktorá sa spomína v Gn 17, 1: „**Kráčaj predom mnou a buď úplne môj!**“

Samotný obrad teda nestačí! **Hlavným obsahom takéhoto života je pre Abraháma viera a poslušnosť.**

Skúška Abrahámovj viery a poslušnosti:

Tieto skutočnosti sú v rozprávaní o obetovaní Izáka, ktoré podáva elohistický prameň. Sú jedny z najpôsobivejších! Toto rozprávanie by bolo nezrozumiteľné

2.Kázeň apoštolov a učeníkov Pána: Najprv stačí len spis SZ. NZ nepotrebovali, lebo verili v skorý druhý príchod Krista. Vznikajú však kresťanské, cirkevné obce. Vynárajú sa nové otázky a problémy. Nariadenia SZ sa začali predkladať v Ježišovom duchu (o sobote, manželstve...) Hľadali styčné body, ktoré boli poslucháčom zrozumiteľné. Neustále opakovanie danej veci spôsobilo jazykové sformovanie tradovanej látky. Pribúdali učenici, veriaci a bolo treba isté veci zaznačiť pre budúce pokolenia. Cirkvi nemohlo a nemôže záležať na tom, aby každé Ježišovo slovo v evanjelíách bolo historicky pravé. Pre ňu musí byť jedine rozhodujúce, že je to teologicky oprávnené; že zodpovedá Ježišovej vôli a Božiu pravdu vysvetlí.

3. Dielo evanjelistov: Prvý bol Marek; mohol sa oprieť o ústnu tradíciu; tiež mal predlohu menších písomných zbierok. Chápe svoj spis ako radostnú zvesť pre Cirkev. Svojim evanjeliom vytvoril doteraz neznámy literárny druh. Ježiš, o ktorom rozpráva evanjelium je zároveň ten Pán, ktorý to evanjelium sám rozpráva. Okrem Mk píše evanjeliá aj Matúš a Lukáš. Je v nich cítiť odlišný štýl, osobnú svojráznosť so zámerom ohlasovania. *Velkosť diela však spočíva v tom, že v 4 evanjeliách zachovali pri živote jedno Ježišovo evanjelium.*

(pozri prílohu č. 5)

EVANJELIUM

Evanjelium = „dobrá zvesť“; „posolstvo spásy“.

❖ grécko-rímsky svet – cisár božská vec a správy z cisárskeho domu boli evanjeliom

❖ NZ nevychádza z tejto tradície, ale zo SZ. Proroci sa chápali ako Boží poslovia. Mnoho krát uvádzali svoju reč takto: ... *Toto hovorí Pán* ... alebo ... *Tak hovorí Pán*..., alebo *Toto je Slovo Pánovo* ...

❖ „Aké nádherné sú nohy posla radosti! Ohlasuje mier, prináša radostnú zvesť, ohlasuje spásu, k Sionu hovorí: „Tvoj Boh je kráľom!“ Poslom radosti je tu hlásateľ slobody po utrpení v babylonskom zajatí.

❖ NZ zhrňa pod názov evanjelium Ježišovu zvesť. „*Naplnil sa čas, priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kľúčte sa a vete evanjeliu.*“ (Mk 1, 15). V tom spočíva poukaz na minulosť, budúcnosť i prítomnosť. V evanjeliu nachádza starozákonná história spásy svoje naplnenie.

❖ **Božie kráľovstvo: nie je to priestorová, ani svetská vláda, ale stav, kde Boh vládne ako Kráľ.**

❖ V obrátení človeka sa uskutočňuje skutočné primknutie k Bohu. **Obrátenie** sa deje nápravou krivdy; zastatím sa biednych, ukrivdených; nastolením pokoja. **Je plodom evanjelia.**

TRI FÁZY TRADÍCIE

Ježiš sám nezanechal nijaké spisy. Slovom i skutkom **sa prihovárал** svojim súčasníkom **bezprostredne**. Ani svojim učeníkom **nedal nijaký príkaz na písanie kníh**. Napriek tomu vznikli po jeho smrti **z ústneho podávania evanjelia, čiže radostnej zvesti 4 písomne zostavené evanjeliá**. Je to dlhý vývinový proces a v ňom rozoznávame: **3 fázy**:

1. Ježišova história: Evanjelíá zachytávajú historický život od narodenia až po nanebovstúpenie Krista. Je tu používaná slovná zásoba, ktorú si mohol dovoliť iba Boží Syn, kde Boha oslovuje Abba, Otče. Tento rečový zvrät nemohol byť evanjelistami vymyslený. Učeníci to nespisovali ako protokoly pre historické použitie, pre neskoršie uverejnenie, či pre fyzické potomstvo Ježiša. Až po veľkonočných sviatkoch si uvedomili, čo zažili. Inak začali chápať po Zoslaní Ducha Svätého spásny význam slov a skutkov Ježiša. Preto nie sú evanjeliá „historickými“ spismi, či reportážnymi správami. Majú skôr dve roviny:

Udalosti Ježišovho života – historický podklad

Veľkonočná udalosť a Turíce – duchovný, teologický podklad.

bez dlhého rozprávania, ktoré ho predchádza. V ňom sa hovorí o tom, ako neskoro sa tento syn narodil, veď Abrahám musel na splnenie tohoto prisľúbenia čakať dlhé roky.

Jeho žena, Sára (znamená – kráľovná) nemohla pre starobu dúfať v narodenie dieťaťa, preto podľa vtedajšieho zvyku, ktorý spomína aj Chamurapiho kódex, poslala k svojmu mužovi **slúžku Agar**, aby dostala syna aspoň od nej. (Gn 16, 1n)

Agar porodila Abrahámovi syna **Izmaela**. Arabi v ňom vidia svojho otca.

Boh však nepripustí, aby do jeho plánov zasahovali ľudia. O krátky čas prijíma Abrahám troch nebeských poslov, ktorí mu oznamujú narodenie Syna z jeho ženy.

V obetovaní Izáka sa zračí, akú neobmedzenú poslušnosť a vieru vyžaduje Boh. Izák nie je len milovaným synom, je zároveň jediný, kto spája Abraháma s vyvoleným potomstvom. **Na Izákovi teda nestojí iba otcovská láska, ale celá jeho viera.** Napriek tomu Abrahám poslúcha bezvýhradne. Na konci Boh túto obeť nežiada. **Ochotu k darovaniu považuje za niečo väčšie, ako samotný dar.**

Dejiny Abraháma sú veľmi bohaté. Venujme pozornosť trom udalostiam:

Povolanie, znamená **odísť do neznáma**. To je to, čo ľudia najčastejšie Bohu vyčítajú, lebo oni by chceli vedieť, čo bude zajtra, o týždeň, o rok o desať rokov. Na ceste viery to nejestvuje. Na ceste dôvery v Boha je **pripravenosť k okamžitému prispôsobeniu sa pokynom Boha**.

Večera možno bude a nebude. Boh v danom momente kladie požiadavky a treba sa im okamžite prispôbiť. Boh vyvedie Abraháma z krajiny v ktorej býval a vedie ho do zaľúbenej zeme. Nepovedal Abrahámovi: Počúvaj, zaslúbená zem je v New Yorku. Nie. Abrahám tiež nikdy Bohu nepoložil otázku: „Kde je tá zem? Kedy do nej prídem?“. *Myslím si, že do zaslúbenej zeme prišiel práve v hodine smrti. Tá je u Pána Boha.*

Prisľub syna. Ľudský povediac, bola to na splnenie vec nemožná. Abrahám je starý; žena je neplodná a tiež stará. Bude mať syna, pretože to povedal Boh. Abrahám uveril. Čakal na toho syna. Vo chvíli prisľubu už bol starý. Mal 75 rokov a čakal ďalších 25 rokov Abrahám dokázal čakať. To je dokonalosť viery. Mal 100 rokov, keď sa mu narodil syn. Prisľub sa splnil. Bola to veľká udalosť v dejinách Abraháma. Boh nesklame.

Ked' už syn dorastá a zachraňuje otca, vtedy Boh hovorí: Priateľu, mám k tebe prosbu. Prines mi svojho syna na obeť. A Abrahám sa znovu na nič nepýta, o ničom s nikým nerozpráva, dokonca ani so ženou, iba plní prosbu Boha – Priateľa. A Boh v poslednom momente zadrží ruku ozbrojenú nožom a hovorí priateľovi: „Teraz som poznal, že Ma miluješ viac, ako svojho syna. Teraz som spoznal, že som pre teba najdôležitejší.“ Zachránil otca aj syna.

Je tu ešte rád iných dôležitejších momentov, takých ako je krásna modlitba Abraháma pri obrane Sodomy. Spoznajme v nej človeka, ktorý ako priateľ rozpráva s Bohom, chce zachrániť nešťastných ľudí.

Stredom a zmyslom dejín spásy je Ježiš Kristus. Na neho sa upriamujú obidva zákony:

SZ ho očakáva, NZ ho zjavuje.

SZ a NZ sú „jedna kniha“ – kniha Ježiša Krista.

Zoradenie 27 kníh NZ:

Poradie kníh v našich vydaniach Biblie nezodpovedá dobe ich vzniku. Autorské údaje neznamenajú v každom prípade, že menovaný apoštol je autorom dotyčného spisu. To nie je falšovanie, ale zvýraznenie autority.

Autorstvo nie je otázkou viery.

Ak napr. Peter a Pavol boli popravení v r. 64 (67?) v Ríme, tak nemohli byť niektoré listy napísané nimi samými. Napr.: 1 a 2 Tim, Tit, Žid = Hebr, 2Pt.

Pri výklade NZ postupujú v poslednom čase vedci od najstarších spisov NZ, teda od Pavlových listov; potom nasledujú Evanjelíá synoptikov (Mt, Mk, Lk). **Synoptické znamenajú podobné.** Potom nasledujú Lukášom spísané Skutky apoštolov (Sk); na nich sa napájajú spisy pod Jánovým menom (1 Jn, a 2 Jn); na konci sú Pavlovi pripisované, ale ním nezostavené listy, ako aj katolícke = pastorálne listy. Pri podávaní môžeme takto postupovať, pretože tak sa najviac priblížime histórii vzniku.

My sa ale držíme poradia samotného NZ a začíname výkladom Evanjelíí, aby sme tak vyjadrili, že v našom podávaní pripisujeme hlavnú váhu Evanjelíám.

II vatikánsky koncil v konštitúcii Dei Verbum = O Božom slove hovorí: „Nikomú nemôže ujsť, že medzi všetkými spismi, aj medzi tými, čo patria do NZ, oprávnene prislúcha prednosť evanjeliám. Lebo ony sú hlavným svedectvom o živote a učení Slova, ktoré sa stalo telom, naším Vykupiteľom.“ (DV 18)

Východiskovým bodom evanjelií je Ježiš Nazaretský.

S Ježišom sa otvorila **nová budúcnosť.**

S Ježišom sa dá plnšie **zvládnuť život.**

On chce, aby sme mali **život v plnosti.**

Evanjelium pokračuje.

AKO? Tvojím životom.

23. MNOHORAKOSŤ A JEDNOTA NOVÉHO ZÁKONA.

Ani NZ nie je jednotnou knihou. Pozostáva, podobne ako SZ z mnohých spisov, ktoré: *vznikli v rôznych dobách, obracali sa k rôznym adresátom alebo sa pokúšali hovoriť v rozličných situáciách*. Preto aj tu máme rozdielne literárne druhy: *evanjeliá, listy, apokalypsa, modlitby, správy o zázrakoch, podobenstvá, výroky jednotlivcov, zbierky rečí, slová odvolania, škriepky, napomínania, kázne, liturgické formuly ...*

Túto rozmanitosť nachádzame v celkove **27 knihách NZ**. Zatiaľ čo SZ sa rozvíjal vyše 1000 rokov, NZ potreboval viac ako storočie, kým bol hotový vo všetkých svojich častiach.

Množstvo NZ tém žije z jedného:

Z osoby a účinkovania Božieho Syna – Ježiša Krista; z viery v jeho zmŕtvychvstanie. Čo Ježiš povedal a urobil, to je v strede NZ.

Viera, že sa v ňom zjavil Boh a že jeho život má pre svet nenahraditeľný význam, tiahne sa cez všetky novozákonné spisy.

Celý NZ sa chápe ako „**dobrá zvesť**“, ktorá chce oslobodiť človeka od neoprávnených nátlakov. Ježiš stojí v neustálom zápase s mocnosťami, ktoré človeka utláčajú: s malicherným vykladaním Zákona farizejmi; s démonickým násilím; hladom, chorobou a smrťou. Toto dianie oprávňuje sv. Pavla k takmer revolučne znejúcej vete: *„Túto slobodu nám vydobyl Kristus.“ (Gal 5, 1)*

Je to sloboda, ktorá sama sa vie viazať na normu lásky,

to znamená, že kto má správne rád svojho blížneho, tak svoju slobodu využíva pre svoje, ale aj jeho dobro. Nesmie zabudnúť, že vedľa neho sú tiež slobodní ľudia.

NZ spisy čerpajú veľa zo SZ a tiež používajú často aj reč SZ, ktorá bola vtedajšiemu svetu zrozumiteľná. Dnes mnohé veci preto potrebujú vysvetlenie. Napriek tomu však je možné to, čo je v NZ podmienené dobou (okolitý svet, myslenie, reč, obraz sveta, iné problémy...) preložiť tak, aby sme aj tejto časti Biblie rozumeli, prijímali a podľa nej formovali svoj život aj dnes.

12. Izák

O postave Izáka sa v Biblii hovorí málo. Zachovalo sa nám niekoľko podaní i to sa týka viac **Abraháma, jeho otca a Jakuba, jeho syna**.

Obetovanie Izáka

Idea „otca, ktorý neušetril vlastného syna“ je známa z NZ, ale i zo SZ. Izákovo putovanie na vrch Moria, Izák nesúci na vlastných pleciah drevo, na ktorom mal byť obetovaný, je obrazom Kristovej obetnej cesty a jeho sebaobetovania.

„**Po týchto udalostiach**“ (Gn 22,1). To nieje len prázdna fráza úvodu. Chce poukázať na to, akú hodnotu má nasledujúca správa.

Pozrime sa však, čo sa stalo predtým:

Boh povolal Abrama, aby opustil svoju mezopotámsku vlasť a on bez odporu nasledoval jeho vôľu. Vystaľoval sa z bohatej krajiny, ktorej sociálna, politická a náboženská kultúra bola väčšmi rozvinutá. Posvätný chrámový úsek v Ure Chaldejcov, ktorý nám odkryli archeologické vykopávky ukázali, že veľkosťou prevyšuje rímske termy Caracallove a Diokleciánove. Z takejto krajiny sa Abram vystaľoval do nestálosti nomádskeho života, teda kočovanie medzi Eufratom a Níлом do smrti. Odteraz nemal na zemi nijakej vlasti, okrem svojho Boha.

Božie prislúbenia prichádzali jedno za druhým. Najpodstatnejšie bolo, že cez Abraháma získajú požehnanie všetky národy zeme. K tomu sa pripojilo prislúbenie pozemskej vlasti pre potomstvo (Gn15,18). Abrahám dostal prislúbenie, že jeho potomstva bude raz ako nebeských hviezd na oblohe. Napokon sa všetky prislúbenia stmelili v predpovedi, že Sára napriek všetkému vo vysokom veku porodí syna, s ktorým Boh chce uzavrieť večnú zmluvu. (Gn 17,19-21; 18,10) Toto posledné prislúbenie sa čoskoro plní. Abrahám proti prirodzenej možnosti dostáva syna. Na ňom spočíva prislúbenie, že bude otcom takého početného potomstva, že bude prostredníkom Božieho požehnanie pre všetky národy sveta. Slovom v tomto synovi je zakotvená všetka nádej Abraháma, jeho potomstva a celého ľudstva, čakajúceho požehnanie. Znova žije jeden človek, o ktorom môže SP povedať ako o Noemovi: „Nádej sveta“ (Múd 14,6). Toto je zmysel slov „po týchto udalostiach“.

Potom prichádza **najťažšia skúška Abraháma**: „Vezmi svojho syna, svojho jediného syna Izáka, ktorého miluješ, a choď do krajiny „Moria“! Tam ho obetuj ako zápalnú obeť na jednom z vrchov, ktorý ti ukážem.“ Tým bola vyslovená nadľudská požiadavka. Nádej na Božie požehnanie pre všetky pokolenia spočíva na tomto mladom živote a práve on má byť zničený. *Boh slúbil, že požehná všetkých ľudí cez Abrahámovho potomka, cez Izáka, nie cez Izmaela.* A práve táto nádej má byť zničená na rozkaz toho istého Boha. Aké plné protirečenie?

Abrahám dostal rozkaz doslovne obetovať svojho syna, ako zápalnú obeť pre Pána na výšine, ktorú vidí pred sebou a predsa vraví: „*Vy ostaňte tu s oslom, ja a chlapec pôjdeme tamto. Pomodlíme sa a vrátíme sa k vám.*“ (Gn 22,5)

Čo chcú povedať tieto slová? V SZ je nejedna záhada, ktorú rieši až NZ. *Pavol v liste Hebrejom* bližšie opisuje, s akými citmi a myšlienkami obetoval Abrahám svojho syna. Vraví: : „*S vierou obetoval Abrahám Izáka, keď bol skúšaný, a jednorodeného obetoval ten, ktorý dostal prislúbenia a ktorému bolo povedané: „Po Izákovi sa bude volať tvoje potomstvo.“ Usudzoval totiž, že Boh má moc aj zmŕtvych vzkriesiť.*““ (Hebr 11, 17-19)

Izák má byť obetovaný. Teda Boh mal iste spôsob a cestu, ako ho urobiť aj napriek Izákovej obetnej smrti otcom veľkého národa a sprostredkovateľom požehnania pre všetkých ľudí.

Ani smrť nemôže byť pre Pána života neprekonateľnou prekážkou.

Od sv. Pavla vieme, že Abrahám bol ochotný na obeť v presvedčení, že Boh môže aj mŕtveho vzkriesiť.

„*Potom vzal Abrahám drevo na zápalnú obeť a naložil ho na svojho syna Izáka; sám vzal oheň a nôž a takto šli obaja spolu.*“ (Gn 22, 6)

Veľakrát a podrobne sa v Mojžišových knihách spomína zákon o obetách, ale nikde sa nespomína nôž. To sa robí len tu, kde ide o obetovanie vlastného dieťaťa. Táto podrobnosť v opisovaní prípravy na obeť je vyhradená tomuto miestu, očividne preto, aby sa tým väčšmi zdôraznila desivá hrôza situácie.

Otec a syn sú sami. „*Tu povedal Izák svojmu otcovi Abrahámovi: „Otče!*“

Čo sa teraz hovorí, je jediný rozhovor medzi otcom a synom, ktorý máme v Genezis. Čo si povedali Abrahám a Izák, keď putovali na miesto, kde mal otec obetovať syna?

NOVÝ ZÁKON

Spisy, ktoré boli ovocím týchto úvah, nazývame poučné, lebo podávajú náuku o zmysle a celi ľudského života, najmä návod na to, ako si možno zabezpečiť blažený a pokojný život na tomto svete.

Vo SP nie je mnoho kníh, ktoré by boli od začiatku do konca jednoliate. Rozdelenie na prorocké, dejepisné = historické a poučné nie je rozdelením, ktoré by sme mohli vykonať pomocou čiary. V historických knihách sú isté prorocké partie, v prorockých sú isté historické faktá, napr. *dejiny samého Jeremiáša*. Môžeme v nich nájsť aj fragmenty s charakterom múdrosti.

Tieto knihy musia byť dôkladne prečítané. V nich sa možno stretnúť so všetkými ľuďmi. V prorockých knihách je potrebná viera v zjavujúceho Boha. V poučných knihách je obsiahnutý súbor tvrdení, ktoré prijíma každý rozumný človek. Stačí dobrá vôľa, aby sme objavili pravdu v nich obsiahnutú.

Mnohé spisy iných veľkých náboženstiev sa podobajú svojim charakterom poučným knihám, napr. Dialógy Konfúcia. (*Konfúcius zozbieral skúsenosti a múdrosť mnohých pokolení a podal ich vo forme dialógu.*)

Svätý Otec nás vyzýva, aby sme objavili hodnoty aj v iných náboženstvách. Tieto knihy sú skvelým mostom, ktorý umožňuje, aby sme sa dostali ku knihám všetkých náboženstiev sveta, ktoré nemajú inšpirovaný charakter a predsa obsahujú poklad životnej múdrosti.

Téma kníh:

❖ **Múd; Sir; Kaz; Prís** podávajú múdrosti a rady do bežného každodenného života, zachytené pravdepodobne kráľom Šalamúnom a inými pisateľmi.

❖ **Ž** podávajú rôzne spôsoby modlitby v rôznych situáciách života, ktorých hlavným autorom je kráľ Dávid.

❖ **Job** poukazuje na hodnotu a dôležitosť utrpenia v živote každého človeka. Podáva malý návod na riešenie a prijímanie utrpenia.

❖ **Veľp** – autor tejto knihy ospevuje krásu a čistotu ľudskej lásky, ak je braná ako Boží dar. Má nesmiernu hodnotu a tu môžeme čerpať silu k pestovaniu ušľachtilej lásky dvoch ľudí.

V poexilovej dobe rozoznávame 5 období židovských dejín v staroveku:

❖ **Perzskú nadvládu** (538-332)

❖ **Macedónsku a Ptolemajskú nadvládu** (332-198)

❖ **Nadvládu Seleukovcov** (198-147)

❖ **Slobodu za Machabejcov a Hasmoneovcov** (1942-63)

❖ **Obdobie Rimanov** (od r. 63 pred Kristom)

Najhlbší dôvod predobrazovej sily Abrahámovej obety je v nasledujúcom:

V obetovaní Izáka aj v obetovaní Krista bol záhube zasvätený jediný, na ktorom spočívala nádej celého sveta, avšak toto zmarenie, sa stalo v obidvoch prípadoch prameňom požehnanja.

To, čo sa zdalo stroskotaním jedinej nádeje, sa v skutočnosti stáva prameňom požehnanja pre celé ľudstvo.

Jakub – Izrael

Meno **Jakub** znamená „**nech Boh chráni**“, ale aj „**plížiaci sa päťou**“, „**podvodník**“.

Texty, ktoré tak názorne hovoria o kúpení si prvorodeného práva za šošovicu a o vymámení otcovho požehnanja prefikanou Rebekou, znejú ako veľmi svetské. Pisateľ ironicky označuje Jakuba za „bezchybného muža“ (Gn 25, 27) a hovorí o jeho nečestných činoch. **Výsledkom nie je pokojný život, ale útek** pred zlostným bratom do Mezopotámie. Vyzerá to, ako by tu išlo o prefikanosť a šikovnosť nomádov a nie o Božie konanie. Je udivujúce, že Izraelský ľud predstavuje svojho praotca bez akéhokoľvek idealizovania. Božia vôľa sa však neodkláňa od línie spásy ani chybami Jakuba.

Vo významnej scéne nebeského rebríka Pán sľubuje ochranu a blízkosť. (Gn 28, 10-20)

Po získaní práv prvorodeného, musí Jakub utekať. Na úteku má pozoruhodný zážitok (Gn 28, 10-22) . Na starom kanaánskom posvätnom mieste **Betel** sa mu vo sne zjavil Boh. Vidí „*schody do neba*“, vchod do neba, ktorý pravdepodobne vyzeral podobne, ako stupňové veže v Mezopotámii. Na mieste, kde sa predtým uctievali iní bohovia, Jakub dostal potvrdenie doterajšieho požehnanja a prisľúbenia.

V strýkovi **Labanovi** nachádza Jakub protivníka seberovného Išťou a záľudnosťou. Než dostane za manželku milovanú **Ráchel**, musí sa oženiť s podvodne podstrčenou **Liou**, pracuje za to spolu **14. rokov**. Jakub odpovedá na tento podvod podvodom zo svojej strany. Nepoctivo sa obohati na jeho účet (Gn 29-30) utečie z jeho domu (Gn 31-32) so ženami a deťmi, so stádami a pastiermi. Potom sa stretávame so situáciou, keď sa hľadajú pohanské

sošky, ktoré ukradla Ráchel. Tento podvodný čin skoro viedol ku krvipreliaťu. Na pohraničnej **rieke Jabok** dohoní ešte raz Jakuba jeho minulosť. Špehovia hlásia, že jeho brat Ezau sa blíži so 400 ozbrojenými mužmi. Jakub sa snaží uzmierniť brata darmi zvierat, skláňa sa pred bratom, uznáva svoju vinu a dostáva sa mu odpustenie. O jeho ďalšom živote v Kanaáne a Egypte rozprávajú kapitoly 34-50.

Boj pri potoku Jabok patrí k najtemnejším starozákonným rozprávaniam, obsahuje však dôležité posolstvo. Jakub, ktorý chcel toľko krát dosiahnuť plnosť života Išťou, stojí teraz na rozhraní života. Je prepadnutý neznámym protivníkom: **mytologicky** by sa dalo povedať, že *démonom rieky Jabok*, **psychologicky** svojim *zlým svedomím*, **biblicky**, že je to *Pán*; jeho *anjel*.

Tu sa ukazuje, ako Jakub, na naše prekvapenie, statočne bojuje. Nepoužíva leš a triky, vzdoruje protivníkovi húževnato. **Boj končí bez porazeného, iba Jakub je poznačený Božou mocou a tým čiastočne ochromený. Tu dostáva i nové meno Izrael = ten, čo zápasil s Bohom.**

Obrazné biblické rozprávanie má hlbší význam. Podložiť ruku pod bederný kĺb bolo staroizraelskou formou prísahy. (Gn 32, 25) Krívajúci Jakub si bude na každom kroku uvedomovať prísahu, že **má byť verný a vierohodný**. Už nebude „podvodník, za päťou vytiahnutý, nepravý Ezau“, ale bojovník za Boží poriadok. Ten, ktorému nepomohli k víťazstvu žiadne lešti, je po statočnom zápase vyhlásený za víťaza.

Ako to zhrnúť?

*Zápas Jakuba s Bohom je centrálnou scénou. Prvý raz človek bojuje s Bohom. To je stretnutie, kedy priateľ zápasí s priateľom. A z toho zápasu Jakub vychádza víťazne. Vtedy sa človek prvý krát pýta Boha na meno. Dejiny Jakuba od začiatku sú dramatické: braček, závisť, podvod matky. To všetko je také ľudské. Páči sa mu žena, slúži, dostane inú, nie tú, ktorú miloval. Aby ju mohol mať, bude slúžiť ďalšie roky. Vychováva synov. Ukazuje sa, že bratia predajú toho, ktorého on najviac miloval. To je ľudské. Čo nám to hovorí dnes? Jakub je verným obrazom človeka „mimo raja“. I dnešný človek chce často bojovať o uznanie, nové postavenie a šťastie len svojimi silami a to bez ohľadu na pravdivosť a spravodlivosť; bez ohľadu na Božie prikázania, teda na účet iných. Často krát pod falošným menom, v maskách, s klamstvom... To však nevedie k vytúženému cieľu. Naopak, človeka to stále núti k úteku, privádza do bezvýchodiskovosti, k strachu a k stratám. Jakub dosiahol vnútorný i vonkajší pokoj len tým, že vedome opustil diabolský kruh **nepoctivosti. Akoby nám svojim postojom hovoril:***

22. MÚDROSLOVNÉ KNIHY

Pre obdobie po babylonskom zajatí, je charakteristické **úsilie zozbierať, usporiadať a v písomnej forme definitívne ustáliť náboženské dedičstvo Izraela, teda materiál tradície a roztratené písomné záznamy, z ktorých postupne vytvorili biblické knihy.**

Prečo a ako vznikali múdroslovné (sapienciálne, didaktické, poučné) knihy?

❖ **Hlavným cieľom tejto práce však bolo posilniť židovské spoločenstvo v jeho povedomí vyvoleného ľudu a oživiť jeho nádej v ťažkej situácii, v ktorej sa ocitlo ako národnostná menšina, začlenená najprv do rámca Perzskej a potom Gréckej ríše.**

❖ **Keďže v poexilovom období proroci pomaly zanikali, bolo treba hľadať Božie slovo a Božiu vôľu v napísanom texte, v knihe.** *To si vyžadovalo pestovateľov vedy, učiteľov, školy a potrebné vzdelanie. V tomto kultúrnom prostredí sa vyvinul sapienciálny myšlienkový smer a písomníctvo. Zozbierali múdroslovné dedičstvo minulosti a pokračovali v úvahách o realite ľudskej existencie.*

❖ **Poučné knihy sú ovocím úsilia človeka, ktorý hľadal to, čo je dobré, čo je pravdivé.** *V dlhých bolestných skúsenostiach objavoval hranice medzi tým, čo je dobré a čo zlé. Skôr, ako sa ľudia naučili rozoznávať medzi stromami ovocia dobrý na jedenie, medzi bylinami zelinu ako liek, zaplatili za to veľkú cenu. Museli si zapamätať, ktoré rastliny sú otravné, nebezpečné a ktoré liečia. Človek sa učí múdrosti na základe svojich skúseností a skúseností iných. Vlastne táto ľudská múdrosť bola spísaná a zachytená do istých Kníh. Boh vtedy vtlačil pod tento text pečiatku a dal im za pravdu. Odvtedy to nie je iba ľudská múdrosť, ale i Božia!*

Čiže je získaná pomocou svetla Božej múdrosti.

Preto sú tieto knihy inšpirované. Mohli by sme povedať, že keď Boh budoval budovu Zjavenia, využil tieto knihy ako tehly pripravené ľuďmi. V momente, keď tieto tehly začlenil do budovy, získali novú hodnotu, hodnotu inšpirovaných kníh.

moc zjednotením všetkých zákonov, ktoré sa týkali podmanených národov.

Okrem iného začali otvorené prenasledovanie židovského náboženstva.

V priestore dejín sa prvý raz stretávame s podobným postihom veľkých impérií. V 20 storočí stačí spomenúť germanizáciu alebo rusifikáciu na území Poľska. Cieľom týchto činností je pohltenie druhého národa do veľkého organizmu imperátora. Vtedy dochádza k prenasledovaniu.

Knihy Machabejské nám ukazujú, ako sa treba zachovať v takej situácii, aby sme si nezničili svedomie.

Grécky kráľ, ktorý mal sídlo v Antiochii, vydal rad nariadení, ktoré útočili na židovskú tradíciu. Oplatí sa tieto rozhodnutia poznať.

„Dvadsiateho piateho dňa mesiaca obetovali na oltári, ktorý slúžil ako oltár zápalných obiet. Ženy, ktoré dávali obrezať svoje deti, usmrcovali podľa rozkazu, nemluvňatá im vešali na krk, ich domy plienili a zabíjali i tých, ktorí ich obrezali.“ (1Mach 1, 62-64)

To bola realizácia jedného zo zákonov. Každá matka, ktorá vykonala obriezku, bola spolu s dieťaťom zavraždená. Vykonávali to zvratným spôsobom, exekúcia bola verejná a obrezané dieťa jej zavesili na krk ako dôkaz. Tieto knihy hovoria o udalostiach z stor. pred Kr. Keby sme dôkladne prezerali dejiny spásy až po súčasnosť, tak by sme objavili, že mnoho nariadení nepriateľov Boha sa neustále opakovalo.

Známy je príbeh **Matky a jej siedmych synov**, ktorých jej hrozný katan zabíjal pred očami; citovo ju vydieral, ale ona ešte aj toho najmladšieho povzbudzovala, aby sa radšej vzdal života, než by uvalil hanbu na rod zapretím viery v Boha Izraela.

Objavujú sa tu novozákonné znaky viery:

napr.

- ❖ viera vo večný život
- ❖ prinášanie obiet za mŕtvych
- ❖ bezprostredná príprava na príchod Mesiáša

„Konaj aj ty podobne! Od Boha, ktorý nám dal meno, teda určitú charakterovú črtu, si na ceste k plnosti života. Chodíš v zlom začarovanom kruhu, ak chceš dosiahnuť plnosť života, vlastné šťastie klamstvom, okradnutím bratov, ak žiješ z podvodov na ich účet. Ži ako obrátený Jakub, bojovník za Božiu cestu!“

RODOSTROM:

13. Patriarcha – Jozef

Jozef bol vo všetkých svojich premenách pravým hľadačom a nálezcom Boha. Nenechal sa rozdrviť ani šťastím ani nešťastím života. Vždy a všade hľadal Boha. Bol vždy viac synom Izraela, než synom Jakuba. O jeho starších bratoch sa to však povedať nedá.

Jozef – blízky Bohu.

- ❖ má prorocké sny
- ❖ sny majú v SZ dvojaký význam:
  1. prázdna a márna fantázia
  2. prorocké, ktoré zvestujú Božie posolstvo; prinášajú osvietenia.

A Ráchelin syn **mával takéto sny už v útlej mladosti**. Bol miláčikom nielen pozemského, ale aj nebeského Otca.

Čítaj Gn 37, 1-11.

Medzi najznámejšie udalosti rozprávania o Jozefovi patrí **scéna zvädzania v Putifarovom dome**. Málo kto si však všimne jeden z hlavných dôvodov odmietnutia hriechu:

*„Po týchto udalostiach žena jeho pána nechala na Jozefovi oči a povedala mu: „Lahni si so mnou!“ On však odoprel a povedal žene svojho pána: „Pozri, môj pán sa o nič vo svojom dome nebojí predom mnou a zveril na mňa celý svoj majetok. Už ani sám nemá väčšej moci v tomto dome ako ja a nevyhradil si nič predom mnou okrem teba, lebo ty si jeho žena. Ako by som sa mohol dopustiť takej veľkej krivdy **a proti Bohu sa prehrešiť?!**“*
(Gn 39, 7-9)

Najhorším a najväčším nebezpečenstvom, ktorého sa najviac bojí, nie je strach pred pánom domu, mučením, väznením, či smrťou, ale to, že ide o hriech proti Bohu. **Je to človek uvedomujúci si Boha, mysliaci na Boha aj v mravne napätej situácii, v najskrytejších činoch, pri plnení aj najobetavejších a najnebezpečnejších povinnosti. Táto láska je čosi skvelé a ohromné, tým viac, že zažiarila v špíne starého orientu. Jozef je človek, ktorý všetko vidí vo svetle Božom, ktorý pozná svoju nemohúcnosť, ale jednako vie, že je všemohúci, keď Boh je v ňom a s ním.**

Knih Ester je tajomnou knihou. Izraelčanka **Ester ako súložnica zaujíma pozíciu kráľovnej**. Pozorne sleduje, ako je nastavená pasca na jej národ. **Je pripravené veľké prenasledovanie Židov**. V tejto situácii, posilnená Bohom, s ktorým udržiava stály kontakt v modlitbe, rozhodne sa zmeniť osud. Ako kráľovná **vie**, kto pripravil celý tento plán. Vie, že už je pripravená šibenica, aby obesili jej strýca. **Čaká iba na príležitosť**, aby mohla prísť a demaskovať toho, kto pripravil toto veľké nešťastie. **Jej modlitba je vypočutá**.

V tejto knihe je po prvý raz výslovne reč o prenasledovaní Židov. Menej sa o tom hovorí v knihe Tobiaš. Tento národ je stále prenasledovaný, posledné prenasledovanie bolo počas druhej svetovej vojny. Prečo a začo sú Židia prenasledovaní, to sú otázky, na ktoré nie je ľahké odpovedať. Je to jedna z najdôležitejších štruktúr Cirkvi. V prvých 3 storočiach, pohania nerozlišovali vždy kresťanov od Židov a keď prenasledovali Židov, tak aj kresťania dostávali po hlavu. To bolo v roku 90 v Ríme.

Máme tu teda 3 zaujímavé knihy. Boh nás v nich učí vernosti, modlitbe a otvára naše oči na silu zla a metódy jeho pôsobenia. V Biblii je reč dokonca o háreme, nepochopiteľnej inštitúcii pre našu európsku kultúru, ale pre Východ to bolo čosi normálne. Biblia je pre ľudí na celom svete, preto sa netreba na nej pohoršovať, lebo ak v nej Boh zjavuje metódy pôsobenia zla, tak robí za tým účelom, aby sme boli múdri vo chvíli, keď sa zlo objaví a vedeli ho prekonať.

MACHABEJSKÉ KNIHY.

Knihy **sa nazývajú podľa** mena príslušníkov židovskej rodiny **veľkňaza Matatiáša a neskôr celej dynastie**, ktorá vládla v Judei od r. 166 do 37 pred Kristom. Týmto spoločným názvom sa označujú 4 židovské spisy, ktoré podávajú správy o **helenizačnej politike Seleukovcov** v Palestíne.

Úvahou nad 1 a2 knihou Machabejcov sa končí stretnutie s historickými knihami SZ. Obsahujú pomerne krátky úsek času okolo 40 rokov, medzi rokom 175 a 135 pred narodením Krista.

Bola to pre Izraelčanov ťažká doba.

Hoci sa už vrátili z vyhnanstva a bývali na území svojej vlasti, naďalej však **pociťovali nadvládu Grékov. V tom čase sa Gréci rozhodli scentralizovať**

v bojovej zrážke. Zápasia do konca. Situácia sa stáva tragická, lebo ak nezahynú mečom, tak nedostatkom vody. Izraelčania prežívajú drámu, určujú počet dní, v ktorých alebo dostanú od Boha vodu, alebo sa poddajú.

Kniha má symbolický rozmer. Holofernes je zosobnením moci, zla a násilia, tak ako Goliáš. Holofernesa zničí zásah slabej ženy, ktorá je posilnená Bohom a odtne Holofernesovi hlavu jeho vlastným mečom.

Z toho je záver, že dokonca najväčšia armáda sveta môže byť porazená pomocou slabého človeka, ak je tento človek posilnený Bohom.

Kniha Judit bola chápaná v kresťanstve vo vzťahu k Matke Božej. Mária je nielen najkrajšou Ženou sveta, ale ona ako Judit zničila hlavu draka.

Kniha: ESTER

Ester = Hviezda

OBSAH v skratke:

Perzský kráľ Asuer odvrhne kráľovnu Vasti, ktorá sa nechce ukázať opitým veľmožom → nová dievčatá z krajiny do háremu → dostáva sa tam aj židovka Ester → rodičov nemá → vychováva ju strýko Mardochej → je veľmi pekná a zatají svoj pôvod. Strýko odmieta pokloniť sa Amanovi, lebo je pravoverný Žid → prípis vyvraždiť židov v mesiaci adar → určený bol lásom = Purim → zistí sa sprisahanie → Ester má zachrániť národ pred vyvraždením na popud strýka → bojí sa → nabera odvalu v 3 dňovom pôste → vstúpi ku kráľovi bez pozvania → riskuje vlastný život → pozve kráľa na hostinu → Aman stavia šibenicu pre Mardocheja → kráľ chce odplatiť záchrancovi pred sprisahaním → odmenu vyberá Aman → Mardochej je vozený v koči a každý sa mu má pokloniť, aj Aman → potupa Amana → trest Amana → odvisol na šibnici, ktorú chystal pre Mardocheja →

záchrana a sloboda židovského národa.

Ester je perzské meno, znamená pravdepodobne hviezdu. Autor je neznámy Žid. Spis vznikol asi v 3/2 storočí pred Kristom v Mezopotámii.

Jozefov príbeh, na rozdiel od iných rozprávání o patriarchoch, je súvislou novelou. (Gn 37, 1-50)

Jozef nerozpráva s Bohom, nebojuje s Ním, ale je vychovaný vo vernosti Bohu. To je ďalšie pokolenie spravodlivého Ábela. Jozef je človek bez škvrny, ako Abrahám. Verí Bohu aj napriek protiventstvám. Odpúšťa bratom. Desivý príbeh o veľkosti človeka, ktorý rastie v ťažkých situáciách. Žiadna situácia, ani väzenie, ani luxus, ani vydieranie Putifarovej ženy ho nedokážu zlomiť, lebo Boh je s ním a on je s Bohom. Za vernosť Bohu aj v týchto situáciách je zahrnutý zvláštnym požehnaním a počas hladu sa stáva záchrancom svojich bratov. Odpláca sa za zlo dobrom.

Kniha Gn sa končí požehnaním starého Jakuba, pre všetkých jeho synov, ktorí dajú počiatok 12 pokoleniam vyvoleného národa.

Pokojne treba otvoriť knihu Genezis a počúvať, čo mi Boh hovorí, čo Boh hovorí o veľkosti človeka a o jeho slabosti. **A ak dokážeme Boha počúvať ušami srdca, objavíme, aká krásna je cesta viery, ktorú nám ukazuje Abrahám a cesta vernosti a spravodlivosti, ktorú nám ukazuje spravodlivý Jozef.**

Ako hlboko dokáže padnúť človek, ktorý si zasluhuje taký trest ako Kain, Sodomčania a tí, ktorí zahynuli v potope.

Oplatí sa pozrieť na NZ rozmer tejto knihy. Je v nej reč už v raji o predpovedi Potomka Evy, ktorý zničí potomstvo satana, čiže v raji máme predpoveď vysloboditeľa zo zla. Potom tam máme spravodlivého Ábela, ktorý je typom Krista. Ten totiž zahynie rukami závistlivých Židov, ako Ábel rukami závistlivého Kaina. V dejinách Abraháma je dôležitá predpoveď potomstva, ktoré bude vlastniť zem. Ide o potomstvo veriacich ľudí, ako aj predpoveď Syna, v ktorom bude požehnaný celý svet. V obete Izáka, ktorú otec prináša Bohu, máme obraz, v ktorom je predpovedaná Obeta na Golgote. Tieto dva pahorky sú pomerne blízko. Morja, to je pohorie, na ktorom v časoch Krista sa týčila Jeruzalemská svätyňa. Do dnešného dňa je tam kameň, ktorý pripomína, že tam Abrahám obetoval svojho syna. Pomerne blízko je Golgota, vrchol, na ktorom Boh Otec prijíma Obetu svojho Syna. Dôležitou NZ témou je spravodlivý Jozef, typ Spasiteľa. Závisť bratov, ktorí ho vydali do rúk Egypťanov, a potom jeho odpúšťajúca láska ako záchrana rodiny z ohrozenia pre smrťou hladom. Záchranca Egypta a záchranca rodiny. Krátky text požehnaní Jakuba, ktoré sa vzťahuje na jeho syna, z ktorého vzíde potomok Ježiš Kristus. *Jakub predpovedá svojmu synovi Júdovi, že z neho vzíde Kráľ, ktorý bude spravovať celý svet.*

Rodinné vzťahy mien knihy Gn:**manželia:** Adam a Eva**synovia:** Kain, Ábel, Set**manželia:** Abrahám a Sára**syn:** Izák**manželia:** Abrahám a Ketura (manželka po smrti Sára) = (6. synov)

Abrahám + Agar (egyptská slúžka Sára) = Izmael

manželia: Izák a Rebeka**synovia:** Ezau a Jakub**manželia:** Jakub a Lia**synovia:** 1.Ruben, 2.Simeon, 3.Lévi,4. Júda, 9.Izachar, 10.Zabulon**dcéra:** Dina (1 dcéra + 6 synov)

Jakub + Bala (slúžka Ráchel) = 5.Dan, 6.Neftali

Jakub + Zelfa (slúžka Lii) = 7.Gad, 8. Aser

manželia: Jakub a Ráchel**synovia:** 11. Jozef a 12. Benjamín**manželia:** Jozef a Asenet**synovia:** Manasses a Efraim

V tejto knihe je *po prvý raz reč o anjeloch*. Dovedy bola len reč o anjelovi Jahveho, o 3 mužoch, ktorí sa ukázali Abrahámovi. V tejto knihe *archanjel Rafael vystupuje ako hrdina*.

Pri dnešných pokusoch nadviazať spojenie s bytosťami nachádzajúcimi sa v kozme, treba chápať myšlienky SP o anjeloch ako most, ktorý otvára perspektívu pohľadu na stranu bytostí, ktoré sú inteligentnejšie od nás a ktoré sú chápané Bohom, ako nezištná služba pre človeka.

Rafael slúži Tobiášovi.

Zo SP poznáme *mená 4 veľkých anjelov: Rafael, Gabriel, Michal a Lucifer*. Dráma Lucifera je známa z iných spisov. Vieme aj to, že **Kristus hovorí o Anjeloch Strážcoch**.

Mnohí ľudia majú deformovaný pohľad na anjelov, preto im začali maľovať krídla. Anjel vo SP je muž, ktorý nemá žiadne krídla, ale je predstaviteľom iného sveta. Je silný, inteligentný a ak je to duch dobra, tak vždy je na strane človeka.

Kniha JUDIT

Judit = Židovka

OBSAH v skratke:

Obliehanie mesta Betúlie Holofernesom → odstavenie od vody a potravín → starší mesta strácajú nádej → krásna vdova Judit sa odváži vstúpiť do nepriateľského vojenského tábora → zhodí šaty smútku a krásne sa vyoblieka → postí sa a modlí → zapôsobí jej krása na veliteľa → dáva si podmienku každé ráno pred svitaním opustiť so slúžkou tábor, aby sa mohla modliť k svojmu Bohu → v deň slávnosti opije Holofernesa v jeho stane → jeho mečom mu odtne hlavu → ráno ju vynesie z tábora v taške → nastokne na hradby mesta → tak múdrosť a krásu využíva pre dobro viacerých

Autor knihy je neznámy, ale určite je to Žid, ktorý žil v Palestíne. Kniha vznikla až koncom 2 storočia alebo začiatkom 1. storočia pred Kristom.

Hrdinkou tejto knihy je žena, vdova, ktorá býva v Betúlii, ktorá sa bráni pred armádou Holofernesa. Izraelčania kladú odpor, hoci nemajú šancu

21. KNIHY: TOBIÁŠ, JUDIT, ESTER a KNIHA MACHABEJCŮV

Doteraz sme sa zaoberali historickými (dejepisnými)knihami, ktoré môžeme chápať ako dokumenty preto, že hovoria o dejinách konkrétnych ľudí, o konkrétnych miestach, o intervencii Boha v živote jednotlivca, národa, o náboženskom postoji, o hriechu. Teraz berieme do rúk 3 knihy, ktoré nemajú historický charakter a podobajú sa novelám, ktoré sú známe v našej literatúre. *Sú to rozprávania, ktoré inšpirovaný autor použil, keď chcel podať čitateľom veľké hodnoty. Zakladajú sa na istých udalostiach, ale majú na mysli hlavne didaktický rozmer.* Máme v nich do činenia s literárnym prepracovaním udalostí, ktoré sa stali, ale historicky v nich nedokážeme veľa zdôvodniť. Dôležité je tiež uvedomiť si, že udalosti, o ktorých hovoria, predchádzajú časy, o ktorých sa hovorí v knihách Machabejských.

Kniha TOBIÁŠ.

Tobiáš = Jahve je dobrý.

OBSAH v skratke:

Tobi → odpočívá pod odkvapom → vrabčí trus → oslepnutie → výčitky ženy → odchod Tobiáša po peniaze do Mezopotámie → sprievodca Rafael → múdre rady → prepad veľrybou → niektoré vnútornosti → Sára → smrť 7 mužov po svadobnej noci → svadba s Tobiášom → svadobná noc v modlitbe → prežitie → návrat domov → navrátenie zraku otcovi Tobimu, keď mu oči potrel Tobiáš žľou veľryby.

Táto kniha je veľkou pochvalou vernosti Bohu v ťažkej situácii. Starý Tobiáš vo vyhnanstve zastáva verný predpisom zákona aj napriek tomu, že jeho krajanovia vykonali rôzne kompromisy. On je verný. **Tobiáš je ideálom verného Žida.** Túto udivujúcu vernosť Boh skúša. Vernosť človeka je vyskúšaná. Túto tému poznáme z knihy Gn, keď Boh mimoriadne drastickým spôsobom skúša vieru Abraháma. Je to dôležitý postreh, pretože ktokoľvek objavil veľkosť viery a pokúša sa ju zdokonaľiť, musí byť pripravený na skúšky. **Čím je väčšia viera, tým väčšie sú jej skúšky.**

Kniha ukazuje víziu šťastného manželstva a rodiny. **Rady Tobiáša o živote, ktoré dal synovi, nestrácajú dnes nič na svojej aktuálnosti. Pekné sú modlitby mladých manželov.**

Malá úloha na zopakovanie:

Vyhľadaj v knihe Gn význam jednotlivých mien. Vyplň čitateľne!

Adam_____

Eva_____

Kain_____

Ábel_____

Set_____

Noe_____

Abram_____

Abrahám_____

Sára_____

Izák_____

Izmael_____

Ezau_____

Jakub_____

Ráchel_____

Lia_____

Ruben_____

Simeon_____

Lévi_____

Júda_____

Izachar _____

Zabulon _____

Dan _____

Neftali _____

Gad _____

Aser _____

Jozef _____

Benjamin _____

Manasses _____

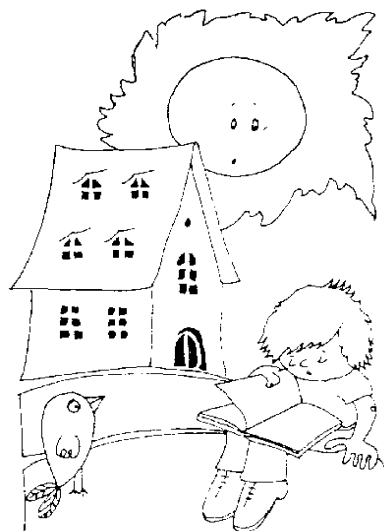
Efraim _____

Etapy obnovy náboženského života.

Tieto knihy tvoria uzatvorený celok, ukazujú etapy obnovy náboženského života vo Vyvolenom národe. Sú to:

- ❖ návrat k opravdivému kultu
- ❖ k zachovaniu Zákona Božieho
- ❖ morálna obnova cez SP

Ak ide o osobný život, treba objaviť, že ťažké vonkajšie podmienky nemôžu preškrtnúť nábožensko - morálny život. Ten dokáže prejsť ťažkosťami, kto stojí pri oltári, kto nadviaže kontakt s Bohom skrze obetu; ten kto aj za cenu odlúčenia vlastnej rodiny dokáže stáť na strane Boha; kto dokáže vziať do ruky SP a zobrať vážne jeho požiadavky a konečne, kto si dokáže vybudovať bezpečný dom. Táto posledná podmienka spočíva v nájdení druhého človeka, ktorý dáva pocit bezpečia, lebo ak niekto je sám, aj keby zamkol všetky dvere, aj tak sa necíti bezpečný.

mesta bezpeční. Múry sú zárukou bezpečnosti. Dom je vtedy domom, keď sú dvere zamknuté. *Toto bolo tretím elementom budovania totožnosti národa. Murovanie obranných múrov.* Tí, čo ich stavali, narazili na obrovské ťažkosti. V jednej ruke mali kladivo na obrábanie kameňov a v druhej mali meč na obranu, pretože stále boli ohrozovaní. Okolité národy nechceli pripustiť, aby národ Izrael zosilnel.

Opravdivé bratstvo.

Nehemiáš objavil ešte jeden bolestný vred, ktorý nivočil národ a to triedne rozdiely. To neboli bratia, lebo často jeden druhému za chlieb predávali deti. V istom momente **Nehemiáš vyzval všetkých, aby si vzájomne odpustili viny.** Autorita toho človeka bola taká veľká, že všetci poslúchli. Určili deň, keď si odpustili všetky viny.

Nehemiáš si mohol dovoliť takúto výzvu, lebo sám bol celé roky vodcom národa a nechal na svoje živobytie a na živobytie svojich ľudí ani halier. **Vyznačoval sa úplnou nezištnosťou.** Pretože jeho ruky boli čisté, nepoškvrnil sa nikdy žiadnym peniazom, preto jeho autorita bola taká veľká. **Mohol otvorene povedať: „Nikdy som nejedol chlieb za vaše peniaze.“ On i všetci jeho ľudia plnili spoločenské funkcie nezištné.**

Návrat k Biblii.

V knihe Nehemiáš je ešte **reč o jednom dôležitom elemente v obnove morálneho zákona.** Keď bola svätyňa hotová, **Ezdráš priniesol Tóru;** Zákon a začal čítať ľudu. *Morálna obnova sa uskutočňuje počúvaním Slova Božieho skrze čítanie SP od rána do večera. Celý národ počúval, on čítal a vysvetľoval Pentateuch Mojžiša. 8 dní trvala duchovná obnova, ktorá sa skončila uzatvorením zmluvy s Bohom.*

Treba si všimnúť aj to, ako Nehemiáš robil poriadok v Božom dome, v ktorom časť príbytkov premenili na bývanie akejosi dôležitej osobe. Keď Nehemiáš vošiel do toho príbytku, vyhádzal nábytok von oknom. Táto scéna pripomína evanjelióvu udalosť, keď Kristus s bičom v ruke bojoval o čistotu svätyne. Na území svätyne nemôže byť nič svetské. Tento rozhodný postoj Nehemiáša skvele harmonizuje s požiadavkami, aké kladie Prorok z Nazareta.

14. Historické zaradenie Mojžišovej doby.

Tóra je v prvom rade vyznaním viery, preto v nej nájdeme veľa podrobnosti a úplne historicky presných informácií, ktoré zaujímajú historikov.

Nespomína sa len meno faraóna, ktorý utláčal Izraelitov, ani meno jeho nástupcu, za vlády ktorého opustili Egypt. Nejasným zostáva umiestnenie Červeného mora, väčšina zastavení na púšti, dokonca aj umiestnenie Sinaja. Nikdy sa nespomína čas udalosti a väčšinu čísel treba chápať v prenesenom zmysle.

O biblických udalostiach nehovoria ani egyptské pramene. Nieje to nič zvláštne, keď z ich pohľadu muselo ísť o vedľajšie udalosti, že egyptskou krajinou prešla nejaká semitská skupina kmeňov a podaril sa jej prechod cez more; a že zahynula malá skupina prenasledovateľov – to sa stávalo častejšie. Aj svet do ktorého utekali Izraeliti bol mimo ich záujmu.

V období rokov 1730-1580, keď so semitskými kmeňmi prišli do Egypta možno aj predkovia Izraela, bola už vysoko rozvinutá stáročná kultúra. Najstaršie pyramídy mali už takmer 1000 rokov. Vznešeným mŕtvym, ktorí zabalzamovaní spočívali v hrobkách, sa dávali cenné poklady. Nápisy informovali o slávnych miestach Veľkých.

- ❖ Vládcovia sa volali faraóni
- ❖ vlastnili najvyššiu kňazskú hodnosť
- ❖ verili, že po smrti vystupujú do neba a tam dostávajú božskú úctu
- ❖ ako poukaz božskosti sa budovali pyramídy.

O dĺžke pobytu Izraelitov v Egypte podáva Biblia rozdielne údaje:

Gn 15,6 hovorí o štyroch generáciach

Gn 15,13 o štyristo rokoch: „A pán povedal Abramovi: „Dobre si uvedom, že tvoje potomstvo bude príselcom v cudzej krajine, zotročia ho a štyristo rokov budú s ním zle zaobchádzať“.

Ex 12,40 o štyristotridsiatich rokoch: „Izraeliti bývali v Egypte 430 rokov.“

Tým môže byť vyjadrené, že Hebreji prichádzali do Egypta postupne. Väčšina súčasných bádateľov dnes zastáva názor, že faraón, ktorý na Izrael uvalil ťažkú prácu, bol Ramses II. Podľa toho východ z Egypta sa mohol uskutočniť za jeho nástupcu Mernepthta. Na jednom z Mernepthtových

nápisov sa „Izrael“ spomína prvý krát písomne. No nápis sa týka kmeňov, ktoré žijú v Kanaáne.

Predkovia Izraela žili na úrodnom území v Gossene; medzi: Nílskou Deltou – Sinajským poloostrovom – Červeným morom. Pre Egyptských vládcov boli najprv vítaní.

- ❖Tvorili akýsi nárazník medzi obyvateľmi pri Níle a kmeňmi Prednej Ázie. Tieto kmene ustavične útočili zo severu a z východu.
- ❖Neskôr ich použili pri žatve, v baníctve a pri mnohých stavebných prácach.
- ❖Ex 1,11 hovorí o ťažkých nútených prácach pri stavbe zásobovacích miest Pitom a Ramses.

Na základe týchto údajov a aj iných miest Biblie sa dá predpokladať, že nie všetky kmene Izraela boli v Egypte. Oveľa pravdepodobnejšie je, že tieto kmene k plnej samostatnosti dospeli až v dobe sudcov v Kanaáne a zrástli s nimi v jeden kmeňový zväzok „Izrael“. Zážitky izraelských predkov v Egypte použila neskôr Biblia ako základ pre dejiny spásy celého Izraela. **Jedinečnosť Izraela teda nespočíva v spoločnom slede generácii, ale v ich spoločnej viere v Boha, ktorý zachraňuje, dáva zákony a vyvoluje si.**

„...pod', pošlem ťa k faraónovi! Vyvedieš môj ľud, Izraelitov, z Egypta!“
(Ex 3,10)

Druhá polovica knihy Ezd nám dáva nahliadnuť do Ezdrášovej osobnosti. Jeho poznanie Písma a Bohom daná múdrosť boli také viditeľné, že ho kráľ ustanovil vodcom druhej vlny navrátilcov, učiteľom a duchovnou hlavou národa. (7, 14-26)

Starosť o rodinu

Ezdráš vykonáva mimoriadne drastické rozhodnutie, ktoré sa týka miešaných manželstiev. Hovorím o tom preto, že táto vec je stále aktuálna a aj teraz je v Cirkvi veľmi dôležitou vecou. V Dt Mojžiš rozhodne zjavil Božiu vôľu, že Žid si nemôže vziať pohanku za ženu, ani Židovka si nemôže vziať pohana za muža. **Jestvovala iba jedna možnosť uzatvárania manželstiev: mohlo sa tak stať v rámci Vyvoleného národa.**

Aký bol motív toho zákazu? Pri uzatváraní miešaných manželstiev bola *vystavená nebezpečenstvu viera*. Dalo sa pripustiť, že pohan mohol vziať Židovku, ale musel prestúpiť pred tým na židovskú vieru a v čase otroctva vzniklo veľa miešaných manželstiev.

❖Ezdráš pripomína, že **rozhodnutie Boha je dôležitejšie ako ľudské putá, preto sa treba rozísť**. Pohanské ženy treba prepustiť a deti podeliť závislé od pohlavia: dcéry matkám a synov otcom. Rozhodnutie bolo prijaté. prosia Ezdráša iba o to, aby predĺžil termín usporiadania týchto záležitostí, lebo on to žiadal vykonať počas niekoľkých dní.

Ezdráš má na mysli náboženskú čistotu a vernosť Bohu. V tomto zápase nepozná kompromis. Ak má byť obnova národného života, tak od samého koreňa. Žiadne ľudské ohľady tu nemôžu vstúpiť do hry.

V Cirkvi cez celé stáročia nebolo dovolené uzatvárať miešané manželstvá s neveriacimi. Dnes sú dišpenzy, ale vieme, že takéto manželstvo sa spravidla končí porážkou katolíkov. Najčastejšie sa stáva, že katolík pri takom partnerovi vychladne, stráca citlivosť svedomia i vieru.

NEHEMIÁŠ

Starosť o bezpečnosť.

Nehemiáš – človek, ktorý zaujímal vysoké postavenie na perzskom dvore. Dostal od Boha nariadenie, aby sa vrátil a **vybudoval múry Jeruzalema**. Aký je cieľ tejto činnosti? Pokiaľ neboli postavené múry, dovtedy neboli obyvatelia

Prvá vlna: ZOROBÁBEL

42 000 Židov prišlo do Jeruzalema, ktorý bol v ruinách. Viedol ich **Zorobábel**. Pozorujeme tu prvý dôležitý akt v boji o totožnosť národa počas okupácie. Židia, hoci boli viac ako 50 rokov v babilonskom zajatí, neskôr v perzskom, si uvedomili, že aj napriek tomu, že ich politická situácia je ťažká, musia zostať národom a to takým, ktorý pretrvá.

❖ **Prvým znakom tejto národnej totožnosti bol kult Boha.** Zorobábel, ktorý ich priviedol, **hľadá na mieste svätyne základ oltára.** Na týchto základoch **buďuje nový oltár** a aj napriek tomu, že okolo sú iba ruiny, **na tomto oltári prináša obeť. To je začiatok, nadviazanie kontaktu s Bohom.** *To je prvý veľký akt, ktorý rozhoduje o totožnosti národa.*

❖ Zavádza tiež slávenie sviatkov. Židia slávia **sviatok Stánkov.** Na tento sviatok časť ľudí, ktorí boli roky v otroctve, plačú od radosti z návratu.

❖ **Chceli budovať svätyňu.** Mali dovolenie vládcu. Nebolo to však jednoduché kvôli ostatným prisťahovaným obyvateľom, ktorí neboli Židmi, na území Palestíny a odmietali svätyňu. Vedeli, že to by bolo srdcom a centrom ich náboženského i národného života. Začali sa vážne ťažkosti. Židia sa odvolávajú na nástupcu kráľa Kýra. Po mnohých rokoch, kedy bola stavba zastavená, dáva perzský kráľ **Dárius** príkaz hľadať dokument Kýra.

❖ V roku **516** bola svätyňa postavená. Jeruzalem však nebol vybudovaný, nebolo k tomu dovolenie. Najprv vybudovali svätyňu a až neskôr postupne začali stavať domy.

Druhá vlna: EZDRÁŠ

Ezdráš bol zbehlý v zákone; veľký učiteľ a kňaz. Prichádza zorganizovať spoločnosť. *Je to druhá etapa záchrany totožnosti národa.*

❖ Ide o to, aby Židia mali **vlastnú administratívu a zvlášť súdnicstvo,** aby neboli závislí od okupantov. Meno **Ezdráš** znamená „pomoc“. Celý jeho život bol zasvätený službe a národu. Podľa tradície je autorom veľkej časti 1Kr a 2Kr, Ezd, Neh a Ž119. Stál v čele 120 členov rady, ktorá zostavovala súbor spisov SZ. *Svoje rozprávanie sústreďuje na Božie prislúbenie, že sa vrátia do svojej zeme, ako to prorokoval Jeremiáš. Toto poslanstvo bolo jadrom Ezdrášovho života*

15. Štvornásobný obraz o Mojžišovi.

Knihy Ex; Lv; Nm a Dt majú dlhú a ešte nie celkom ujasnenú dobu vzniku. Tento veľký celok vyrástol z malých začiatkov. Na začiatku bolo pravdepodobne vyznanie viery zachránených z Egypta, ktoré mohlo byť predlohou aj pre Dt 26, 5-9.

Toto „**spásno-dejinné Crédo**“ Izraela siaha do doby patriarchov až po vstup do zaslúbenej krajiny. Vie o pobyte ľudu v Egypte; o tvrdej otrockej práci a napokon o záchrane mocnou Pánovou rukou. *V priebehu dejín sa toto vyznanie rozšírilo. Egypťské rany sú teraz názorné, rovnako Božie záchranné skutky, predovšetkým jeho pomoc pri prechode cez more. Pridali sa rozprávania a kmeňové tradície, zákony a kultové predpisy. Komplikovanú konečnú podobu máme pred sebou v Mojžišových knihách.* Vývoj ukazuje, že ani tieto knihy netreba chápať ako opis dejín v dnešnom zmysle. **Je to vyznanie, ktoré vyrástlo z viery, ale má základ v Božom historickom skutku.** Bez Božej záchrany Izraela z Egypta by tieto knihy nejestvovali.

Je zaujímavé, že v tomto pôvodnom vyznaní viery sa Mojžiš nespomína. Môže to mať *teologický význam: záchrana sa má pripísať len Bohu.* V neskoršej dobe sa to však zmenilo. Začal záujem o postavu, ktorá mala veľký podiel na vyslobodení Izraela z Egypta.

Obraz a chápanie postavy **Mojžiša**, tak ako ho máme v Pentateuchu, sa vytvorila z rozličných podaní a uvažovaní. Na začiatku knihy Ex je zaznamenané podivuhodné detstvo a rozprávanie o príprave na faraónovom dvore. Pretože **v hneve zabil Egypťana, musí ujsť do Madiánu.** Jedného dňa, keď pásol v púšti ovce, **zjavil sa mu v horiacom trňovom kríku Boh. Spoznáva Božie meno a dostáva poverenie vyslobodiť svoj ľud.** Tejto úlohy sa ujíma len nedobrovoľne, lebo je spojená s veľkými ťažkosťami. Dôjde k boju s faraónom, ktorý ani pri rôznych pligach nesúhlasí s odchodom Izraela. Odpor faraóna nakoniec zlomí **udalosť Paschy (prechodu Pána = smrť všetkého prvorođeného.)** Nastáva východ z Egypta. Faraónova bojová skupina nedokáže zabrániť prechodu cez more. Biedne zahynie. Pre Izrael teraz začína **putovanie** po púšti. **Na Sinaji dostáva Desatoro = Dekalóg** a iné zákony. Mojžiš tu uzatvára zmluvu medzi Bohom a jeho ľuďmi. Táto **zmluva je čoskoro porušená.**

Izrael tancuje okolo zlatého teľaťa. Boh ho prísne potrestá. Na konci Mojžiš sprostredkuje obnovenie zmluvy.

V priebehu ďalšieho putovania **sa ľud proti Mojžišovi búri** a nastane spor o tom, či do zaslúbenej krajiny netreba vojsť už pri Kadeši. **Na Izrael je uložené dlhé putovanie, až začína pochybovať aj Mojžiš. Za trest nevstúpi do zaslúbenej krajiny.** Jeho **nástupcom** bude **Jozue**.

Mojžiš „zomiera“ na vrchu Nebo, krátko pred tým, než Izrael vojde cez Jordán do Kanaánu. Jeho hrob je neznámy.

Tento obraz o Mojžišovi nie je ani zďaleka taký jednotný, ako sa javí. Dôvodom sú rozličné politické a náboženské udalosti, kde bolo potrebné takú veľkú osobnosť, ako je Mojžiš interpretovať primeraným spôsobom, ak sa chcel zachovať hlavný cieľ: Vyjadrenie jeho významu pre súčasnosť a nie zostaviť jeho bibliografiu. Jeho veľkosť sa nedá obsiahnuť jedným pohľadom. Svoju úlohu zohrávajú ciele jednotlivých prameňov Pentateuchu.

(Podobne zobrazujú rozličné črty Ježiša štyria evanjelisti.)

Jahvistický prameň:

- ❖obraz Mojžiša je drsný, ostrý
- ❖Mojžiš je len nástroj, ktorým Boh suverénne disponuje
- ❖**zázraky nekoná Mojžiš, ale Boh sám**
- ❖Mojžiš ustupuje všade do úzadia (Ex 3, 7-9; 16-20)

Elohistický prameň:

- ❖stavia Mojžiša a jeho ľud do popredia; napr. nie sám Boh vyvádza ľud z Egypta, ale Mojžiš dostáva poverenie od Boha (Ex 3, 10-12)
- ❖**stáva sa z neho veľký divotvorca** (svojimi znameniami dáva podnet k najdôležitejším udalostiam – zázračná palica.)
- ❖Mojžiš ako prorok (tento spis vznikol v prorockých kruhoch, preto ho takto vyzdvihuje.) Nm 12, 6-8

Deuteronomický prameň:

- ❖vidí Mojžiša ako proroka
- ❖**pôsobí tu nie zázrakmi, ale výlučne svojím slovom**
- ❖Boh hovorí k ľudu len cez Mojžiša (je to jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi) Dt 5, 23-31 Toto prostredníctvom znamená pre Mojžiša veľkú ťarchu. Je trpiacim prostredníkom, ktorý sa pre Izrael stretá s Božím

Kronistické dielo – biblický pohľad.

Sem zaraďujeme: **1 a 2 Kroník, Ezdráš, Nehemiáš**

Autora týchto kníh nazývame *kronista*. Žil okolo roku 350 pred Kristom a pochádzal z triedy levitov. *Aby pohol vtedajšiu náboženskú ľahostajnosť židov, predstavuje ideál Božieho kráľovstva na zemi: jeho stred je v Jeruzalemskom chráme, oporný bod v kráľovi Dávidovi a jeho legitímnych nástupcoch a najvyšší prejav náboženského života sú bohoslužobné úkony, hudba a služba levitov.*

Vo veľkej miere na to použil materiál z predchádzajúcich biblických spisov, hlavne z kníh Samuelových a Kráľov, ale aj z iných, dnes už nedostupných prameňov, z pamäti Ezdráša a Nehemiáša.

Týmto dielom chcel kronista svojim súčasníkom jasne ukázať čím má vyvolený Boží ľud byť: **spoločenstvom viery, modlitby a vernosti Abrahámovmu Bohu, ktorý si chcel z Dávidových potomkov vyvoliť svojho pomazaného, Mesiáša.**

Ak bude vyvolený ľud počúvať Božie slovo ohlasované prorokmi, ak bude verne zachovávať Zákon, ktorý mu vysvetľovali kňazi ako Ezdráš, môže si byť istý, že ho bude Boh vždy požehnávať a chrániť.

V r. 586 kráľ Nabuchodonozor zručil Jeruzalem a odviezol Izraelčanov do Babylonu. Taký bol zákon vojny. Zbúrali hlavné mesto, aby sa presídlení obyvatelia nemali k čomu vracieť. Zrúcali všetko do základov. Zničili celé bohatstvo kultúry. Po 50 rokoch sa politická situácia zmenila, pretože Babylon zničili Peržania. Ich kráľom bol vtedy jeden z najvynikajúcejších vládcov, akých dejiny poznajú, Kýros Veľký, kráľ perzský, ktorý zomrel v roku 538. Podmanil si celý vtedajší svet. Vôbec mu nezáležalo na tom, aby nivočil, vraždil, rúcal. Disponoval skvelou armádou, prichádzal na hranice daného štátu a diktoval podmienky pokoja, ktoré boli pomerne ľudské. Určil výkupné, aké mali zaplatiť do jeho pokladnice a on im zaručoval bezpečnosť. Vojsko danej krajiny začlenil do svojej armády. Najčastejšie podpisoval takéto dohody a daný štát prechádzal pod jeho nadvládu. Beda bolo tomu štátu, ktorý sa postavil na odpor.

Vybudovanie svätejny.

Pretože Izraeliti boli pod nadvládou Babylončanov a Kýros si podmanil Babylon, vedel, že má medzi týmito ľuďmi svojich prívržencov. Vedel tiež, že v izraelskom národe je mnoho vynikajúcich ľudí, špecialistov, zvlášť v oblasti obchodovania, ktorí zastávali dôležité miesta. Súhlasil, aby sa Izraelčania vrátili do Jeruzalema a vybuvovali si svätýňu.

20. POEXILOVÁ DOBA

Poznatky z dejín vyvoleného národa obyčajne končia obdobím vyhnanstva, exilom. Po ňom sa, ako ostrovy mora nevedomosti, vynárajú iba obdivuhodné činy **proroka Daniela a Makabejcov**. Skutočne, obdobie od obnovy Izraela až po Ježišov príchod je pre mnohých kresťanov úplne bezvýznamné, akási prestávka v Božom pláne, neznáme a nedôležité zakončenie SZ doby.

Skutočnosť je však úplne iná. **Hlasy prorokov sa v tejto dobe prakticky odmlčia**, čo je pre veriacich nie malou skúškou, ale niektoré predsa ešte doznievajú a to silne, najmä posledných menších prorokov Aggea, Zachariáša a Malachiáša.

Predovšetkým však ide o obdobie, v ktorom kňazi a učitelia Zákona vedú k prehlbovaniu viery a formujú rôzne duchovné hnutia. Dochádza tiež k rozhodujúcemu obratu v náboženskom postoji národa. Izraeliti sa vracajú z vyhnanstva navždy vyličení zo svojho predchádzajúceho sklonu k modloslužbe. Nie preto, že by sa prestali stýkať s pohanským svetom, ale naopak, spoznali ho až priveľmi zblízka vo svojom každodennom živote. Ich myslenie a viera sa však už nedali pohliť okolitým prostredím. „Prispôbili“ sa mu v tom zmysle, že prehľadli svoje tradičné hodnoty.

Ešte prídu veľmi ťažké chvíle skúšok, ale Izraeliti budú schopní hrdinsky bojovať za zachovanie vernosti myšlienkam monoteizmu a dedičstvu predkov. Viera v dobe Ježišovej už nebude rovnaká, ako v dobe pred vyhnanstvom. Bude to viera **nová, pevná, označovaná termínom „judaizmus“**.

Vôbec teda nejde o dobu s označením „epilóg“. Ide o takmer 6 storočí, teda dobu rovnako dlhú, ako strávil Izrael v Zaslúbenej zemi pred vyhnanstvom.

Sú to storočia, kedy SZ pripravuje priestor pre príchod NZ, ktorý všetko obnoví, premení. Preto sa práve v tomto období formuje Biblia dnešnej podoby.

Neprichádza iba ku konečnej úprave historických kníh, definitívnej úprave Žalмов, ale je to obdobie zostavovania takmer celého zbytku veľkej časti prorockých spisov, kompletný súbor múdroslovných kníh, zostávajúcich historických a posledná redakcia Tóry – Pentateuchu.

hnevom. Takto nemôže vojsť do krásnej krajiny. No **nikdy sa s Bohom neháda**. Vždy je plný pokoja a pokory, hoci v iných podaniach sa dá aj uniesť hnevom. Napr. Ex 2, 12; Ex 32, 19

Kňazský prameň:

- ❖ miestami je veľmi slávnostný
- ❖ úlohy, ktoré by mal spĺňať Mojžiš sú **zverené Áronovi** napr. pri ranách. Aj obeť prináša len Áron. Mojžiš je od toho všetkého oslobodený. Už nie je nástrojom, divotvorcom, prorokom, či prostredníkom.
- ❖ je **vybraný, aby bol partnerom Bohu v rozhovore** Ex 24, 15-18; Ex 34, 29-35. Ani tu sa neskrýva ľudská stránka.
- ❖ *tento spis pozná aj jeho veľké zlyhanie*, pre ktoré nesmie vstúpiť do Kanaánu. Nm 20, 8 a Dt 32, 51

Všetky tradície sa zhodujú v tom, že nikto v SZ nedostal od Boha také osobitné poverenie, ako Mojžiš. Toto naplnil poslušnou službou a láskou k Bohu a k svojmu ľudu, v spásno – dejinnej chvíli Izraela. Bez Mojžiša by nebol Izrael.

Vyslobodenie z otroctva

Na začiatku knihy Ex 1, 8-22 sa spomína veľká sociálna núdza. Faraón vo svojej dobe takmer všemohúci pán, hodnotil ľudí ako lacnú pracovnú silu. Veľkolepé stavby, ktoré mali jeho politickému systému prepožičať úctu a trvanie, nariaďuje stavať diktátorským spôsobom. Keď sa otroci začnú proti tvrdým životným podmienkam búriť, ich postavenie sa len zhorší: práca sa sťažuje, nešetří sa ani ľudský život. Situácia sa javí ako bezvýchodisková. No utlačaní „volajú k Bohu“ (Ex 2, 23-25) **Boh ich v tejto existenčnej núdzi vypočul**.

Jeho pomoc je nutná. Na začiatku Boží vyslobodzujúci čin vyvádza Izrael zo situácie, ktorá budila pochybnosti. Jeho záchrana je určená utlačaným ľuďom. Boh neskôr svoje sociálne požiadavky voči Izraelu odôvodňuje slovami: „Pamätaj, že si bol otrokom v Egypte.“ (Ex 20, 2)

Nikdy sa nedá dostatočne zdôrazniť, že Izrael nemal pre svoje rozprávanie o Bohu filozofický alebo náboženský dôvod. V dejinách zažil Boha ako svojho záchrancu.

Boh vyslobodil svoj ľud z neúnosnej situácie. V popredí tu nie je milosť a odpustenie; svätosť a budúca sláva. **Na počiatku je oslobodenie z úplne existenčnej núdze**. Boh tu ukázal, že je proti vykorisťovaniu, utláčaniu a násiliu, keď ho z toho vyslobodil.

Je pochopiteľné, že túto praskúsenosť Izrael neskôr ukazoval vždy názornejšie. **Spomienka na udalosti a vďačnosť oslobodených vytvorili texty, v ktorých sa zlieva viera s dejinami.** Práve mnohé zázračné črty svedčia o tejto vďačnosti. Rozprávania o ranách; o prechode cez more; o zázrakoch v priebehu putovania po púšti sa zhodujú v tom, že **Boha hlásajú ako Záchrancu Izraela.**

Aby faraóna pohl k prepusteniu Izraela, Boh dopúšťa na jeho krajinu rany.

Sú to:

1. krvavá voda v Níle 2. žaby 3. komáre 4. ovady 5. mor dobytky 6. vredey 7. ľadovec 8. kobyľky 9. tma 10. smrť prvorodených.

Väčšina týchto úkazov nie je v Egypte zriedkavá ani dnes. Samotné červené sfarbenie Nílu sa dalo na niektorých úsekoch pozorovať aj v tomto storočí – keď nastal silný úhyn rýb.

Iste nie je náhoda, že väčšina rán súvisí s Nílom. **Boh sa ukázal silnejší, ako najsilnejšia životná moc Egypta.** Rany sú znameniami jeho moci. Aj keď nemusí ísť o zázraky v zmysle prekročenia prírodných zákonov, predsa v nich Izrael videl obdivuhodné Božie skutky.

Vrcholom Božieho oslobodzujúceho diela **je záchrana v mori.** Kým Izraeliti bezpečne prechádzajú cez more, skupiny bojových vozov, ktoré ich prenasledovali, hynú vo vodách. Táto záchrana bola pre Izrael vždy jeden z najrozhodujúcejších Božích činov. V Exode je o tom dosť komplikovaná správa. Jednotlivé pramene to opisujú svojsky. Tu je zjavné, že do opisov prenikli aj legendárne prvky, ktorých cieľom je vyjadriť veľkosť Božieho zásahu.

Aj pobyt na púšti je obdobím mnohých zázrakov. V odlúčenosti od sveta Boh pripravuje svoj ľud na uzavretie zmluvy.

❖ **Čas pobytu na púšti sa pre Izrael stáva časom milosti.** Božiu blízkosť pri ľude zdôrazňujú mnohé zázračné udalosti. Izraela zachraňuje vždy zo základnej núdze: hlad, smäd, ohrozenie nepriateľmi, pochybovanie...

❖ **Pri Mára** Boh ukázal Mojžišovi **drevo,** ktoré urobilo **z horkej vody požívateľnú.**

❖ **V púšti Sin** im posielal **prepelice a živí ich mannou.**

❖ **Pri Rafidim** Mojžiš vyvedie **vodu zo skaly**

❖ Jeho **modlitba** spôsobuje **víťazstvo nad Amalekitmi.**

V cisterne skoro príde o život. Prichádza však ku katastrofe, ktorú ohlásil. Po jeden a pol roku, r. 586 je mesto dobyté a chrám vyplienený a zbúraný. Časť obyvateľov je pozabíjaná, druhá časť je odvedená. Väčšina vidieckeho obyvateľstva zostáva, medzi nimi aj Jeremiáš.

Po novej revolte, vzbure a zavraždení babylonského miestodržiteľa utečie jedna skupina do Egypta. Starého Jeremiáša zoberú so sebou, tam sa jeho stopa stráca.

Jeremiášov osud je poznačený hlbokým sklamaním z neúspechu svojho ohlasovania.

Vyznačuje sa pochybnosťami o Bohu i o sebe samom. Nejaký čas pred zánikom štátu sa začína boj proroka o osud jeho ľudu, ktorý je vydaný na zánik, ak sa nevráti k Jahvem. **Vášnivo karhá odpadnutie k cudzím bohom a útočí proti klamným istotám, opierajúc sa o chrám.**

Všetky zvesti o trestoch, ktoré Jahve musí uskutočniť, sú iba hrozbou, ktorú môže ovplyvniť obrátenie sa. Ak sa Izrael obráti, trest sa odvolá, bude zrušený. Jahveho ľud musí žiť Božiu Tóru v jej celistvosti. Ak sa spolieha iba na Božie vyvolenie a zabúda na Boží záujem o človeka, prichádza o svoju spásu. Prorok však ohlasuje aj spásu. Prvým zajatcom, ktorí sú zúfalí a bez odvahy, píše list (Jer 29, 1-13), v ktorom im dodáva odvahy, aby sa podvolili svojmu osudu a stavali na Jahveho prisľúbení.

Proroci Perzskej provincie v Júdey

Aggeus, Zachariáš, Trito-Izaiáš, Malachiáš, Joel a Jonáš.

(por. 1, 10-17) Veľmi dojímavým príkladom je Pieseň o vinici (por. Iz 5, 1-7) Pravdepodobne ju spieval pri jednej z niektorých veselých slávností Izraela. *Spieva v nej o láske muža k svojej vinici, ktorej je oddaný s takmer erotickou láskou. Prekopal túto vinicu, pozbieral kamene a nasadil révu. Každá vinica, ktorá je opatrovaná s takou starostlivosťou, odmení sa bohatými strapcami hrozna! V tomto prípade je však výsledok iný. Láska nie je opätovaná, ženích žne nevdak, t.j. kyslé a plané hrozno.*

Počas Piesne si poslucháči náhle uvedomili: Táto dôrazná pieseň hovorí o Jahvem a Izraeli.

Jeremiáš

*„Keď budete volať ku mne,
keď prídete a budete sa ku mne modliť, vyslyším vás.*

Budete ma hľadať a nájdete ma; ak ma budete hľadať celým svojim srdcom...“

Jer 29, 12-13

Pochádza z kňazskej rodiny v Anatote (severne od Jeruzalema), mal možnosť zoznámiť sa s históriou a tradíciami Izraela. Jeho vystúpenie spadá do najkritičnejšej doby izraelských dejín. Asýrska moc upadá, Palestínska sa dostáva nakrátko pod vplyv Egypta. **Okolo r. 628 je Jeremiáš ako mladý muž povolaný.**

Zo začiatku kritizuje sociálne a kultové nedostatky a takto podľa možnosti pomáha nepriamo pripravovať kráľa Josiáša (621).

Za jeho nástupcu Joakima začína nebezpečná politická situácia. Júdsko je vazalom Babylončanov, ale kráľ vsadí na pomoc Egyptanov a zastavuje vyplácanie daní Babylončanom. Je brutálnym despotom.

Jeremiáš v tejto situácii varuje, napomína, žaluje a preto ho uväznia, dokonca chce zničiť jeho život. Mesto však už v r. 598, krátko po obliehaní padá. Chrám a palác sú vyplienené. Kráľovský dom a „horných 10 000“ je odvlečených do Babylonu. (por. 2Kr 24, 24) Nabuchodonozor dosadzuje za kráľa **Sedekiáša, ktorý pokračuje v protibabylonskej politike, proti čomu Jeremiáš ostro vystupuje.**

Nakoniec Babylončania obľahnú Jeruzalem po druhý raz a pokúsia sa ho vyhľadovať. **Jeremiáš je obvinený z vlastizrady a uväznený** (37, 11-21).

Všetky tieto zázraky vyjadrujú jedno:

Všetko, čo Izrael potrebuje k životu, dostáva od Boha!

Napokon vo svojom jadre nie sú tieto rozprávania nepravdepodobnými. Zrejme bolo drevo, ktoré odstraňovalo horkosť vody.

Krdle prepelíc ešte aj dnes pri svojom jarnom sťahovaní z Afriky do Európy križujú územie pri Červenom mori.

Manna je vlastne výlučok vošiek, ktoré na tomto území žijú na stromoch: manna = tamariška. Pri trávení potravy (listov) vylučujú pre svoje larvy sirupovitú tekutinu. Na suchom vzduchu tieto bielo – žlté kvapky kryštalizujú až na veľkosť hrachu a ako manna padajú na zem. Izraelitom to však nemohlo slúžiť ako výlučný pokrm. Beduíni ich zbierajú a jedia ešte aj dnes.

No zostavovateľom SP sú také vysvetľovania vzdialené. Nechceli a ani nemohli vysvetliť príčiny týchto nevedných prírodných úkazov. Pripisovali ich bezprostredne Bohu a chápali ich ako „znamená“, ktorými im Boh pomáhal.

Postava Mojžiša v podaní rôznych tradícií.

1. V dobe kráľa Dávida a Šalamúna vyrastá v Jeruzaleme vysoká kultúra, duch osvietenstva a humanizmu. Šalmunov kráľovský dvor je „lahňou múdrosti“. Je to vrchol náboženských a politických dejín Izraela, ako aj vrchol literatúry. **Kráľovskí pisári** vedú korešpondenciu, zriaďujú archívy. Kultúrna výmena s okolitými krajinami podporuje rozvoj vlastnej literatúry. Takto vznikajú prvé súvislé rozprávania o Šaulovi, Dávidovi a Šalamúnovi. (*Sám Dávid bol hudobník, ktorý skomponoval mnohé žalmy; Šalamún je pokladaný za autora časti Knihy Prísloví.*)

2. V Šalamúnovej dobe sa tiež zbierajú staré tradície z obdobia patriarchov (Abrahám, Izák a Jakub), Mojžiša a pohľad autora **Jahvistu** sleduje aj počiatky ľudského pokolenia, ktoré do značnej miery ovplyvnili mytológie starých orientálnych národov. Spracovanie týchto tradícií sa však vyznačuje pohľadom na Jahveho, ktorý zachraňuje.

3. Po rozpade Šalamúnovej ríše sa deje podobné zozbieranie dokumentov a ústnych tradícií aj v severnom kráľovstve, Izraeli. Autori – **Elohisti** sa snažili predstaviť minulosť na veľkých postavách národa, aby tak poučili prítomnosť. *Vďaka nim sa nám v Pentateuchu zachovali obrazy Abraháma, Mojžiša ako prorokov.*

4. V roku 621 prichádza k radikálnej zmene, k obnove. Bolo to v dobe kráľa Joziáša. V Jeruzalemskom chráme bol objavený **deuteronomický zákonník,** ktorý sa stal podkladom k radikálnej reforme života. Postupne sa doplňal napomenutiami a dejinnými časťami a *tak vzniklo veľké dielo, deuteronomická práca.* Veľmi výrazne zdôrazňuje Božiu zmluvu, od ktorej sa národ odklonil a napomína ho, aby nasledoval Božie príkazy zmluvy. Katastrofu Izraela vysvetľuje ako dôsledok porušenia zmluvy.

5. Osobitný význam pre Bibliu má aj kňazská tradícia, reformovaná jeruzalemským klérom. Kňazi zdôrazňovali staré zvyky, obrady, význam chrámu ... Dôležitú úlohu zahrli aj v exile, kde poukazujú na zákony o sobote, obriezke, pokrmoch a iné, ktorými sa odlišujú od pohanov. Za svojho predka považujú Árona, „prvého kňaza“.

6. Tí, čo sa okolo r. 538 vrátili z exilu, priniesli si ako najvzácnejší poklad práve sväté knihy. *Tóra v tomto období dostáva poslednú úpravu a jej znenie je také, ako prešlo do našej Biblie;* ako zbierka 5 Mojžišových kníh (Gn, Ex, Lv, Nm, Dt).

„Starý zákon je pôda, z ktorej vyrastá Nový zákon. Ak sa oddelí NZ od SZ, akoby ho odrezal od svojho základu, sám však nemá stálosti.“

Ozeáš

Je o niečo mladší ako Amos a pochádza zo Severnej ríše. *Pôsobil pravdepodobne niekoľko desaťročí. Jeho činnosť spadá ešte do doby kráľa Jeroboama II., a končí sa až krátko pred zánikom Severnej ríše r. 722. Bolo to obdobie úpadku.*

Aj Ozeáš pranieuje nespravodlivosť a chýbajúcu ľudskosť. Hlavná obžaloba však smeruje proti modloslužbe, uctievaniu Bála.

Bálovo náboženstvo bolo od začiatku pre Izrael veľkým pokušením (por. Nm 25, 1n). O jeho zavedenie v Severnej ríši sa postaral kráľ Achab a jeho manželka Jezabel. V 8 stor. sa vyvinul **synkretizmus = zmiešanie náboženstiev,** ako v oficiálnom uctievaní Jahveho, tak aj; *a predovšetkým v súkromnom náboženstve ľudu.* (por. Oz 4, 4-19)

A práve tu Ozeáš útočí. To, že Izrael prepadol bohom plodnosti Kanaánu, považuje za **„cudzoložstvo“ voči Jahvem.** Lud sa opojil bohatými plodmi krajiny a pri tom zabudol na darcu týchto darov. Preto že sa to stalo, nemôže byť ani hospodársky blahobyť trvalým. To „cudzoložstvo“ má následky vo všetkých oblastiach života.

Proroci Južnej ríše – Júdska

Izaiáš

*„Tvorcovia modiel sú ničomní všetci
a ich miláčikovia neprospejú.
Ich svedkovia nič nevidia
a nič nezvedia, aby sa zahanbili.
kto urobil boha a ulial sochu,
aby mu prospela?*

Hľa, všetci jeho stúpenci sú v hanbe ...“ Iz 44, 3-4

Bol povolany v roku, keď zomrel kráľ Oziáš (739). *Bola to doba, keď sa vzťahovala asýrska veľmoc a keď sa vytvárali protiasýrske spolky.* Pravdepodobne pochádzal z kruhov vyššej vrstvy, mal prístup k dvoru a výborné vzdelanie. V celku mal dobré výhľady a kariéru v politike alebo v správe.

Podobne ako Amos, aj Izaiáš útočí na sociálne ťažkosti: vraždenie, podplácanie a chamtivosť sú na dennom poriadku súčasne s bohoslužbou a modlitbou. „Je to nezlučiteľné a protikladné!“, narieka prorok.

Takto bolo v krajine 450 prorokov Bálových a 400 Ašartiných. Proti takémuto stavu vystupuje ostro Eliáš. Prichádza k tvrdému rozporu medzi nim a kráľom Achabom. Išlo o otázku: „Kto je záhubou Izraela? Pán alebo Bál?“. Počas veľkej štátnej akcie na **Karmeli (1Krn 18, 17-40)**, na ktorú boli pozvaní Baaloví kňazi, má padnúť rozhodnutie. Tu položí prorok zhromaždeniu otázku: „*Dokedy budete pokulhávať na dve strany?*“.

Potom začnú Bálvi kňazi vyzývať svojho boha, ale nedá o sebe znamenie. Eliáš má pre nich iba tŕpký výsmech. On sa modlí k Pánovi, svojmu Bohu. Znova postaví Pánov rozvalený oltár, úpenlivo prosí o znamenie a jeho modlitba je vyslyšaná. Oheň na zápalnú obeť padá z neba a tak dáva ľudu jasne najavo: „*Pán je Boh*“. Eliáš dáva zabiť Bálových prorokov ako trest za modloslužbu, ako je požadovaný v Deutoronómii 13;2; 7-12.

Kráľovná sa však necíti porazená (1Krn, 19, 1) a nariadi prenasledovať Eliáša. Preto sa prorok utiahne na vrch uzavretia zmluvy **Horeb** a tu spoznáva Boha nie v mohutných prírodných javoch búrky, zemetrasenia či ohňa, ale v tichom a pokojnom vánku vetra.

Potom má Eliáš pomazať dvoch mužov zakráľov: Hazela v Damasku a Jehua vo vlastnej krajine. Zároveň má **povolať Elizea za proroka.**

Eliáš hlboko ovplyvnil svojich súčasníkov i potomkov, preto je pochopiteľné, že sa čoskoro okolo neho vytvorili *legendy* napr. motív o krčahu na olej a hrnci na múku, ktoré sa nevyprázdňujú; prebudenie mŕtveho chlapca k životu; prinášanie jedla prorokovi pomocou havranov; atď. Všetky sú výrazom úcty, viery a oslavou Boha za to, že zázračne účinkoval cez prorokov.

Amos

Je najstarším z tzv. prorokov – spisovateľov. Vystúpil v polovici 8 stor. pri svätyni v Bét-Eli a hlavnom meste Samárii.

Bola to doba Jeroboama II., doba prekvitajúceho hospodárskeho rozkvetu, v ktorej však prichádzali aj ťažké sociálne nedostatky. Chudobní boli vydieraní bohatými statkármi. Prebytky z úrody v dobrých rokoch boli uskladňované a predávané v dobách sucha za premrštené ceny. Drobní roľníci takto postupne upadali do právnej, hospodárskej a sociálnej závislosti.

Jeho poslanstvo spočíva predovšetkým v ostrých slovách odsúdenia: napomína k právu a spravodlivosti a ohlasuje zánik.

„Hľa, prídu dni – hovorí Pán, Jahve – i pošlem na zem hlad, nie hlad po chlebe a nie smäd po vode, ale po počúvaní Pánovho slova.“ (Am 8, 11)

Nájdí aspoň 7 podobnosti zo života Mojžiša s J. Kristom:

MOJŽIŠ	JEŽIŠ
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	

16. Obsadenie Palestíny.

Záver Pentateuchu a začiatok **deuteronomického diela** (*spis od neznámeho izraelského autora*) o dejinách je Dt stredobodom „historických“ kníh SZ. Tvorí spojivo oboch skupín, ktorých tematika sa tak rozprestiera od stvorenia sveta až po exil.

Deuteronomium začína odchodom z Horebu (Sinaj): Izrael prichádza z poroby do Zaslúbenej zeme. Pred vstupom do krajiny má si však vypočuť Božie nariadenia. Preto sa Mojžišovi v Dt do úst vkladajú **programové reči, predovšetkým vyznanie Izraela** „*Počúvaj Izrael.. (6, 4); Dekalóg; mnoho sociálnych i právnych nariadení a ustanovenia pre bohoslužbu.*

Kým **Pentateuch** vznikol z **vyznania chvály a vďaky** Bohom oslobodených, vďačí bohaté **Deuteronomické dielo** za svoj vznik **vyznaniu viny Izraela**.

Deuteronomista sa v bolestiach odchodu z Babylonu pýta, ako mohlo dôjsť k tomu, že Izrael napriek Božiemu prisľúbeniu skončil tak úboho. Jeho odpoveď je tvrdá: **Vinný je sám Izrael, lebo porušil zmluvu s Bohom. Keby Izrael dodržal zákon zmluvy, teraz by ešte mohol žiť. A tak témou tohto veľkolepého zobrazenia dejín spásy je vernosť a nevernosť Izraela zmluve a Božím požiadavkám.**

Dielo chce ukázať, že Boh stojí za svojím prisľúbením, ale Izrael musí plniť požiadavky zmluvy. Ale vždy, keď Izrael zmluvu poruší, pošle Boh svoj súd. **A tak je exilová generácia naliehavo vyzývaná k obráteniu.** Ale to, že Boh ešte raz pošle svoju spásu, neodvažuje sa deuteronomista už viac tvrdiť.

Mierou, ktorú dáva kniha Dt, sa hodnotia ďalšie dejiny siedmych storočí od zaujatia krajiny Kanaán až po exil (12.-6. stor). Dielo zhŕňa sedem biblických kníh:

Deuteronomium	–	Zákon ako základ
Jozue	–	Zaujatie krajiny
Sudcovia	–	Začiatky Izraela v Kanaáne
1. a 2. Samuelová	–	Samuel a začiatky kráľovstva: Šaul a Dávid
1. a 2. Kráľov	–	Šalamúnovo kráľovstvo. Rozpad ríše po asýrsku a babylonskú katastrofu.

Ako počiatky väčšiny národov, tak vznik Izraela leží v temnote dejín. Pravdepodobne niektorí z predkov Izraela neboli nikdy v Egypte, ale žili vždy v Kanaáne.

- ❖príznačné je stále pripomínanie nosnej idey „pravých“ dejín Izraela; že Izrael je prvorodeným synom svojho Boha
- ❖keď sa táto nosná idea vytráca z povedomia i činov národa, vystupujú proroci a ostro odsudzujú zmluvy s inými národmi
- ❖odvolávajú sa na „slovo Pánovo“, aby národ priviedli k pravej viere a vernosti Jahvemu
- ❖Izrael odmieta počúvať slovo Pána a tak sa mu začínajú vyhrážať trestom exilu

Exiloví proroci

- ❖v babylonskom zajatí nehovoria o národnej katastrofe z r. 587/6 pred Kristom ako o historicko-politickej udalosti, ale vysvetľujú ju vo viere v Boha, ktorý vyslobodil ľud z egyptského otroctva
- ❖sľubujú ujarmenému národu, že Boh opäť urobí divy exodu; dá im do daru zem; zhromaždí ľud na Sione a vo svojom meste; dá im život, pokoj, potomstvo...

Poexiloví proroci

- ❖kniha Ezd a Neh, teda po roku 538 pred Kr., keď perzský kráľ Kýros daroval izraelským zajatcom slobodu a možnosť vrátiť sa do vlasti
- ❖obdobie politickej, hospodárskej a náboženskej znovuvýstavby krajiny
- ❖proroci sa snažia hlavne o obnovu a návrat k autentickej viere v Boha Izraela a náboženským tradíciám
- ❖obnova pravého kultu v jeruzalemskom chráme a to v zmysle „druhého exodu“ a v očakávaní príchodu záchrancu – Mesiáša

V očakávaní tohto dňa proroci v poexilovom období zanikajú, aby nechali miesto pre Ježiša z Nazareta, „*ktorý bol prorokom mocným v čine i v reči pred Bohom aj pred všetkým ľudom.*“ (Lk 24, 19; Hebr 1, 1-2)

Proroci severnej ríše

Eliáš

Je prvou postavou proroka o ktorom je zachované najobširnejšie podanie. Núti severnú ríšu k rozhodnutiu : „*Pán alebo Bál?*“. Už jeho meno je programom: **Eliáš = „Môj Boh je Jahve“.**

Vystupoval za vlády kráľa **Achaba**, v dobe kedy viera v Bála nadobudla značný vzostup. Kráľova manželka **Jezabel**, princezná z Týru, pridržovala sa svojich fénických božstiev. Urobila Bálom kult oficiálnym náboženstvom dvora.

❖ Titulom *väčší* proroci sa označuje Iz, Jer, Ez a Dan preto, že ich prorocké spisy majú *väčší rozsah a písali ich na osobitných zvitkoch*.

❖ Druhú skupinu tvoria *menší* proroci, ktorí v hebrejskej Biblii tvoria len *jeden spis a majú menší rozsah*. (Spolu majú len niečo cez 100 veršov.)

Prvých **6** (*Oz; Joel; Am; Abd; Jon; Mich*) zaraďujeme do doby **rozkvetu Asýrskej ríše**, ďalších **3** (*Nah; Hab; Sof*) do doby **úpadku Asýrskej ríše** posledných **3** (*Ag; Zach; Mal*) do doby **po rozpade tejto ríše**. Texty všetkých malých prorokov boli v pôvodine hebrejské, našli sa z nich fragmenty v Kumráme.

Úloha proroka.

Prorok na rozdiel od kňazov a kráľov nebol Bohom pomazaný; jeho jedinou legitímáciou bol Božie volanie. Prichádzali často v neočakávaných chvíľach, v ťažkých zvratoch Izraelského ľudu, robili si nárok na, že prijali Božie slovo a že ho musia vo svojej dobe rozširovať ďalej. Vo svojom poslanstve pripomínali národu a kráľovstvu s neporovnateľným dôrazom požiadavky Zmluvy.

Neslýchanými výrokmi hrôzy ohlasujú Boží trestajúci súd, ktorý majú nad Izraelom uskutočniť veľké ríše. V dobe útrap mali pre svoj národ aj slová útechy a nádeje.

Zrak Izraela obracajú na budúce Božie spasné konanie, ktoré ďaleko prevýši starú zmluvu. Ale význam starej zmluvy sa nijako nestráca v ich na budúcnosť zameraných veštách. Proroci sa stali ako poslovia Božieho slova veľkými vystríhatelmi a tešiteľmi Izraela. Vo svojej dobe sa stretali zväčša s malým porozumením. **Rečnili a varovali; trpeli a zmĺkli. Avšak ich poslanstvo žilo ďalej!**

Často slová prorokov vyvolávali účinok až v neskoršom čase. Tak Izrael spoznával, že v slove prorokov ho postretlo Božie slovo, ktorému prislúchal význam, ktorý siahal za okamih. Preto pojal slová prorokov do zbierky svätých spisov.

Predexiloví proroci

❖ prebúdajú izraelský národ k životu v čase, keď sa po zaujatí Palestíny a spoločnom kráľovstve jeho dejiny rozdelili a vyvíjali v rámci dvoch rozdelených kráľovstiev

Iné skupiny sa mohli do Kanaánu postupne premiestňovať už pred Mojžišom. Niekedy pritom určite došlo k vzájomným vojnovým stretnutiam s pôvodným obyvateľstvom.

Často sa však obsadenie územia odohralo pokojne, výmenou pastvín. Posledná najväčšia prisťahovalecká vlna prišla v časoch Mojžiša. Postupne obsadila **pri nástupcovi Jozuem** časti krajiny. Postupne sa k nim pridávalo miestne obyvateľstvo, najprv krajiny východného Jordánu, potom západojordánskych hôr. Došlo pritom k vojnovým stretnutiam, ktoré viedli k sociálnej, politickej a náboženskej nezávislosti kanaánskych mestských kniežat.

Vykreslenie v knihe Jozue zjednodušuje dejinný proces obsadzovania krajiny. Vytvára dojem, akoby dvanásť, z Egypta vychádzajúcich kmeňov prekročilo spoločne **Jordán**. V jednotlivých malých epizódach sa opisuje „prisťahovanie celého Izraela“.

Pre autora je Izrael očividne jednotou, ktorej celé dejiny sú riadené Bohom. Kde pôsobí Jahve, tam sa myslí celý Izrael.

Kniha Sudcov na rozdiel od knihy Joz ukazuje, že obsadenie krajiny prebehlo len po veľkom úsilí. Dlho trvalo, kým sa celá krajina stala vlastníctvom zväzku kmeňov. Najprv sa Izraelské kmene ocitli v tvrdých, často neúspešných bojoch proti kmeňom a národom usadených v Kanaáne. Epizódy z tohto skorého obdobia sa nachádzajú v knihe Sdc. Ukazujú veľké ťažkosti Izraela pred dobou kráľov.

V spojitosti s politickým nebezpečenstvom, ktoré znamenali pôvodní obyvatelia, je aj náboženské nebezpečenstvo.

Stále znova sa Izrael odvracal od Jahveho a prispôboval sa svojmu náboženskému okoliu. **Odvracal sa od Boha k bohom.** Toto prispôbenie, hoci sa mohlo zdať pochopiteľné, viedlo Izrael k protirečeniu vlastných nariadení. Kanaán veľmi vplýval na Izrael svojou rozvinutou kultúrou. Vo veľkolepých kamenných chrámoch si Kanaánčania uctievali svojich bohov, pričom sa archa zmluvy, pre Izrael posvätná vec, vynímala iba poskromne.

Ešte väčšie nebezpečenstvo predstavovalo zmyslovo – viditeľné náboženstvo Kanaánčanov. V kolobehu roka, v kvitnutí, dozrievaní, odkvitnutí a zániku, v stálom obnovovaní tohto prírodného diania spoznávalo toto náboženstvo podoby bohov. Predovšetkým božskou činnosťou im bola plodnosť krajiny, zvierat a človeka. **Naproti tomu si Izrael nesmel urobiť o svojom neviditeľnom Bohu žiaden obraz.** Je pochopiteľné, že omamujúce sviatky a pompézný kult

Kanaánčanov tvoril pre Izrael stále pokušenie. V krajine boli predovšetkým uctievaní bohovia: Bál a Aštarta (Istar, Ašere, Anat). **Sudcovia a proroci proti týmto kultom nepretržite bojovali.** Napriek tomu sa však dokázali udržať po stáročia; aj po obsadení krajiny.

Boli zakázané až v čase kráľa Jechoniáša v severnej (842-815) a za Joziáša v južnej ríši (638-608).

Lahko zapamätateľná schéma – Sdc 2, 11-3, 3

Odklon od Boha – bieda, útlak – volanie o pomoc – povolanie záchrancu – víťazstvo nad nepriateľmi – mier a pokoj – znova odklon od Boha – atď.

Ukazuje, že nevera voči Bohu vedie k útlaku a biede. Žiadna bieda neprichádza preto, žeby Boh zabudol na svoj ľud, ale kvôli nevere Izraela. Ak sa však obráti, Boh je pripravený pomôcť.

19. PROROCI IZRAELA

Najvzrušenejšia časť SZ, pre ktorú nejestvovalo ani vnútri, ani mimo Izraela nič porovnateľného, hovorí o prorokoch. *Prorocké posolstvo je časťou Božieho zjavenia a základnou zložkou biblického učenia.*

Kto je prorok?

Menom prorok sa označuje v SZ ten, kto je povolaný (muž alebo žena), aby najmä v kritických chvíľach izraelského národa vystupoval v mene Jahveho, Boha Izraela a autoritatívne, ohlasoval alebo tlmočil jeho vôľu. Je to povolaný hlásateľ. **Nevystupuje teda z vlastného popudu, ale z Božieho povolania.**

Prorok nie je veštec, ktorý si zakladá na svojich mimoriadnych vedomostiach a na ich základe predpovedá budúcnosť.

Vznik prorockých kníh.

Medzi povedaným a zapísaným slovom dnešných prorockých kníh prešli celé stáročia. Výroky proroka obyčajne zbierali jeho žiaci. Usporiadávali ich do určitých tematicky súvisiacich blokov. K tomu sa pridali úvodné slová alebo dodatky, čo aktualizovalo zvesť pre novú dobu a situáciu.

Prorokova zvesť však nemala význam iba pre očitých svedkov a poslucháčov, ale ako živé slovo musí byť opakovaná aj v zmenenej historickej situácii a teda i dnes.

Prorocké spisy sú v židovskom zákone druhou časťou SZ, ktorá pozostáva zo spisov prorokov, rozdelených do dvoch skupín:

1. Skorší proroci, ku ktorým patria knihy Joz; Sdc; 1a2 Sam; 1a2 Kr.

2. Neskorší proroci: Iz; Jer; Ez; 12 malých prorokov. Kniha Bar v hebrejskej Biblii nie je a kniha Dan je v nej zaradená medzi „Spisy“ (ketubím)

V našom kánone zvyčajne rozdeľujeme prorocké knihy na *väčších* a *menších* prorokov. Nie však preto, že by *menší* proroci nemali taký dôležitý význam, alebo že by obsahovali menej dôležité posolstvo.

Chronologická tabuľka Izraelského a Júdskeho kráľovstva.

Spojené kráľovstvo: Šaul 1030-1010
Dávid 1010-970
Šalamún 970-931

Rozdelené kráľovstvo

Izraelské kráľovstvo		Júdske kráľovstvo	
Jeroboam I.	931 - 910	Roboam	931 - 913
Nádab	910 - 909	Abiam	913 - 911
Baeša (Bása)	909 - 886	Ása	911 - 870
Éla	886 - 885	Jozafat	871 - 848
Zambri	885	Jóram	848 - 841
Omri (Amri)	885 - 874	Achaziáš (Ochoziáš)	841
Achab	874 - 853	Atália	841 - 835
Achaziáš (Ochoziáš)	853 - 852	Joas	835 - 796
Jóram	852 - 841	Amasiáš	796 - 781
Jehú	841 - 814	Oziáš	781 - 740
Joachaz	814 - 798	Joatam	740 - 736
Jóaš (Joas)	798 - 783	Achaz	736 - 716
Jeroboam II.	783 - 743	Ezechiáš	716 - 687
Zachariáš	743	Manasses	687 - 642
Šalúm (Selum)	743	Amón	642 - 640
Menachém	743 - 738	Jozíáš	640 - 609
Pekachiáš (Fekaiáš)	738 - 737	Jóachaz	609
Pekach	737 - 732	Joakim	609 - 598
Hósea (Osé)	732 - 724	Joachin	598
Pád Samárie	722/721	Sedekiáš	598 - 586
		Pád Jeruzalema	586

Knihy Kráľov nepochybujú, že zničenie štátnej identity a kráľovstva je Božím trestom za stále porušovanie zmluvy. Božia spravodlivosť sa ukazuje práve v tomto historickom súde. **Izrael si je vinný sám.** Avšak zbožným, podnecovaným slovám prorokov ostávala aj v tejto noci utrpenia troška nádeje, že Boh si spomenie znova na svoje prisľúbenia, ktoré dal Abrahámovi, Mojžišovi a Dávidovi.

17. Doba sudcov.**KNIHA JOZUE****Delí sa na dve časti:**

a) dobytie Zasľúbenej zeme a rozdelenie Kanaánu medzi jednotlivé pokolenia Izraela

b) zakončenie tvorí duchovný testament Jozueho.

Kniha hovorí o veľkom nástupcovi Mojžiša, keď kladie dôraz na dva zásadné rysy jeho duchovného portrétu.

Prvým rysom je odvaha, ktorá spočívala na prirodzených danostiach.
Bol to človek :

- ❖ výnimočne odvážny
- ❖ keď mal 40 rokov bol ako jeden z vyzvedačov, ktorých poslal Mojžiš na územie Kanaánu.
- ❖ vie sa postaviť pravde do očí, keď tvrdí, že dá sa dobyť Kanaán
- ❖ má odvahu postaviť sa proti mienke iných; všetkých. On ich zaklínal, aby vykonali nariadenie Boha.
- ❖ dokázal zdolať tlak prostredia
- ❖ ako 80 ročný preberá úlohu Mojžiša a vstupuje do Zasľúbenej zeme

Druhým rysom jeho osobitosti je rozvážnosť, dôležitý znak toho, kto vykonáva moc. Dokázal vo veľmi ťažkých situáciách zvíťaziť. Tak odvaha ako aj rozvážnosť – prirodzené čnosti, boli u neho doplnené Božím darom.

Prvá časť: Dobytie Kanaánu

1. Špionáž. Vyzvedači Izraela vstupujú na územie Jericha, zastavia sa v dome prostitútky *Rachaby*. Hľadali ich, lebo obyvatelia mesta Jericha ráтали s útokom Izraelčanov, teda museli pozorne slediť, čo sa deje na hranici. Vedeli, že vyzvedači prekročili hranicu, hľadajú ich v dome prostitútky, ale ona ich skryla. Počkala tri dni, dala im dôkladné inštrukcie a poslala k vyvolenému národu. Ešte predtým od nich

získala uistenie, že pri dobytí Jericha sa jej nič nestane. Sľubujú jej, že všetci, ktorí sa zhromaždia v jej dome budú zachránení. Prikázu jej, aby vyvesila v okne červené znamenie vo chvíli útoku. Jozue prikáže zachovať slovo a vyzvedači dbajú o to, aby nikto nezranil tých, ktorých ona zhromaždila. Ba čo viac, ona vstúpila do genealógie Krista. Rachab je prababkou Ježiša. Dôležité je, aby sme videli to, ako Kristus už vo svojich predchádzajúcich pokoleniach sa ujíma hriešnikov. Bola to pohanka.

2. Potom autor predstavuje zázračný prechod cez Jordán.

Pripomína prechod cez Červené More.

Kňazi zanesú do vody Archu Zmluvy, vody odtečú, celý ľud prešiel po suchom dne na druhú stranu. Pravdepodobne sa to stalo počas veľkej povodne. Stáva sa totiž, že pri povodni Jordán podmyje také veľké množstvo zeme, že si vytvorí priehradu. V XIII st. Arabi opísali takýto prípad, keď na 24 hodín voda v Jordáne odtiekla a vyššie zostala zaplavená oblasť. Možno, že Boh použil takéto prirodzené riešenie, ale to, že sa tak stalo v presne určenom čase, to je zázrak.

3. scéna : dobytie Jericha.

Tu sa dostáva k slovu výnimočný strategický zmysel Jozueho. Psychologicky rozohráva celú túto partiu veľmi dobre. Prikáže šesť dní chodiť okolo mesta a čaká. Obliehaní v každom prípade pozorovali, s akým veľkým zástupom majú do činenia. To odvracalo ich pozornosť, lebo súčasne najpravdepodobnejšie podkopávali múry ich mesta. Na siedmy deň, keď pochodovali, Jozue nariadil trúbiť na všetkých trúbach aké mali a tiež kričať. Vtedajšia prax dobývania pevnosti spočívala v tom, že podkopávali múry a podkladali ich drevom. A keď nanosené drevo malo zodpovednú dĺžku, tak zapálili oheň. Drevo zhorelo a múry sa rozpadli. Izraelčania dobyli Jericho.

Jericho patrí k jedným z najstarších miest na svete, aké poznáme. Vykopávky vykonané v 70-tich rokoch 20 stor. na mieste Jericha, ktoré po zrúcaní už bolo vybudované, ukázali stopy mnohých miest, ktoré boli postupne stavané na mieste predchádzajúcich miest. Vyrátali, že najstaršie mesto pochádza pred 7 000 rokov pred Kristom, teda bolo jedným z veľmi starých miest na území Palestíny.

Jericho bolo prekliate. Zásadne, ak sa nejaké mesto na území Kanaánu bránilo, bolo prekliate. Iba zlato bolo potrebné dodať do príbytku, a všetko

je so svojou rodinou a dvorom **odvlečený do Babylonu.** Poklad chrámu a paláca sa dostáva ako korisť do cudzieho hlavného mesta. Júdsko sa však ešte nestalo babylonskou provinciou. Nabuchodonozor dosadzuje **Sedekiáša ako izraelského kráľa.**

Ten vypovie poslušnosť Babylonu a na úteku sa dostáva do rúk nepriateľa. Musí sa prizerať, ako zabíjajú jeho deti; jemu vypichnú oči a čoskoro nato je zabitý. (2Krn 24, 18-25, 17)

Takto aj štát Júdsko spolu s Dávidovým kráľovstvom navždy stráca svoju existenciu. **Časť obyvateľstva, predovšetkým elitná vrstva, je odvlečená do Babylonu.**

Začína sa pre ňu babylonské zajatie. Odvlečení však nestrácajú svoju identitu.

Napomenutia prorokov a Pánov Zákon im nedovolia, aby splynuli s obyvateľmi Babylonu. Väčšina národa nie je odvlečená, ale ostáva v Palestíne.

Obe skupiny, Židov v Babylone, ako aj pozostalých v krajine otcov, veľmi trápil ťažký osud. Predovšetkým ich trápila otázka, či Boh navždy zrušil zmluvu medzi nimi, ktorú tak často a ťažko porušovali. Tiež sa pýtali, či sa to z vyvolenia stalo definitívnym zavrnutím.

Babylonské zajatie je jedným z najhlbších úsekov dejín Božieho národa. Je to úsek dejín poznačený politickou a náboženskou neistotou. Podľa úsudku, by musel znamenať tento pád koniec židovských dejín.

To, že židovstvo prežilo takú vážnu katastrofu svojich dejín a že bez vlasti nezaniklo ako iné väčšie národy antiky, vďaka silnému vedomiu Božieho vyvolenia a vernosti Zákonu, ktorý sa vo vyhnanstve stával viac a viac mierou jeho konania a života.

18. ASÝRSKE A BABYLONSKÉ ZAJATIE.

DELENIE RÍŠE.

Ríša, ktorú Dávid vytvoril, sa po Šalamúnovej smrti hneď rozpadla. Keď bol **Roboam**, syn Šalamúna korunovaný za kráľa, ľud ho prosil o úľavu z daňových bremien. On však dane zvýšil; vzbura 10-tich kmeňov; nový vládca **Jeroboam** z kmeňa Efraimovho. Tak vznikla: **Severná ríša = Izrael a Južná ríša = Júdsko.**

Prvých 60 rokov medzi sebou bojovali, čím sa ich sila vnútorne i navonok oslabil a o to ľahšie podľahli nepriateľom.

K Izraelu patrilo **10** kmeňov. Jeho **hlavným mestom bol najprv Sichem, neskôr Samária.** Neustále nebezpečenstvo od Asýrčanov a neskôr zadĺženie sa poplatkami novoasýrskym vládcom. Príznačná pre toto kráľovstvo bola modloslužba a skutočnosť, že ani jeden z 19 kráľov nebol bohabojným mužom.

V roku 722-21 **dobyl Sargon II Samáriu**, hlavné mesto Izraela. To bol **koniec** severného štátu – **Izraela. Elitná vrstva** obyvateľstva bola deportovaná do **Asýrska**, kde strácala svoju identitu. **V Samárii sa usadila cudzia elita, ktorá sa pomiešala s usadlým obyvateľstvom.** (Tu je zrod samaritánskeho národa.)

Knihy Kráľov vykresľujú vcelku negatívny obraz izraelských panovníkov. Počas 2 storočí (932-722) jeho existencie sa vymenilo 9 dynastií.

Júdska ríša zaberala **2** kmene: **Benjamínov a Júdov.** Hoci bola menšia, disponovala pred Izraelom dvoma dôležitými prednosťami:

- 1. Dávidovo kráľovstvo sa udržuje dedičským poradím.**
- 2. Nachádza sa tu Jeruzalem a chrám, ktorý sa musel zdať ako jediné oprávnené miesto uctievania Boha.**

Aj Júdsko bolo stále obliehané Asýrmi. Podarilo sa mu ujsť pred nebezpečenstvom obratnou politikou, ktorému podľahlo v 8 storočí. Keď v roku 612 zvíťazili Babylončania nad novoasýrskou veľríšou, nastalo pre Júdsko nové ohrozenie babylonskými panovníkmi.

Rok 598 – Nabuchodonozor dobyje mesto Jeruzalem, aby potrestal neopatrne vyzývavého **kráľa Joakima. Nový kráľ**, jeho 18 ročný syn **Joachin**

ostatné muselo byť zničené, ľudí vyvraždili do koreňa, domy vypaľovali, zrovnali so zemou a nebolo dovolené ich znovu vybudovať.

Dosť dôkladne je predstavený človek, ktorý vykonal svätokrádež, čiže privlastnil si isté veci z Jericha. V nasledujúcej nevelkej bitke Izraelčania utrpeli porážku a bolo potrebné nájsť toho, kto sa dopustil svätokrádeže, čiže kto zhrešil. **Lósom** Boh ukazuje **Achana. Ten sa priznáva, že v jeho stane je zakopané zlato a tie veci, ktoré získal rabovaním. Boli to teda veci prekliate. Zatvorí ho v tom stane s rodinou a kameňujú, takže na tom mieste zostal z nahádzaných kameňov veľký kopec.**

Dobytie Zaslúbenej zeme nespočívalo vo vyvraždení všetkých. Boh to neprikázal, vyvraždili iba tých, ktorí sa bránili a tých, ktorí ich napádali. Ale boli i také mestá, také kmene, ktoré uzatvárali dohody s Izraelčanmi. Bolo teda možné zaujať Zaslúbenú zem bez vojny. Nakoniec to malo svoje dôsledky.

V knihe je okrem iného predstavený aj *pôvod Gabaončanov*, ktorí tvrdili, že sú ľuďom putujúcim, že prišli zďaleka a nechceli sa priznať, že ich mesto je na deň cesty. Priniesli suché chleby. Izraelčania im uverili a uzavreli s nimi zmluvu. Neskôr sa ukázalo, že bývajú za medzou, ale pretože zmluva bola uzavretá, museli ju zachovať. To sú dôkazy, že nie vždy títo ľudia boli vyvraždení, ako si to mnohí často predstavujú.

Druhá časť:

❖ rozdelenie zeme Kanaán

❖ **začiatok zapustenia koreňov;** táto časť je dôležitá pre historikov a topografov, ale nie pre nás

Testament Jozueho.

Zastavme sa pri testamente Jozueho, ktorý pripomína, že ak Izraelčania budú verní Bohu, tak vtedy Boh bude s nimi. Ak však nebudú verní Bohu a nezachovávajú Boží zákon, čaká ich vyhnanie z tejto zeme. Text je dôležitý z toho dôvodu, že Izraelčania po roku 1946 sa vrátili do Kanaánu a hovoria, že je to ich zem. Možno im prečítať tento text a pripomenúť: bola by vaša, keby ste zachovali Boží zákon.

Je tu pekný list z Knihy Jozueho:

„Lebo ak sa zachováte ináč, ak totiž budete lípnúť k zvyšku tých národov, ktoré zostali medzi vami, a budete s nimi uzatvárať manželstvá a miešať sa s nimi a ony s vami, potom vedzte, že Pán, váš Boh, už nikdy nevyženie

tieto národy pred vami. Ba čo viac, stanú sa vám osídлом a pascou, korbáčom na vaše boky a trnám vo vašich očiach, až vymiznete z tej krásnej krajiny, ktorú vám dal Pán, váš Boh.“

(Joz 23, 12-13)

Jozue pripomína, že pred Izraelčanmi je námaha zachovať Boží zákon. **Keby Židia zachovali Dekalóg tak, ako to chcel Boh, tak Palestína by bola svetlom sveta.** Všetky iné národy by sa prichádzali učiť od nich:

❖poriadku
 ❖blahobytu
 ❖hospodárstvu

} **Tak to chcel Boh!**

Pretože nezachovali Dekalóg, dôsledky nás vedú až do Osvienčimu. To sú dôsledky porušenej Zmluvy, zrady Dekalógu!!!

Novozákonné štruktúry.

Aké sú NZ ozveny tejto Knihy?

❖**prechod cez Jordán** a vstup do Zaslúbenej zeme, ktoré je chápané ako **symbol krstu**. Naša „Zaslúbená zem“ je obývaná ľuďmi tohto sveta. Treba žiť v tomto svete, ale nie podľa zákonov tohto sveta.

❖**umenie spolupráce s ľuďmi, ktorí Boží zákon nezachovávajú.** V tej Zaslúbenej zemi mali žiť Židia i pohania vedľa seba. Izraelčania mali s nimi spolupracovať, ale nebolo im dovolené konať podľa pohanského zákona. Lahšie im bolo konať podľa Izraelského zákona na púšti, lebo boli sami. Úplne ináč sa žije, ak za hranicou sú Amalekiti, Moabiti, Kanaánčania. Každý má vlastné zákony. Izrael uzavrel zmluvu s Bohom a musí konať podľa Jeho zákona.

Podobne je to s kresťanmi. kto je ateista, ten sa môže rozvieť, ale ja musím žiť po kresťansky, to je moja úloha. A nesmiem so závišťou pozerat na to, že jemu sa tak lahko žije.

Ja som uzavrel Zmluvu s Bohom a mňa zaväzuje jeho Zákon. Zaslúbená zem, ktorú dobyli Izraelčania, pripomína našu situáciu na zemi. Je stále ohrozenie z vonku i z vnútra, a aj napriek tomu treba „tu a teraz“ zapustiť korene a treba priniesť ovocie. Už máme vyhradené hranice, v ktorých treba po kresťansky žiť. Dôležitý je prechod medzi Mojžišom a takým normálnym životom.

V roku 930 po 40 rokoch moci, Šalamún zomiera. Mal dvoch synov: **Jeroboama a Roboama.**

JEROBOAM

Prorok Eliáš ho stretáva a káže mu vziať 10 kusov pláštá roztrhnutého na 12 častí a týmto spôsobom predpovedá, že iba jedno pokolenie zostane pri Šalamúnovi. Má uistenie od proroka, preto uteká do Egypta a čaká na smrť Šalamúna.

ROBOAM

Po smrti otca sa ujíma vlády. Nemal však už nič z múdrosti svojho otca, lebo tá sa nededí, možno ju iba dostať. Poslúchol menšinu a národ sa proti nemu vzbúril. Jeroboam na to čakal, aby mohol prevziať moc.

Od toho momentu sa rozdelilo kráľovstvo na dve časti.

4. Pokora múdrosti

Prvú knihu Kráľov treba prečítať pozorne. **Máme v nej predstavených dvoch povolaných ľudí.**

*Prvé povolanie Šalamúna, ktorý ohlúpol v posledných rokoch svojho života. Taký je človek, dokonca ani múdrosť mu nezaručuje bezpečnosť. **Iba pokorná múdrosť dokáže zvíťaziť nad všetkými protiventstvami.***

*Druhé povolanie hovorí o ťažkom živote **proroka Eliáša**. Je to mimoriadne sympatická postava, ako Ábel, spravodlivý Jozef, Samuel. To sú svetla rozmiestnené na ceste dejín spásy. Je to pekná postava, verná Bohu. Je delikátny, citlivý; z druhej strany bezohľadne tvrdý v rozhovore s falošnými prorokmi.*

Treba si dobre premyslieť túto metódu ničenia národa či náboženského spoločenstva pomocou falošných prorokov. Je to veľmi vážne nebezpečenstvo. **Našťastie Boh pomocou jedného verného proroka vyhráva vojnu so stovkami falošných prorokov.**

Boh robí zo svätyně znamenie vzťahu medzi národom a sebou samým. Od 10 kapitoly máme reč o *zahraničných vzťahoch Šalamúna*. Je to prvý vládca, ktorý buduje loďstvo, dovtedy ho Izraelčania nemali. Námorníci sa dostávajú do rôznych zákutí zeme a privádzajú bohatstvá. Šalamún objavil, že prístup k moru je okno sveta. Udržiava veľa kontaktov so susednými krajinami, je slávny svojou múdrosťou. Pekné je **zakončenie 10 kapitoly**, v ktorej autor zhrnul túto základnú pravdu, **že múdry je vždy bohatý**. Je to oslavný hymnus na tému múdrostí.

3. Zvetraná múdrosť.

Dramatická je **11. kapitola**, ktorá je jedna z najväčších záhad v celom SP. Tento mimoriadne múdry človek ohlúpol. To je paradox. Hovorí sa tu o porážke Šalamúna, ktorej **bezprostrednou príčinou bol kontakt so ženami – pohankami**. Keď nadviazal kontakty s rôznymi dvormi mocných tohto sveta, udržiaval ich aj tým, že privádzal rôzne ženy. Mal ich viac, ako jeho otec Dávid. Tu nejde o nečistotu. Vtedajšie zákony pripúšťali možnosť založiť hárem pre vládcu. **Omyl spočíval v tom, že Šalamún začína s nimi počítat a tolerovať ich pohanské kultúry. Tým samým dáva súhlas na modlárstvo**. Stáva sa veľkým pohoršením pre národ.

Ako k tomu došlo? Možno povedať so sv. Pavlom, že **dal primát telu, preto bol duch zničený**. Ale zdá sa, že myšlienka autora Knihy Kráľov je iná. **Autor ukazuje, ako dokáže moc zničiť múdrosť**. Šalamún zneužil moc! Je to hriech pýchy. Uveril tomu, že keď má moc, môže podceňovať Boží zákon. Príliš dlho mal moc a v istom momente uveril v seba. Keď sa človeku všetci klaňajú, tak dostáva závrat hlavy; a vtedy aj najmúdrejší môže ohlúpnuť.

Preto Pán Ježiš hovorí: blahoslavení prenasledovaní, lebo ten, kto je prenasledovaný, musí byť stále bdely a tak ľahko sa nedopustí omylu. Šalamún je zahrnutý Bohom. Je to ďalšia výstraha pre nás. Roky vernosti Bohu, roky správneho využívania talentov, charizmatického stretnutia s Bohom, mimoriadne bohatstvo srdca ... zahrnutie.

Celý svet prichádza k Šalamúnovi, aby počúval múdrosť, ktorú mu do srdca vložil Boh. Mal tak vynikajúcu príležitosť svedčiť o jedinom pravom Bohu. Začal dobre, hľadal Božiu vôľu a kráčať podľa Božích slov.

❖ úpadok

❖ chrámy pre božstvá

❖ modloslužba v krajine

❖ odpad od Boha prináša Boží súd

Jozue, to nie je Mojžiš. **Mojžiš bol človekom, ktorý rozprával s Bohom tvárou v tvár a vždy bezprostredne od Boha vedel, čo a ako treba robiť. Naproti tomu, Jozue vedel, čo treba robiť vďaka zákonu! A ako to treba robiť, to si musel nacvičiť.**

Boh už pôsobí v skrytosti. Boh nezasahuje tak výrazne, ako za Mojžiša. Jozue má v rukách zákon. Boh už nemusí hovoriť veľakrát, lebo Jeho Slovo je napísané. Keby sa Jozue pýtal, tak Boh mu odpovie: **A čo je napísané v zákone?**

Kristus mnoho ráz kladie túto otázku. Prítomnosť Boha je skrytá v Božom zákone. **Človek bude súdený podľa tohto zákona**.

Teraz Boh pôsobí v skrytosti. Keď čítame knihu Jozue, treba venovať pozornosť tomu, že zásahy Boha sú čoraz viac skryté. Budeme to pozorovať cez stáročia v dejinách Izraela, až po Ježiša, Božieho Syna, ktorý prebýval v Nazarete a takmer 30 rokov nikto nevedel, že uprostred nich býva opravdivý Syn Boží. Tak dôkladne sa skryl. Ale z toho nevyplýva, že On formuje všetko. Boh privádza vyzvedačov k prostitútke, on rozhoduje po jednaní Gabaončanov. Je to dôležité preto, že treba vidieť takto skrytého Boha v dejinách Cirkvi, v dejinách národa i v našom živote.

KNIHA SUDCOV: Konceptia moci

Bezprostredne po smrti Jozueho, nebolo jediného vládcu v Izraeli. Bolo 12 pokolení a každé pokolenie žilo svojim vlastným životom. Bola to Rada, ktorá riešila sporné záležitosti. A ak bolo jestvovanie národa ohrozené z vonku, čiže hrozila vojna, vtedy sa ktosi ujal vedenia. **Kniha Sudcov hovorí o niekoľkých takých výnimočne veľkých ľuďoch**. Medzi nimi bola **Debora, prorokňa, ktorá si vzala Baraka**, preto, aby bojovala o jednotu rozptýlených pokolení. Pekná **pieseň víťazstva Debory a Baraka bola zapísaná v 5. kapitole**.

Potom máme **Gedeóna**, ktorý udivuje veľkou vierou. **Prosí Boha o znamenie a dostáva ho, aby sa ukázalo, že Boh víťazí a nie on, nie Izraelčania**. Boh mu káže poslať preč mnoho vojakov a s nevelkým počtom sa priblížil do tábora **Madiánčanov**. Používa novú techniku boja. Do prázdny džbánov vložili fakle a každý z vojakov spolu s mečom si vzal trúbku. Obklúčili tábor v noci, rozbili džbány, odhalili fakle a začali trúbiť. V tábore nastala veľká panika, že samotní Madiánčania sa vraždili medzi sebou.

Kniha je dôležitá z pohľadu na moc. Kto má mať moc a kto chce mať moc.

Joatamova bájka

V Pisme Svätom sú bájky. Inšpirovaný autor knihy Sdc používa bájku. Ukazuje v nej mechanizmus moci. „Keď to oznámili **Joatamovi**, šiel, postavil sa na končiar **vrchu Garizim** a zvýšeným hlasom im volal: „Počujte ma, **Sichémčania**, aby aj vás počul Boh.“

Išli raz stromy pomazať si kráľa. I povedali olive: „Kraľuj nad nami!“ Ale oliva im odvetila: „Môžem ja zanechať svoju tučnosť, ktorú zvelebujú bohovia i ľudia, a ísť sa povyšovať nad stromami?“ Potom povedali figovníku: „Nože, pod ty a kraľuj nad nami!“ Ale figovník im odpovedal: „Môžem ja zanechať svoju sladkosť a tie svoje skvostné plody a ísť sa povyšovať nad stromami?“ Povedali teda stromy viniču: „Pod ty a kraľuj nad nami!“ Vinič im však odvetil takisto: „Môžem ja zanechať svoj mušt, ktorý obveseľuje bohov i ľudí, a ísť a povyšovať sa nad stromami?“ Povedali všetky stromy bodliaku: „Pod ty a kraľuj nad nami!“ Bodliak odpovedal stromom: „Ak ma vskutku pomazete, aby som bol vašim kráľom, podte, schovajte sa v mojej tóni! Ak nie, vyšľahne oheň z bodliaka a strávi libanonské cédre.“ (Sdc 9, 7-15)

Bájka, ktorú používa Joatam, slúži na ukázanie mimoriadne dôležitej pravdy, že hodnotný človek nepotrebuje moc. Ak je hodnotný, tak dokáže vždy robiť dobre, jemu moc nie je potrebná.

Hodnotný človek sa nikdy nebude o ňu uchádzať, ani po nej túžiť, lebo jeho prácu a bohatstvo jeho srdca môžu využívať všetci. Načo mu je ešte moc? Ani oliva, ani figovník, ani iné kríky neprijali moc. Bodliak bez hodnoty prijal moc a naraz začal vládnuť pomocou trestu smrti. On má iba moc a nič iné.

Autorovi ide o to, aby ukázal, ako koná mechanizmus ľudí, ktorí túžia po moci.

Pretože nemajú čím obohacovať ľudí, tak chcú mať moc a zdá sa im, že moc ľudí obohacuje.

A ak človek obdarený mocou nemá bohaté srdce, tak môže ľudí iba raniť a ničiť!!!

Aká je koncepcia moci?

❖Kto sám siaha po moci, stáva sa tyranom!

Takýchto ľudí máme mnoho, tak z dejín, ako i v súčasnej chvíli.

❖*Bol básnikom vysokej triedy a preto si mohol dovoliť, aby zhromaždil okolo seba ľudí veľkého formátu, lebo sám nebol uprostred nich trpaslíkom.*

2. Staviteľia svätyne

V tomto kontexte reformy kultúrneho života treba chápať rozhodnutie o vybudovaní svätyne. **Šalamún videl, že ak chce viesť národ, tak ho musí viesť do svätyne.** To je jediná múdra cesta. Zmobilizoval všetkých, aby vybuďoval svätyňu; stavia architektonickú vecičku. Šalamúnova svätyňa bola pomerne nevelká.

My budujeme svätyne, aby sme zhromaždili do nich ľudí, na Východe v staroveku budovali svätyne iba pre Boha. Neboli veľké, vedľa však boli nádvorie, na ktorých sa zhromažďovali ľudia. Múry vyznačovali hranice svätyne.

Svätyňa bola vyložená cédrovým drevom a ono bolo pokryté zlatom. Bolo to **miesto pre Boha a znamením Jeho prítomnosti.** Mobilizácia k stavbe chrámu dokázala povzniesť všetkých na vyššiu úroveň.

Nejedna farnosť žije iba preto, že sa ľudia zmobilizovali, aby si postavili kostol, celý náboženský život sa pozdvihol na vyššiu úroveň. Tak, ako to bolo s Izraelom v čase Šalamúna.

Posvätenie svätyne bolo veľkou radosťou. Netreba sa desiť tým množstvom zabitých baranov, teliat; vtedy nebola kríza. Hodovali najmenej týždeň, celý národ sa zúčastnil tej hostiny. Nemyslíme si, že to všetko počítali, aby to mohli písať, tým viac, že privádzali zvieratá na obeť.

Pekná je modlitba Šalamúna. Znovu ho vidíme ako človeka veľkej múdrosti. Prosi v nej o milosť pre národ. Syn Dávidov, ktorý stojí na vrchole – ešte nikdy nebol jeho národ v takej sláve – prežíva radosť z ukončenia diela, prosi o odpustenie. **„Pane, ak by sme dokonca odišli ďaleko od Teba, tak nás vypočuj v nebi!“** Vidíme mimoriadnu múdrosť, ktorá ráta s ľudskou slabosťou.

Boh odpovedá: *Šalamún je charizmatik, podobne ako Dávid, Mojžiš či Abrahám. Svätyňa, v ktorej prebývam, bude odteraz rozhodovať o osude národa. Stane sa národným symbolom:*

„Ak mi zachováte vernosť, moja prítomnosť v tejto svätyni bude neporaziteľná. Naproti tomu, ak nezachováte vernosť, táto svätyňa sa rozsype na rupy.“

Treba poznamenať, že spolu s touto knihou, s dejinami Dávida, vstupujeme až do dejín spásy, dobre zapísaných do dejín sveta. Vieme, že **Dávid zomrel v roku 970 pred narodením Krista. Panoval 40 rokov.**

1 a 2 kap. hovoria o rivalite o moc. V posledných rokoch života starého Dávida, jeho synovia zápasili medzi sebou o prevzatie moci. Nakoniec však **Dávid zachováva slovo a za svojho nástupcu menuje Šalamúna.** Prikáže mu, aby sa tvrdo vysporiadal s celou opozíciou, s ktorou Dávid mal do činenia počas svojho života. Môžeme byť zaskočení tým, že Dávid dodržal prísahu, že nepomstil krivdy, zneváženia, do konca svojho života. Ale svojho syna zaviazal, aby potrestal zlo. Šalamún trestá vodcov opozície smrťou. Dávid prísahu zachoval. Dožaduje sa od svojho syna, aby zúčtoval s opozíciou, pretože iba vtedy budú počítať s mladým vládcom. **V základe je to starozákonný prístup – zlo v mene spravodlivosti musí byť potrestané.**

Šalamún to robí múdрым spôsobom. Napr. vyzýva toho, ktorý urazil jeho otca a zakazuje opustiť Jeruzalem. Ak vyjde za mesto, zahynie. Dáva mu šancu života pod podmienkou, že neopustí mesto. Utiel mu jeden z jeho otrokov a on odišiel za ním. Keď sa vrátil, kráľ Šalamún mu pripomína výstrahu a prikáže ho zabiť.

1. Múdry prosí Boha o múdrosť.

V tretej kapitole máme peknú modlitbu o múdrosť. Je to jedna z najkrajších modlitieb v SZ, ktorá svedčí o tom, že Šalamún už v tom momente bol múdry. **Múdreho človeka totiž poznáme podľa toho, že prosí o múdrosť.**

Niet väčšieho pokladu na zemi, lebo dokonca aj láska, ak jej chýba múdrosť, môže urobiť veľa hlúposti.

Šalamún vo svojom mladom veku prosí o múdrosť a tak dokazuje múdrosť svojho srdca. Bohu sa táto modlitba veľmi páčila. *Je isté, že ak niekto prosí o ten dar, tak ho aj dostane. Je to najväčší poklad. (Rozsudok dvoch matiek; ...)*

Ďalej vidíme Šalamúna ako **reformátora.** Ako múdry vládca sa rozhodol pozdvihnúť život svojho národa na vyššiu možnú úroveň:

❖ **Prevádza reformu administratívy a hospodárstva.** Šalamún sa vyznal v ľudoch. Od začiatku vedel, komu dať úrad.

❖ **Potom uzavrel zmluvu pokoja s okolitými národmi.** Záležalo mu na dobrých susedských vzťahoch.

❖ **Viedol vysokú úroveň kultúrneho života** na svojom dvore; zhromažďoval okolo seba najmúdrejších ľudí.

❖ **Ludia si volia človeka a dajú mu moc!**

Ak sú voľby čestné, vtedy si spravidla volia hodnotného človeka, a on aj napriek tomu, že to nechce, prijíma moc, vzhľadom na spoločné dobro.

❖ **Boh si volí človeka a káže mu vykonávať moc!**

Človek ju teda vykonáva z moci Božieho povolania.

PRVÁ KNIHA SAMUELOVA: Dráma Samuela a tragédia kráľa.

Ak by mal byť autorom tejto knihy Samuel, tak určite iba malej čiastky 1Sam, pretože je v nej opísaná jeho smrť a udalosti po jeho pohrebe, ktoré nemohol napísať sám. **Vzhľadom na jeho autoritu, knihy majú názov Samuelove.**

V Samuelovej Knihe je ďalej reč o koncepcii moci. Bijú sa tu medzi sebou dve koncepcie:

- a) **charizmatickej** moci – posledný predstaviteľ **Samuel**
- b) **monarchickej** moci – prví predstavitelia **Šaul a Dávid**

Sám Samuel **je na prechode medzi** jednou epochou, keď v Izraeli vykonávali moc charizmatici a tou druhou, keď ju preberajú králi.

Šaul tvorí negatívny podklad pre Dávida a poukazuje na to, ako môže byť **moc zneužitá.**

Dávid predstavuje **ideálneho Božieho kráľa.**

Boh sám súhlasí so zmenou štruktúry moci. *Od Mojžiša* mali v Izraeli moc charizmatici. K nim patrili Jozue a všetci sudcovia. Bola to moc **vykonávaná podľa vzoru otca rodiny.** Praktizovala sa už za čias Abraháma.

Táto koncepcia mala v rukách 3 moci:

- ❖ **Kráľovskú** – vynášali rozsudky, riešili problémy
- ❖ **Kňazskú** – prinášali obety; robil to aj Samuel
- ❖ **Prorockú** – používal ich Boh, aby cez nich odovzdával svoju vôľu národu.

Za čias Samuela došlo k rozbitiu tejto trojitej moci. Kráľ prevzal vedenie, prorok už nebude spravovať národ.

OBSAH Samuelových kníh:

- ❖ od **narodenia Samuela** (1070 pred Kristom)
- ❖ po **smrť Dávida** (asi 970 pred Kristom)
- ❖ stredobodom udalostí sú životné príbehy a osudy *troch hlavných postáv: Samuela, Šaula a Dávida.*

1. Samuel

Samuel je jednou z najkrajších postáv SZ. Ábel, Abrahám, Jozef Egyptský, Mojžiš, Samuel ... Bol vyvolený Bohom, ešte ako dieťa. Máme teda do činenia s takým zamilovaným dieťaťom, ktoré ešte skôr, ako sa narodilo, bolo zasvätené Bohu. Rodičia boli veľkého formátu. **Otec Elkána** mal dve ženy. Veľmi miloval **Annu**, ktorá bola **neploďná**. Naproti tomu **druhá žena Fenena mala deti** a z toho dôvodu sa **povyšovala nad Annu, čím ju ponižovala**. Skvele tu vidíme medzi sebou bojujúce ženy; závisť vzhľadom na muža. Elkána presadzoval Annu, Fenena to nemohla zniesť a preto ju otravovala. Anna bola osobou hlboko nábožnou. Pri modlitbe dostala uistenie od **kňaza Héliho**, že jej prosba bude vypočutá. Porodí dieťa, ktoré dáva do služby Bohu. Boh ju požehnal, po Samuelovi mala ešte troch iných synov a dve dcéry, čo bolo veľkou radosťou v rodine.

Kňazskú moc vykonával **Héli**. On strážil Archu Zmluvy. Héli mal dvoch synov kňazov. Kniha hovorí, že títo dvaja skompromitovali SZ kňazstvo svojím nemorálnym životom. Héli ako kňaz a ako človek bol poctivý, ale bol otcom zlých synov. Autor súčasne zdôraznil, že úpadok náboženského života v Izraeli je hlboký. Dôkazom je fakt, že Izraelčania si mysleli, že Boh musí bojovať za nich. Keď došlo k boju medzi Filištíncami, priviezli Archu Zmluvy a mysleli si, že Boh ich musí ochrániť. Zatiaľ čo Boh ich opustil, Archa Zmluvy sa dostala do rúk Filištíncov.

Máme tu do činenia s klasickým omylom v náboženskom živote, keď sa človek pokúša chápať Boha ako sluhu. Bola to hrozná deformácia náboženského života.

Samuel od dieťaťa bol vo svätyni, slúžil Bohu, prehlboval život modlitby a dokonale prijímal každé slovo pochádzajúce od Boha. Autor poznamenáva,

Dávid, ako kráľ je s ľudom. Predstavený, ktorý je blízko podriadeným, nechce vykonávať moc násilím, ale srdcom. Dávid je opakom Šaula, ktorý tvrdou rukou, s odstupom spravoval podriadený ľud. Dávid je s ľudom. Najlepšie to ukazuje moment, kedy bosý spolu s ľudom uteká pred synom Absolómom. **Dávid je praotcom Krista, biblickým typom Mesiáša, zvlášť ako milujúci a odpúšťajúci kráľ.**

Po týchto úvahách lepšie pochopíme miesta Knihy, ktoré majú úzke spojenie s Evanjeliom:

- ❖ srdce plné odpustenia a ľútosti nad hriechmi
- ❖ pozornosť na dôsledky hriechu
- ❖ Boh je mimoriadne vážny v chápaní hriechu
- ❖ ak matka bagatelizuje hriech u dieťaťa, spôsobuje mu krivdu
- ❖ hriech musí byť potrestaný
- ❖ dobrovoľne prijatý trest za hriech je dôkazom veľkosti človeka
- ❖ nejde o to, aby sme hriech nepáchali,
- ❖ ale po hriechu vedeli si ho
- ❖ priznať, vyznať a ľutovať; zároveň niesť jeho dôsledky

To je veľkosť človeka, ktorá ukazuje Krista v podobenstve o márnoträtom synovi. **Poslední budú prvými.**

PRVÁ A DRUHÁ KNIHA KRÁĽOV: Múdry kráľ Šalamún a veľký prorok

Prvá a druhá kniha Kráľov tvoria uzatvorený celok.

1Kr obsahuje obdobie okolo 120 rokov od zaujatia moci Šalamúnom po smrť kráľa Dávida, okolo r. 853.

2Kr obsahuje obdobie značne dlhšie, okolo 300 rokov a končí **pádom Jeruzalema v roku 586 alebo 587.**

Prvá kniha Kráľov sa delí na tri časti:

1. Ukazuje múdreho vládcu vo vydání **Šalamúna**.
2. Krátke poznámky s kronikárskym charakterom, ktoré sa týkajú rôznych vládcov, až po kráľa **Achaba**.
3. Oslavuje **Eliáša**, najväčšieho za SZ prorokov, strážcu Božieho zákona.

To je vládca tichý a pokorný srdcom!

K Dávidovi prichádza veliteľ a hovorí: „vyjdeš k ľudu, lebo sa od teba všetci odvrátia.“ Generál ho prinútil k prijatiu triumfu. Dávid pochopil, že musí zasadiť na trón.

A teraz je vyúčtovanie; okrem iného prichádza na rad Semei, ktorý pred chvíľou hádzal kamene a blato, lebo sa mu zdalo, že sa Absolón dostane k moci, že to už je Dávidov koniec. Semei prichádza a prosí o odpustenie. To je vzrušujúca scéna, nad ktorou sa oplatí zastaviť.

„Na to sa ozval Abisai, syn Sarvie, a spýtal sa: „Nemá Semei zomrieť za to, že preklínal Pánovho pomazaného?!“ Ale Dávid odpovedal „Nechajte to, synovia Sarvie! Dnes ste mi na pokušenie! Dnes má niekto zomrieť v Izraeli? Či neviem, že som dnes kráľom nad Izraelom?“ Potom kráľ povedal Semeim: „Nezomrieš!“ A kráľ sa mu zaprisahal.“

(2Sam 19,22-24)

Je to krásne gesto Dávida. Odpustenie tomu, ktorý ho preklínal, dnes som skutočne kráľ, lebo môžem odpustiť. Úplne iné myslenie, ako myslenie tohto sveta.

4. Medzi dobrotou a spravodlivosťou.

Dávid je človek veľkého srdca. Všetkých hodnotí srdcom; miluje dokonca nepriateľov; je to človek hriechu a slabosti, ale i človek pokánia. Prijíma všetky dôsledky hriechu a dokáže sa s hriechom vrátiť k Bohu. To je veľkosť Dávida, ktorý ide s hriechom rovno k Bohu, nečaká na ľútosť v tom zmysle, že som urobil svinstvo a Ty sa pozeráš na to pomedzi prsty. Nie, on je múdry. To niektorí súčasní kresťania sa tak pozerajú. Ja môžem bezprostredne robiť zle, lebo Boh je milosrdný. Bijú sa v prsia, vyznávajú hriechy a všetko je podľa nich v poriadku. To nie je tak. Hriech má a musí mať svoje dôsledky, lebo ináč je to zábava = zahrávanie sa s Bohom a s Bohom sa zabávať = zahrávať nedá. Dávid prichádza s hriechom k Bohu. Objavujeme to v **51 žalme**, v ktorom vyspieval: „**Zmiluj sa Bože nado mnou.**“

Dávid je človek mimoriadnej viery. V jeho živote niet momentu pochybnosti. Jestvuje v ňom hriech, ale ten hriešnik verí a žije v rukách Božích. Jeho ľútosť a pokánie sa úzko spája s odpustením. Dávid dokáže odpúšťať. Naproti tomu je prísny tam, kde sa niekto pokúša o lynčovanie. Tu ako vládca urobil skúšku na výbornú. Nedopustil, aby si podriadení vymeriavali spravodlivosť na vlastnú päsť, lebo vtedy vzniká anarchia. V tomto ohľade je Dávid rozhodný. Ale tam, kde sa bezprostredne dotýkajú jeho, tam odpúšťa. Toto je veľkosť Dávida..

že **nedovolil, aby žiadne slovo Božie padlo na zem.** To je jeden z najkrajších obrazov modliaceho sa človeka. Už ako dieťa nadviazal kontakt s Bohom a bol s Ním. A v tomto kontakte zostal do konca života. Zbožná matka, ktorá sa vedela modliť, i syn, ktorý sa učil tomuto umeniu od nej, zdokonalil sa v modlitbe vo svätyni. Bol mužom modlitby. Samuelovi synovia, tí už boli celkom iní. Otec sa pokúšal uviesť ich do služby národa a ustanoviť ich za sudcov v provinciách. Ukázalo sa však, že synovia čakali na úplatky a vynášali nespravodlivé rozsudky. Keď to Izraelčania videli, prišli k Samuelovi a povedali: Tvoji synovia nejdú tvojou cestou. Ustanov nám kráľa. Samuel hrá otvorenú hru a výrazne im hovorí, čo to znamená odísť od tej cesty, ktorou ich vedie Boh.

V 8. kapitole je jasne povedané:

„Toto bude právo kráľa, ktorý bude nad vami panovať: Vašich synov vezme a postaví ich k svojim vozom a k svojim koňom a budú bežať pred jeho vozom. Vezme ich, aby ich ustanovil za veliteľov nad tisíc mužmi a za veliteľov nad päťdesiatimi, aby orali jeho oráčinu a žali jeho žeň, aby zhotovovali jeho vojnový výstroj a výstroj jeho vozov. Vezme vaše dcéry, aby pripravovali oleje, aby varili a piekli. Zoberie vaše najlepšie polia, vinohrady a olivy a dá ich svojim sluhom. Z vášho zrna a vašich viníc vezme desiatky a dá ich svojim komornikom a svojim sluhom. Zoberie vašich sluhov, vaše slúžky, najlepšiu vašu mládež a vaše osly a použije ich na svoje práce. Z vašich stád vezme desiatok a vy sami mu budete sluhami. A keď budete v ten deň stenať pre kráľa, ktorého ste si vyvolili, Pán vás v ten deň nevyslyší.“ (1Sam 8, 11-18)

Vec je jasná, chcete mať kráľa, tak ho budete mať a budete jeho otrokmi. Taká je koncepcia moci tohto sveta. Chcete byť podobní iným národom, budete sa deliť o osud poddaných. Monarchia sa úzko spája s poddanstvom. Ľud sa dobrovoľne odovzdáva do rúk vládcu a vládca bude mať nad ním plné právo. Izraelčania sa napriek všetkému vyslovujú za to, že chcú mať kráľa. **Boh dovoľuje splniť ich vôľu.** Zarmútenému Samuelovi hovorí: „**Vypočuj hlas ľudu vo všetkom, čo ti povedia, veď nie tebou opovrhli, opovrhli mnou, aby som nekraľoval nad nimi.**“ 1Sam 8,7 . Boh sám určí človeka, ktorého Samuel pomaže. Je to Šaul.

2. Šaul

Samuel je hrdina Knihy, druhou postavou je **Šaul, kráľ**. V prvom prípade máme dobrotivého otca, ktorý sa pokúša dobrotou a láskou vykonávať moc

nad veľkou rodinou Vyvoleného národa. Šaul prichádza s berlou a korunou ako prisny kráľ. Skutočne zvíťazil nad Filištíncami, čo vzbudzuje radosť. Ale **podlieha pokušeniu moci, ktoré spočíva v plnení svojej vôle a nie Božej.** Boh mu po víťazstve prikáže zničiť všetko, čo bolo zatažené kliatbou a on to nedodržel. Za túto neposlušnosť je zavrhnutý a to nie ľuďmi, ale Bohom. Máme tu zaujímavý jav. Šaul zostáva v úlohe kráľa napriek tomu, že ho Boh zavrhol a nepožehnáva mu. Boh prikazuje Samuelovi, ktorý je už starcom, aby vybral nového kráľa. **Vybraným je Dávid.**

Sú teda dvaja pomazaní králi. Jeden bez Boha vykonáva moc a Dávid, s ktorým je už Boh aj napriek tomu, že je chlapcom – bez moci. Sú to roky, keď národ je v rukách kráľa, ktorého zavrhol Boh. Izraelčania trpia všetky predpovedané dôsledky, ktoré vyplývajú z toho, že ten, ktorý vykonáva moc, nie je požehnaný Bohom.

Dávid sa pripravuje na vykonávanie moci tým, že trpí prenasledovanie zo strany Šaula. Na začiatku všetko krásne a dobré, ale starosti sa začínajú vtedy, **keď Dávid skutočne zvíťazí nad Goliášom.** Je to dôležitá scéna vzhľadom na jej symbolický význam. Samozrejme, že tento súboj je historický, ale je to **symbol boja dobra so zlom.** Zlo disponuje so všetkými dostupnými prostriedkami.

Goliáš – mocný Filištinec – je ozbrojený od nôh po hlavu. Z ľudskej strany niet žiadnej šance, aby ho ktokoľvek porazil. Dávid mu vychádza v ústrety s prakom. Hovorí mu: ideš na mňa so štítom, mečom a kópiou a ja idem v mene Pána zástupov.

Raz hodil kameň z praku Goliášovi do čela a nadutá pýcha a isté víťazstvo zla je porazené.

Táto scéna sa stále opakuje. Treba si ju hlboko premyslieť, pretože kto ide do boja s Bohom, ten môže poraziť aj Goliáša.

Závisť: Víťazstvo posilňuje popularitu Dávida. Preto ho Šaul nenávidí. Dostáva sa k slovu závisť. Hovorí sa o tom, že závisť je zvlášť hroznou vadou u žien. Vo SP je štúdia závisť ukázaná hlavne na základe mužských činností. Závisťlivý Kain, závisťliví bratia Jozefa, teraz tu máme Šaula. Inšpirovaný autor dáva podnetnú štúdiu tejto hlavnej chyby, ktorá sa zakorenila v srdci človeka, ktorý opustil Boha. Šaul išiel vlastnou cestou a preto musel podliehať nejakej chybe. Je znamenitou vecou, že Šaul sa pokúša vťahnúť Dávida do svojich vlastných rúk.

A to je paradox. **Tento strašný kráľ má fantastické deti.**

- ❖ Samuel, je fantastický otec, ale mal synov, za ktorých sa hanbil
- ❖ Šaul, ktorý je čierny charakterom, ale má skvelé deti.

3. Rodinné starosti Dávida

Kapitoly počnúc 13, hovoria o rodinných starostiach Dávida. Podľa zvyku vládcov Východu, má niekoľko desiatok žien a teda veľkú rodinu.

❖ **Prvá dráma v rodine:** Dcéra *Tamar* z jednej ženy je znásilnená synom *Amnonom* z druhej ženy. Hriech krvismilstva. Štúdia vášne, ktorá vedie k hriechu, hovorí, že vášň sa mení na nenávisť. Amnon vyhodí túto svoju zničenú sestru z pribytku. *Tamar je rodná sestra Absolóna*

❖ **Druhá dráma v rodine:** Absolón pripravuje pomstu a zavraždí Amnona.

Dávid ako otec prežíva tieto drámy veľmi bolestne. Je vládcom veľkého národa, ktorý nedokáže zavládnuť vo svojej rodine. Ale tak to predpovedal Boh, že je to časť trestu za jeho hriech.

❖ **Tretia dráma rodiny:** Je to vzbura *Absolóna*, ktorý bol odvolaný kráľom v Hebrone. Dávid uteká z Jeruzalema na Olivovú horu; uteká s celým národom, nechce bojovať s Absolónom. Prijíma to v duchu pokánia, ako trest. Uteká bosý, plače – to je kráľ!? Dávid je divným kráľom ľudu. Kráľom, ktorý sa delil so svojím srdcom. Počas úteku celý národ uteká za ním. Vojaci i velitelia sa hanbia na tom úteku. Bolo možné pozbierať vojakov, napadnúť Absolóna a vyhrať. Všetci boli na strane Dávida, ale kráľ nevydal rozkaz do boja. Počas úteku sa stane divná udalosť. Jeden z rodiny Šaula, Semei hádže do Dávida kamene a preklína ho. Abisai, sprievodca Dávida hovorí – pôjdem a utnem mu hlavu. Dávid s tým nesúhlasí. Povedal: „*Hľa, môj syn, ktorý vyšiel z mojich útroch, čiha mi na život, nuž o čo skôr to môže tento Benjamíne! Nechajte ho preklínať, lebo mu to Pán prikázal! Azda zhládne na moju biedu a odplatí mi dobrým za dnešné preklínanie.*“ (2Sam 16, 10-12)

Je tu skvelý postoj dýchajúci NZ; tu nemá miesto zásada: „oko za oko zub za zub.“ Nech preklína, Boh mu to dovolil.

Absolón je mŕtvy. Víťazstvo – slávnosť – triumf!? Kráľ však plače!!! Plače otec nad synom. Je to dramatický moment. Zdá sa, že ľudia sa búria proti Dávidovi. Ľudia skoro nikdy nemajú radi a nevážia si láskavého predstaveného. Čím viac sa ho boja, tým je lepší. Môžu kľiať po kútoch, ale on je dobrý. Najviac sú cenení ukrutní vládcovia. Celé dejiny sú také. Šaula sa báli. *Dávid zmenil taktiku, bolo v ňom viac otca ako vládcu. Láskavosť predstaveného je chápaná ako slabosť.*

Láskavosť a odpustenie je však možné pochopiť len v duchu viery a Evanjelia. Dávid uteká bosý; odpúšťa ako Kristus v trňovej korune.

Dávid sa po hriechu nachádza v ruke zla. Táto tlapa sa začína zatvárať. Venujme pozornosť tomu, akým spôsobom je zavretá:

Žena čaká dieťa, môže ho vydierať počas 20, 30, 50 rokov. Kráľ môže mať úplne zlomené srdce z toho dôvodu, že táto žena má jeho dieťa. To je jedna porážka.

Do smrti Uriáša je zasvätený človek, ktorý ho priviedol k smrti. Je to jeden z vojenských veliteľov, to všetko je však dohoda v tajnosti. On oznamuje kráľovi, že nariadenie bolo vykonané. Tento človek môže Dávida tiež vydierať, nevedno dokedy.

A čo svedomie?!

Boh prikáže odhaliť zlo, vyznať hriech. Aby sa z tlapy zla vyslobodil, musí hriech vyznať. Lebo ak hriech vyzná, už ho nebudú vydierať, ani veliteľ nebude nič hovoriť, lebo všetci o tom vedia, ani žena nebude môcť robiť výčitky. Priznanie sa, to je jedna podmienka, druhou je prijatie trestu, ktorým je smrť dieťaťa počatého v hriechu, ako aj „Privediem na teba nešťastie z tvojho vlastného domu“.

Ty si zničil šťastie a rodinný dom Uriáša, teraz uvidíš, koľko nešťastia sa vyleje na tvoju hlavu v tvojom dome.

Dôsledkom hriechu je pokánie.

Dávid ako hriešnik, ihneď **sa vydáva do rúk Boha**. To je jeho veľkosť. Dávid prichádza s hriechom k Bohu, nejde k nikomu, ale k Pánovi. **Prijíma všetky dôsledky hriechu**. Ako otec, pokúša sa zachrániť dieťa. **Robí pokánie**, myslí si, že Boh vzhľadom na jeho pokánie mu ponechá toto dieťa. Syn však zomiera. V tom momente, keď mu povedali, že dieťa nežije, Dávid vstal, umyl sa, pomazal a prikázal, aby mu dali jesť. Všetci sa tomu divili, pretože po smrti mal plakať a ohlásiť smútok. On to robí opačne. **Vysvetľuje to krásna výpoveď kráľa:** „Načo by som sa postil? Môžem ho vari ešte vrátiť späť? Ja pôjdem skôr za ním, ale on sa ku mne nevráti.“ (2Sam 12, 23)

V tejto výpovedi je vyznanie viery v záhrobný život.

Boh prijíma pokánie Dávida a požehná ho nasledujúcim dieťaťom, ktoré sa menuje **Šalamún**.

Požehnaním dáva Šalamúnovi (aj Dávidovi) poznať, že pokánie bolo prijaté.

Dcéru Michol, ktorá autenticky miluje Dávida a **syna Jonatána**, ktorý dorastá k tak veľkému priateľstvu s Dávidom, že sa postaví na obranu Dávida proti otcovi, ktorý ho prenasleduje. Ba čo viac, robí všetko preto, aby medzi otcom a Dávidom nastalo porozumenie. Je to človek, ktorý v mene krásneho priateľstva sa pokúša priviesť otca k zmiereniu.

Autor predstavuje ťažké dejiny Dávida, ktorý je prenasledovaný Šaulom. Čoraz väčšia popularita, čoraz väčšie prenasledovanie. Poznomenáva tu scénu, v ktorej hladný Dávid, keď utekal pred Šaulom, vtrhol do svätyne a jedol predkladané, čiže sväté chleby, ktoré mohli jesť iba kňazi.

Na túto scénu nadväzuje Kristus vo svojom Evanjeliu, keď hovorí o zachovávaní soboty. Dávid si zachránil život, ale zaplatil za to vysokú cenu kňaz, ktorého dal Šaul zabiť.

Šaul u veštkyne.

Takto vyzerá boj dobra so zlom. Šaul si uvedomuje, že ho Boh opustil a chce sa dozvedieť, aká bude jeho budúcnosť. Hľadá veštkyňu. Pretože z knihy Dt vieme, že veštcov mali vyhubiť, preto veštcovia mohli pôsobiť len potajomky. Kdesi však takáto veštkyňa bola. Šaul sa k nej dostal. Ide mu o vyvolávanie duchov. V tejto knihe máme dôkladný opis vyvolávania duchov (1Sam 28, 8-20).

To sú posledné hodiny Šaula. Na druhý deň prichádza k bitke, Šaul zahynie a zahynú aj jeho synovia spolu s Jonatánom. Tak sa končí 1Sam kniha.

Judášova dráma potvrdzuje to isté. Judáš mal skvelých vychovávateľov, samého Krista, sväté prostredie, Najsvätejšiu Matku, s ktorou bol v blízkom kontakte a ...

Písmo sväté – Božie Slovo – nás učí kritickému prístupu k ťažkým veciam života.

DRUHÁ KNIHA SAMUELOVA: Kajúci kráľ Dávid

1Sam sa končí smrťou Šaula a Jonatána, **2Sam hovorí o dejinách kráľa Dávida**.

Dávid bol v **Hebrone** povoláný za **kráľa Júdu**. Naproti tomu syn Šaula, **Isboset**, je povoláný za **kráľa Izraela**. Kapitola 1-5 hovoria o rokoch, v ktorých Dávid panuje nad Júdskom, pričom sa usiluje o zjednotenie kráľovstiev.

1. Dva smútky

Dôležitejšie udalosti z tohoto obdobia. Smútok nad Šaulom a Jonatánom, jeho priateľom.

Dávid prísne trestá všetky neľudské ničenia. Máme tu 3 konkrétne scény:

1. Z bojového poľa prichádza človek, ktorý podrobne rozpráva o posledných momentoch Šaulovho života, ktorý sa pokúšal spáchať samovraždu, avšak poranenie, ktoré si spôsobil, nebolo smrteľné a preto prosí, aby ho zabili. Sluha zabije Šaula. **Zato, že zabil skonávajúceho kráľa, Dávid rozkáže zabiť jeho, lebo nikto nemá právo zdvihnúť ruku na Božieho pomazaného.** Prísny trest!

2. Šaul mal skvelého vodcu Abnera, ktorý sa zorientoval, že by bolo múdrejšie spojiť kráľovstvá a pokúšal sa k tomu priviesť. Avšak bol potajomky zavraždený. **Dávid dostal o tom správu, že tento veľký vodca bol usmrtený, preto vyhlásil smútok.**

Je to pekné vyznanie, v ktorom kráľ hovorí, že Izrael potrebuje skvelých vodcov, lebo on sám je mladý a neskúsený. Vie, že vražda je škoda, ktorú utrpel celý národ.

3. Syn Šaula Isboset je zabitý. Tí, ktorí ho zavraždili si myslia, že Dávid ich za to odmení a tu Dávid hovorí: „**Zabili ste spravodlivého a preto budete potrestaní trestom smrti.**“

Tri konkrétne rozhodnutia, ktoré svedčia o tom, že mladý Dávid má tvrdú ruku a nechce dopustiť zbytočné vraždenie, ničenie..

Kapitoly 6 a 7 hovoria o starostlivosti Dávida, ako kráľa už zjednoteného Vyvoleného národa o Boží kult. **Dá priviesť Archu Zmluvy do Jeruzalema, tancuje pred ňou a sám sa zúčastní procesie.** Veľká radosť! Preto jeho žena **Michol** ním pohrdla. Bola mu verná, ale v momente, keď Dávid zišiel do zástupu, pohrdla ním.

Jej otec Šaul predstavoval iný model vládca – s odstupom, hrozného, stojaceho ďaleko od davu. Naproti tomu Dávid bol človekom iného typu a inej koncepcie moci.

Po privezení Archy, Dávid chce postaviť svätyňu. Hovorí o tom 7 kap., keď vtedy prichádza **prorok Nátan**, ktorý mu hovorí proroctvo, že z jeho domu vzíde kráľ, potomok, ktorý postaví dom pre Boha.

Tu napíš to proroctvo: 2Sam 7, 12-14.

Teda nie Dávid, ale jeho potomok postaví chrám. Toto proroctvo môže byť chápané vo vzťahu k Šalamúnovi, ktorý postaví Bohu svätyňu, ale medzi tým je tu reč o Ježišovi Kristovi, ktorý bude potomkom Dávida. Na toto proroctvo nadväzuje archanjel Gabriel vtedy, keď P. Márii zvestuje narodenie Syna Božieho.

2. Hriech Dávida

Kapitoly 11-12 hovoria o hriechu Dávida. Dávid **mal byť vo vojne**, avšak **zostal v paláci**. Namiesto toho, aby plnil Božiu vôľu, **plní vlastnú vôľu**. Ihneď sa objavuje **pokúšenie** a je ním **žena** vojaka Uriáša – **Betsabe**. Dávid pácha **cudzoložstvo**.

Tento hriech by sa ešte dal vysvetliť slabosťou, ale Dávid sa to pokúša zaretušovať.

Tieto **kapitoly** si zasluhujú zvláštnu pozornosť, pretože **ukazujú mechanizmus hriechu a cestu obrátenia**.

Dávid sa dopustil hriechu a pokúša sa ho zotrieť. Usiluje sa vytvoriť zdanie, že dieťa nie je jeho. Zavolá Uriáša z boja. Avšak vieme, že bolo ťažké ukryť, že jeho žena bola u kráľa. Uriáš vie, že tu ide o zakrytie ničomnosti kráľa, preto s tým nesúhlasí. **Dávid sa 3x pokúša poslať domov Uriáša a 3x sa mu to nepodari. Kráľ k jednému hriechu pridáva ďalší, oveľa ťažší. Celkom vedome sa rozhodne zničiť Uriáša.** Upovedomuje o tom veliteľa, aby tak usporiadal vojenský útok, aby v ňom Uriáš zahynul. Tak sa aj stáva.

Jeden hriech priťahuje za sebou ďalší. Tak pôsobí zlo.

Zasahuje Boh. Posiela proroka Nátana, ktorý plní ťažké poslanie. Má povedať vládcovi pravdu. Prorok to robí mimoriadne inteligentným spôsobom. Hovorí kráľovi podobenstvo: **2Sam 12, 1-7a (čítaj!)**

Boh mu dáva cez proroka Nátana inštrukcie, ako sa má zachovať: **2Sam 12, 11-14 (čítaj!)**